

[૮]

* આનંદરસથી ભરેલી જ્ઞાનગંગાને વહેવડાવનારા અને જગતને શાંતિ
* દેનારા અદ્વિતીય ચંદ્ર, ભગવાન ચંદ્રપ્રભ જિનને નમસ્કાર હો.
*

ભગવાન ચંદ્રપ્રભ પૂર્વે શ્રીવર્માના ભવમાં સમ્યક્ત્વ પામ્યા ત્યારથી શરૂ કરીને, કેવળજ્ઞાન પામી તીર્થકર થયા ત્યાં સુધીના સાત ભવોનું આ મંગલ પુરાણ છે.

૧. ચંદ્રપ્રભુનો જીવ બીજા-પૂર્વભવે પદ્મનાભ નામનો મિરાજા હતો. ત્યારે શ્રીધર મુનિરાજા પાસે ધર્મશ્રવણ કરીને પોતાના આગલી-પાછલા ભવો પૂછે છે. મુનિરાજા તેને 'પૂર્વના' ચાર ભવો, 'વર્તમાન' પદ્મનાભનો ભવ ને ભવિષ્યના બે ભવ-એમ કુલ સાત ભવની વાત કરે છે; ટૂંકમાં તે સાત ભવો આ પ્રમાણે—

૧. શ્રી વર્મા રાજા : હસમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ. (પૂર્વભવ છટ્ટો)
૨. પ્રથમ સ્વર્ગમાં દેવ..... (પૂર્વભવ પાંચમો)
૩. અજિતસેન ચક્રવર્તી; મુનિદીક્ષા..... (પૂર્વભવ ચોથો)
૪. સોળમા સ્વર્ગમાં અચ્યુત-ઈન્દ્ર..... (પૂર્વભવ ત્રીજો)
૫. રાજા પદ્મનાભ; દીક્ષા; તીર્થકરપ્રકૃતિ..... (પૂર્વભવ બીજો)
૬. શ્રીવેજ્યન્ત-વિમાનમાં અહમિન્દ્ર..... (પૂર્વભવ પહેલો)
૭. ચંદ્રપુરી(કાશી)માં ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકરનો અવતાર અને મોક્ષ.

હવે તેની મંગલ કથા આપ વાંચશો

* * *

ભગવાન ચંદ્રપ્રભ : પૂર્વભવ : મહારાજા પદ્મનાભ

ઘાતકી ખંડના વિદેહક્ષેત્રમાં રત્નસંચયપુર નામનું નગર છે. સમ્યગ્દર્શનાદિ ઉત્તમ રત્નોથી વિભૂષિત એવા સજ્જન પુરુષો વડે તે નગરીની અદ્ભુત શોભા છે. ત્યાં સદાચારી શ્રાવકો ઉત્તમ જૈનધર્મનું પાલન કરીને સ્વર્ગમાં કે મોક્ષમાં જ જતા હતા. 'અરે, સ્વર્ગમાં તો શું છે! તે તો અહીં જેવું જ છે' તેમ વિચારીને ત્યાંના સમ્યગ્દર્ષિ જીવો મોક્ષને માટે જ ધર્મસાધન કરતા હતા, સ્વર્ગની ઈચ્છાથી નહિ.

તે રત્નસંચયપુરીના રાજા કનકપ્રભ, અને રાણી સુવર્ણમાલા; તેને પદ્મનાભ નામનો પુત્ર છે. આ પદ્મનાભ તે જ આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી ચંદ્રપ્રભનો જીવ છે. (પદ્મનાભ તે તેનો બીજો પૂર્વભવ છે.)

એકવાર રાજા કનકપ્રભ રાજમહેલની અગાશીમાં બેઠા બેઠા નગરીનું અવલોકન કરતા હતા. એવામાં તેમણે જોયું કે, એક બુદ્ધો બળદ ઊંડા કાદવમાં ખૂંચી ગયો છે, ને તરફડીને મરે છે. તે દેખીને તે રાજાને વૈરાગ્ય જાગ્યો અને વિચારવા લાગ્યા કે અરે! હજી પણ હું આ સંસારના મોહ-કીચડમાં ખૂંચી રહ્યો છું. મેં જિનાગમ જાણ્યા છે, ઉત્તમ સાધુઓની સંગતિ કરી છે ને સંસારને અસાર જાણ્યો છે; તો હવે હું આ ઈન્દ્રિયસુખોમાં ક્યાં સુધી આસક્ત રહીશ? આમ વિચાર કરતાં તે ધર્મત્મા કનકરાજા સંસારસુખોથી અત્યંત વૈરાગ્ય પામ્યા ને તેમનું ચિત્ત મુનિમાંગમાં પ્રવેશ્યું, જાણે કે મુક્તિના દૂતે આવીને ગુપ્તપણે તેમના કાનમાં મુનિ થવાનું કહ્યું હોય! તરત તેમણે પોતાના પુત્ર પદ્મનાભને રાજ્ય સોંપીને, શ્રીધર મુનિરાજની સમીપે મુનિદીક્ષા ગ્રહણ કરી.

હવે તે રત્નસંચયપુરીનું રાજ્ય આપણા ચરિત્રનાયક ધર્મત્મા પદ્મનાભે સંભાળ્યું. એક દિવસની વાત છે : રાજા પદ્મનાભ રાજસભામાં બેઠા છે; ત્યાં માળીએ આવીને હર્ષપૂર્વક વધામણી આપી કે—હે સ્વામી! મનોહર બાગમાં શ્રીધરમુનિરાજ પધાર્યા છે; તેમની મુદ્રા અત્યંત શાંત ને તેજસ્વી છે; તેમના આગમનથી આખું વન પ્રફુલ્લ થઈને હસી રહ્યું હોય તેમ ખીલી ઊઠ્યું છે. હરણ ને સિંહ, વાઘ ને હાથી, સર્પ ને મોર જેવા પશુપંખીઓ પણ વેરભાવ છોડીને શાંતિથી મુનિરાજની ચરણછાયામાં હળીમળીને ભિત્રતાથી બેઠા છે...

—આ રીતે શ્રીધરમુનિરાજની પધરામણીના સમાચાર સાંભળતાં વેત, રાજા પદ્મનાભના હૃદયમાં હરખનો સમુદ્ર ઊછળ્યો; ખુશી થઈને તેણે પોતાનો રત્નહાર માળીને ઈનામમાં આપ્યો. 'અહા, જેમના દર્શન માટે મારે પોતે જવાનું હતું તે ભગવાન પોતે મારા આંગણે પધાર્યા' એમ કહીને તરત જ તે મુનિરાજના સાક્ષાત્ દર્શન-વંદન કરવા ચાલ્યા.

રાજા પદ્મનાભ, મુનિરાજ સમીપ આવી જયજયકાર-પૂર્વક વંદન કરીને બેઠા. મુનિરાજના દર્શનથી તેને ઘણી પ્રસન્નતા થઈ. મુનિરાજે તેને ધર્મના આશીર્વાદ આપ્યા.

રાજાએ વિનયપૂર્વક તત્ત્વના ઉપદેશ માટે પ્રાર્થના કરી : હે સ્વામી! આજકાલ અનેક લોકો નાસ્તિક બની રહ્યા છે, જીવના અસ્તિત્વને તેઓ જાણતા નથી, માટે આપશ્રી યુક્તિપૂર્વક જીવના અસ્તિત્વની સિદ્ધિ કરીને સમજાવો...જેથી જીવોનું કલ્યાણ થાય; કેમકે જીવનું અસ્તિત્વ સિદ્ધ હોય તો જ ધર્મ અને મોક્ષની સિદ્ધિ થાય.

શ્રી મુનિરાજે કહ્યું : હે બુદ્ધિમાન રાજન્! તે સુંદર પ્રશ્ન પૂછ્યો. સાંભળ! હું જીવની સત્તા સિદ્ધ કરીને બતાવું છું.—

૯ 'જીવ નથી' એ વાત પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણોથી ખંડિત છે.

૧૦ 'જીવ દેખાતો નથી માટે નથી' એમ કહેવું તે તો મૂર્ખતા છે. 'આ મકાન વગેરે બધાને હું દેખું છું'—એમ કોણ કહે છે?—દેખનારો જે વિદ્યમાન છે તે જ એમ કહે છે કે 'હું દેખું છું'—માટે જીવ વિદ્યમાન છે.

૧૧ ગમે તેવા અંધારામાં પણ જીવ કહે છે કે 'હું અહીં વિદ્યમાન છું'—એમ પોતે સ્વસંવેદનથી પોતાના અસ્તિત્વને પ્રસિદ્ધ કરે છે, તે જ જીવ છે. 'હું છું' એવું વેદન જીવમાં થાય છે, શરીરમાં નહીં.

૧૨ શરીરના હાથ-પગ વગેરે અવયવ કપાઈ જાય છતાં જ્ઞાન કપાઈ જતું નથી, ઓછું થઈ જતું નથી; તેથી સિદ્ધ થાય છે કે ચેતનસત્તા દેહથી જુદી છે,—જેના આધારે જ્ઞાન રહેલું છે. જ્ઞાન જો શરીરના આધારે હોત તો શરીર કપાઈ જતાં જ્ઞાન પણ કપાઈ જાત.

૧૩ જગતમાં જેટલા પ્રાણીઓ છે તે (માણસ, હાથી, સિંહ, કીડી, વગેરે), બધાયમાં 'જીવ'નું હોવાપણું સ્વસંવેદન—પ્રત્યક્ષ વડે સિદ્ધ છે, કેમકે 'હું સુખી છું, હું દુઃખી છું' એવું સુખ-દુઃખનું વેદન (જ્ઞાન) દરેક જંતુને થાય છે. જીવ વગર સુખ-દુઃખનું વેદન કોણ કરે? સ્વને તેમજ પરને જાણે એવો જ્ઞાનનો સ્વભાવ છે, ને એવો જે જ્ઞાનસ્વભાવ છે તે જ જીવસત્તા છે.

આ પ્રમાણે મુનિરાજે જ્ઞાનલક્ષણ દ્વારા જીવના અસ્તિત્વને સિદ્ધ કરીને કહ્યું : હે રાજા! જીવના આવા અસ્તિત્વને જે જાણે છે તે સ્વર્ગ-નરકાદિ પરભવને સ્વીકારે છે, એટલે તે પાપથી ડરે છે ને ધર્મને પ્રેમે છે.

દેહથી ભિન્ન જીવની સિદ્ધિ કરતાં મુનિરાજ કહે છે—અચેતન શરીરથી જીવ જુદો છે; શરીર તો એવું ને એવું હોય છતાં જીવમાં વિકાર (દુઃખ, ક્રોધ વગેરે) થતાં જોવામાં આવે છે; તેમજ શરીરમાં રોગાદિ વિકાર થવા છતાં કે તે સળગવા છતાં, જીવના ચિત્તમાં શાંતિ રહી શકે છે; આ રીતે જીવ અને શરીરનાં કાર્યો (ધર્મો) ભિન્ન-ભિન્ન છે. વળી હે રાજન્! શરીરની ચેષ્ટાઓ તો આંખથી દેખાય છે, પણ આત્માના ભાવો આંખથી દેખાતા નથી;—એ રીતે બંનેના ધર્મો (મૂર્તપણું ને અમૂર્તપણું) જુદા છે.

—આ રીતે શ્રીધરમુનિરાજે સ્વસંવેદન—પ્રત્યક્ષથી તેમ જ અનુમાન વડે ચેતનસ્વરૂપ જીવનું અનાદિઅનંત અસ્તિત્વ સિદ્ધ કરીને સમજાવ્યું; દરેક જીવ પોતે એવો અનુભવ કરે છે કે પાપ-પુણ્ય દુઃખ-સુખ વગેરે રૂપે પોતાના ભાવો સંદાય પલટાંયા કરે છે, અને આ બદલતી અવસ્થા દ્વારા તે ધર્મને અને મોક્ષને સાધી શકે છે. આ રીતે નિત્ય-અનિત્ય (ગુણ-યર્થય) સ્વરૂપ જીવતત્ત્વમાં જ અંધ-મોક્ષ વગેરેની સિદ્ધિ થાય છે. જીવ સર્વથા અકર્તા કે અપરિણામી નથી. વિચારવા જેવી વાત છે કે—જીવ જો ભલા-બૂરા કાર્યોને (શુભ-અશુભ ભાવોને) ન કરે તો તેને પુણ્ય-પાપ કેમ થાય? ને સ્વર્ગ-નરક પણ કેમ થાય? તથા જો પુણ્ય-પાપનું બંધન ન હોય તો તેનાથી છૂટવારૂપ મોક્ષ કે મોક્ષનો ઉપાય (ધર્મ) પણ તે શા માટે કરે? જીવ દયાદિ શુભકાર્યો વડે પુણ્યબંધ કરે છે ને હિંસાદિ અશુભ કાર્યવડે પાપનો બંધ કરે છે; વીતરાગભાવરૂપ ધર્મ વડે તે બંધને છેદીને મોક્ષને કરે છે. આ રીતે જીવ પોતાના ભાવનો કર્તા થાય છે ને તેના ફળનો (દુઃખ-સુખનો) પોતે જ ભોક્તા થાય છે.

જીવને બંધન કે મુક્તિ જો કોઈ બીજો કરે, તો તેનું ફળ પણ આત્મા કેમ ભોગવે? જીવ પોતે જ પોતાના બંધ-મોક્ષને કરે છે ને પોતે જ તેના ફળને ભોગવે છે; જ્યારે રત્નત્રયરૂપ શુદ્ધ ભાવને કરે છે ત્યારે તે રાગાદિ વિભાવનો અકર્તા થાય છે,—પણ સર્વથા અકર્તા નથી. આવું સ્વતંત્ર સ્વયંસિદ્ધ જીવતત્ત્વ છે ને તે પોતાના અંતરંગ સ્વસંવેદનથી અનુભવગોચર થાય છે.

શ્રી મુનિરાજના ઉપદેશથી રાજા પદ્મનાભને તેમજ સભાજનોને અત્યંત પ્રસન્નતા થઈ; ઘણા જીવો જીવતત્ત્વને અનુભવગોચર કરીને સમ્યગ્દર્શન ને સમ્યગ્જ્ઞાન પામ્યા.

ત્યારબાદ સર્વજ્ઞતાની સિદ્ધિ કરતાં મુનિરાજે કહ્યું કે—સર્વજ્ઞતારૂપ મોક્ષપદ છે. આત્માનો જ્ઞાનસ્વભાવ છે, અને તે જ્ઞાનની પરાકાષ્ટા તે સર્વજ્ઞતા છે. તે સર્વજ્ઞતાની સિદ્ધિ અંતરના આત્મઅનુભવપૂર્વકના યુક્તિ-અનુમાન વગેરેથી થાય છે.

હૈં જે 'ઇન્દ્રિય-પ્રત્યક્ષ' છે તે, અતીન્દ્રિય પદાર્થની સિદ્ધિમાં ન તો સાધક થઈ શકે છે, કે ન બાધક.

હૈં સર્વજ્ઞતા અતીન્દ્રિય છે; એટલે ઇન્દ્રિયજ્ઞાન તેના સદ્ભાવને કે અભાવને સિદ્ધ કરી શકતું નથી. જે જ્ઞાનનો જે વિષય હોય તે જ તેમાં વિધિ કે નિષેધ કરી શકે; જેનો જે વિષય ન હોય તે તેમાં વિધિ કે નિષેધ કરી શકે નહીં.

હૈં જગતમાં એવું કોઈ પ્રમાણ નથી કે સર્વજ્ઞતાના અસ્તિત્વને જે બાધા પહોંચાડી શકે.

હૈં કોઈ કહે : પુરુષપણું સર્વજ્ઞતાનું બાધક છે! તો તે બરાબર નથી; પુરુષપણું હોવા છતાં કોઈમાં જ્ઞાનના અતિશયરૂપ સર્વજ્ઞતા હોઈ શકે છે. (જેમકે અરિહંત દેવ)

હૈં 'સર્વજ્ઞ છે' એવા વાક્યના બોધ વડે ઉત્પન્ન થયેલી બુદ્ધિ તે પ્રમાણ છે, અને તે બુદ્ધિ સર્વજ્ઞના અસ્તિત્વનો સ્વીકાર કરે છે. સર્વજ્ઞના સ્વીકારથી આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવનો સ્વીકાર થાય છે ને રાગાદિ વિભાવોથી ભેદજ્ઞાન થાય છે, એટલે આત્મા નિજસ્વભાવની સન્મુખતા વડે સર્વજ્ઞપદનો સાધક થાય છે. આ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે—

જે જાણતો જિનરાજને ચેતનમયી શુદ્ધ ભાવથી,
તે જાણતો નિજાત્મને, સમ્યક્ત્વ લ્યે આનંદથી.

શ્રી મુનિરાજે આમ સર્વજ્ઞતાની સિદ્ધિપૂર્વક ગંભીર ઉપદેશ આપ્યો ને મોક્ષમાર્ગની રીત સમજાવી.

શ્રીધર-મુનિરાજના શ્રીમુખથી આવી અદ્ભુત ધર્મચર્યા સાંભળીને, ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકરના જીવ પદ્મનાભ રાજાએ ભક્તિથી કહ્યું—પ્રભો! આપે જૈનસિદ્ધાંતના જે ગંભીર તત્ત્વો જીવ, મોક્ષ, સર્વજ્ઞતા વગેરે સમજાવ્યા તો બરાબર તેમ જ છે; એ જ પ્રમાણે અમારા શ્રદ્ધા-જ્ઞાનમાં બેસે છે ને એ જ હિતનો માર્ગ છે. આટલું કહ્યા પછી તે રાજા પદ્મનાભે વિનયથી પૂછ્યું : હે પ્રભો! આપ દિવ્યજ્ઞાનના ધારક છો; મારા આગલા-પાછલા ભવો જાણવાની મને ઉત્કંઠા છે, તો કૃપા કરીને કહો.

શ્રી મુનિરાજે દિવ્યજ્ઞાન વડે જાણીને કહ્યું—હે ભવ્ય સાંભળ! હવે એક ભવ પછી તારો આત્મા ભરતક્ષેત્રમાં આઠમા તીર્થકર ચંદ્રપ્રભ થશે. તારા પૂર્વના ભવો પણ હું કહું છું....

મુનિરાજના શ્રીમુખથી આ વાત સાંભળતાં વેત સભાજનોમાં પરમ હર્ષ છવાઈ ગયો કે અહા એક તીર્થકરનો આત્મા અહીં આપણી વચ્ચે બિરાજી રહ્યો છે...ને એ તીર્થકરના પૂર્વભવોની વાત મુનિરાજ આપણને સંભળાવી રહ્યા છે.—આમ મહાન હર્ષથી સભાજનો સાવધાનીપૂર્વક સાંભળવા તૈયાર થયા અને શ્રી મુનિરાજે પદ્મનાભરાજાના અર્થાત્ ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરના પૂર્વભવોની મંગલ કથા કહેવાનું શરૂ કર્યું...તમે પણ આનંદથી સાંભળો.

[૧]

શ્રી ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરનો પૂર્વભવ (છટ્ટો)

શ્રીવર્મા રાજા : સમ્યક્ત્વ-પ્રાપ્તિ

મુનિરાજ કહે છે : હે રાજા પદ્મનાભ ! પ્રથમ તો આ ભવમાં જ એક હાથીના નિમિત્તે તમે મુનિ થશો, ને દર્શનવિશુદ્ધિ વગેરે ૧૬ ઉત્તમ ભાવનાઓ વડે તીર્થકરપ્રકૃતિ-નામકર્મ બાંધશો. ભરતક્ષેત્રની આ ચોવીસીમાં અત્યાર સુધી ઋષભાદિ સાત તીર્થકરો થઈ ચૂક્યા છે; અત્યારે ત્યાં કોઈ તીર્થકર વિચરતા નથી. એક ભવક પછી તમે ત્યાં આઠમાં તીર્થકર તરીકે અવતરશો ને ધર્મચક્રનું પ્રવર્તન કરશો.

અહા, એક તીર્થકરનો જીવ પોતાના ભૂતભવિષ્યના વર્ણનની કથા મુનિરાજ પાસે સાંભળી રહ્યો છે.

હે રાજા ! આ પહેલાં પાંચમા ભવે તમે, પુષ્કરાદ્વદીપેના વિદેહક્ષેત્રમાં શ્રીવેણરાજાના પુત્ર શ્રીવર્મા હતા. તે રાજા શ્રીવેણ, શ્રીપુર નામના નગરમાં રાજ્ય કરતા હતા. તેની રાણીનું નામ શ્રીકાન્તા. તમારા જન્મ પહેલાં યૌવનમાં પુત્ર ન હોવાથી તે રાણી ચિંતામાં રહેતી હતી. તેને ઉદાસ દેખીને રાજા તેને સમજાવતા કે હે દેવી ! જે વસ્તુ ભાગ્યને આધીન છે તેને માટે શોચ કરવો ઉચિત નથી; માટે તમે શોચ છોડો ને ધર્મમાં તમારું ચિત્ત લગાવો. જીવે પૂર્વ ભવમાં જે ભલા કે બૂરા કર્મો બાંધ્યા હોય તે અનુસાર ફળ આવે છે; તેમાં હર્ષ-શોક કરવો તે વૃથા દુઃખનું કારણ છે. અને હે દેવી ! ભાગ્ય અનુકૂળ થતાં પુત્રપ્રાપ્તિ પણ જરૂર થશે.

આ પ્રસંગ પછી એક દિવસ શ્રીવેણ રાજા ફળફૂલથી ખીલેલા બેગીચામાં કીડો કરવા માટે ગયેલા; ત્યાં મહાન ભાગ્યોદયે આકાશમાંથી એક ઋદ્ધિધારી મુનિરાજ અચાનક ત્યાં ઊતર્યા. તે અનંત-મુનિરાજ અવધિજ્ઞાની હતા. તેમને દેખતાં જ નરાજાના હર્ષનો પાર ન રહ્યો. નરાજાએ તેમને વંદન કરીને ભક્તિપૂર્વક કહ્યું—અહો, મારા કોઈ મહાન પુણ્યોદયથી આપના દર્શન થયા પ્રભો ! આપની રત્નત્રય-વિભૂતિ સમસ્ત મંગળનું કારણ છે. હે સ્વામી ! જિનધર્મના પ્રતાપે સ્વ-પરનું ભેદજ્ઞાન હું જાણું છું. આ રાજભોગોમાં કયાંય સુખ નથી એમ મેં જાણ્યું છે; છતાં મારું મન સંસારથી વિરક્ત કેમ થતું નથી ?

શ્રી મુનિરાજ તેના મનની વાત સમજી ગયા...ને કહ્યું : હે રાજા ! તમારું મન પુત્રપ્રાપ્તિની ચિંતાથી ઘેરાયેલું છે. હવે થોડા કાળમાં જ તમારે ત્યાં એક ભાવિ-તીર્થકરનો જીવ પુત્ર તરીકે અવતરશે; ત્યાર પછી તેને રાજ્યભાર સોંપીને તમે જિનદીક્ષા લેશો ને અષ્ટકર્મોને નષ્ટ કરીને સિદ્ધપદને પામશો.

તમારી રાણી શ્રીકાન્તાએ પૂર્વજન્મમાં એક ગર્ભવતી સ્ત્રીની પીડા તથા કદરૂપતા દેખીને, એવું નિદાન કરેલું કે મને યૌવન-અવસ્થામાં ગર્ભધારણ ન હો. તે અશુભનિદાનને કારણે તેનું નવયૌવન પુત્ર વગર જ વીત્યું. હવે તેના અશુભ કર્મનો અંત આવ્યો છે, થોડા જ સમયમાં તે પુત્રવતી થશે....ભાવિ ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકરનો જીવ તેની ગોદમાં અવતરશે ને તેને આનંદિત કરશે.

મુનિરાજના વચન સાંભળી રાજાનું ચિત્ત ઘણું પ્રસન્ન થયું; ધર્મોપદેશથી પ્રભાવિત થઈને તેણે પાંચ અણ્ણવત અંગીકાર કર્યા. ઘરે આવીને રાણીને તે મુનિરાજની વાત કરતાં તે પણ ઘણી સંતુષ્ટ થઈ, ને ઉલ્લાસપૂર્વક ધર્મસાધના કરવા લાગી. અહા, જેના ઉદરમાં ભાવિ-તીર્થકરનો જીવ બિરાજે તેના મહાભાગ્યની શી વાત !

યોગ્યકાળે મહાદેવી શ્રીકાન્તાએ એક અદ્ભુત-તેજસ્વી પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો...જે સાતમા ભવે ભરતક્ષેત્રમાં તીર્થકર થનાર છે, તેના જન્મથી આનંદ-મંગલ થવા લાગ્યા. રાજાએ જેને જે જોઈએ તે દાન દીધું, જિનેન્દ્રપૂજન વગેરે સર્વત્ર મંગળ વિધિપૂર્વક તે પુત્રનું 'શ્રીવર્મા' એવું શુભ નામ રાખ્યું. (આ શ્રીવર્મા તે જ ભાવિ ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકર)

✱

ચંદ્રપ્રભુને શ્રીવર્માના ભવમાં સમ્યક્ત્વ-પ્રાપ્તિ

એકવાર તે શ્રીપુરનગરીમાં પદ્મજિનરાજનું આગમન થયું. રાજા શ્રીવેણ, પુત્ર શ્રીવર્મા સહિત તેમનો ધર્મોપદેશ સાંભળવા ગયા. અદ્ભુત-આશ્ચર્યકારી-આનંદમય આત્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ સાંભળીને તેઓ મુગ્ધ બન્યા. આપણા ચરિત્રનાયક ચંદ્રપ્રભુનો જીવ (યુવરાજ શ્રીવર્મા) તો એ જિનોપદેશ ઝીલીને તરતે અંતર્મુખ થયો; તેની જ્ઞાનચેતના, જાગી ઉઠી ને મિથ્યાત્વરૂપ મહાઅંધકાર નષ્ટ થઈ ગયો; ચૈતન્યની સ્વાનુભૂતિથી અપૂર્વ સમ્યક્ત્વ પામીને તે ચતુર્થ ગુણસ્થાને આરૂઢ થયો....અંતરાત્મા થઈને મોક્ષમહેલનું પહેલું પગથિયું ચડ્યો; તેણે પરમાત્માને પોતામાં જ દેખી લીધા. આ રીતે અપૂર્વ નિધાન પામીને તેનું જીવન પલટી ગયું. સમ્યક્ત્વના સહયોગથી જે વિશિષ્ટ પુણ્યકર્મોનો સંચય થાય છે તે સ્વયમેવ ઈચ્છિત-પદાર્થોનો સમાગમ કરતો રહે છે; તેથી ધર્માત્મા શ્રીવર્મા પણ બહારમાં ઈચ્છિત સુખોને પામતા હતા, અંતરનું સત્ય અતીન્દ્રિય સુખ તેમને સમ્યક્ત્વ-પરિણતિ આપતી હતી.

અહો, જિનચરણોમાં સમ્યક્ત્વના પ્રતાપે આત્માની અપૂર્વ આરાધના શરૂ થઈ તે હવે વૃદ્ધિગત થતી થતી સાતમા ભવે પૂર્ણ પરમાત્મપદ પમાડશે. ચૈતન્યસુખ ચાખ્યું હોવાથી તે રાજકુમાર-શ્રીવર્માનું ચિત્ત રાજ-સુખોમાં ઉદાસીન રહેતું. ધન્ય હતું એમનું આત્મજીવન !

મહારાજા શ્રીવેણનું ચિત્ત પણ કેવળી પ્રભુનો ઉપદેશ સાંભળ્યા પછી સંસાર-ભોગોથી ઉદાસીન અને ભવથી ભયભીત રહેતું હતું...એક દિવસ આકાશમાંથી તારો ખરતો દેખીને તે મહારાજા શ્રીવેણ સંસાર-ભોગોથી વિરક્ત થયા ને વૈરાગ્યપૂર્વક ચિંતવવા લાગ્યા : 'અરે, આ અસ્થિર સંસાર-પરિવાર કે રાજલક્ષ્મીમાં મોહ શો ! એક મોક્ષલક્ષ્મી ને બીજી આ જડલક્ષ્મી-તે ભેંમાંથી, મૂર્ખ લોકો મોક્ષલક્ષ્મીની સાધના છોડીને જડલક્ષ્મીનો મોહ કરે છે. અરે, એની બુદ્ધિની બલિહારી છે, કે ચૈતન્યનું અમૃતપાન છોડીને તે વિષયોનું વિષ પીવા જાય છે. સાચી લક્ષ્મી તો મોક્ષલક્ષ્મી જ છે. વિષયોરહિત નિર્ગ્રથ વીતરાગદશામાં જ પરમસુખ છે.'

આમ ચિંતવી તેણે રાજકુમાર-શ્રીવર્માને બોલાવ્યો અને વિરક્ત ભાવથી કહ્યું : હે વત્સ !

જ્યાં સુધી ઘાસની ઝૂંપડી જેવા આ શરીરને વૃદ્ધાવસ્થારૂપી વાયરો વીંખી ન નાંખે, ધર્મશ્રવણ માટે કાનની શક્તિ તથા આંખની શક્તિ મંદ ન પડી જાય, ને સ્મરણશક્તિ નષ્ટ ન થઈ જાય, ત્યાર પહેલા હું નિર્ગ્રંથ-દીક્ષા લઈને મારા આત્માને આ ભવચક્રથી છોડાવવા ચાહું છું. અત્યાર સુધી તો, સંસારનું સ્વરૂપ જાણવા છતાં હું પરિવારના મોહમાં ફસાઈ રહ્યો; હવે શીઘ્ર આત્મકલ્યાણ સાધી લેવા મેં નિશ્ચય કર્યો છે. હે પુત્ર! મારા આ ધર્મકાર્યમાં તું અનુમોદના કરજે. હવે આ રાજ્યભાર તું સંભાળજે. સદા પ્રશાંત ભાવથી રહેજે; ધર્મત્મા સજ્જન-વિદ્વાનોનો આદર કરજે; પ્રજાજનોને પુત્રવત સમજીને, તેમને કંઈ પણ કષ્ટ ઊંચ તો તે તુરંત જ દૂર કરજે. ધર્મની રક્ષાપૂર્વક રાજ્ય કરજે.

એ પ્રમાણે હિતશિક્ષાપૂર્વક શ્રીવર્માનો રાજ્યાભિષેક કરીને, શ્રીવેણ મહારાજાએ મુનિદીક્ષા અંગીકાર કરી; શુદ્ધભાવથી રત્નત્રયની સાધના કરીને અલ્પકાળમાં કેવળજ્ઞાન પ્રગટ કર્યું ને સર્વકર્મનો ક્ષય કરીને મોક્ષ પામ્યા.

આ બાજુ શ્રીપુરનગરીમાં રાજા શ્રીવર્મા (કે જે ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરનો જીવ છે તે) આત્મસાધનાને ભૂલ્યા વગર, ન્યાય-નીતિપૂર્વક કુશળતાથી રાજ્ય કરવા લાગ્યા. જે ત્રીજા ભવે ચક્રવર્તી થવાના છે, પાંચમા ભવે તીર્થકરપ્રકૃતિ બાંધવાના છે ને સાતમા ભવે તીર્થકર થવાના છે—એવા તે શ્રીવર્મા-રાજા જ્યારે દિગ્વિજય માટે નીકળ્યા ત્યારે ઘણા રાજાઓ તો ભયભીત થઈને શરણે આવ્યા; કેટલાક રાજાઓ યુદ્ધની હિંસાથી ડરીને સંસારથી વિરક્ત થયા ને રાજપાંડે છોડીને જિનેશ્વર ભગવાનના શરણમાં ચાલ્યા ગયા. આ પ્રમાણે વિજય કરતાં-કરતા રાજા શ્રીવર્મા સમુદ્રકિનારે પહોંચ્યા ત્યારે તેના પુણ્યપ્રભાવથી સમુદ્રની તરંગોની સાથે ચક્રચક્રતા મોતી-રત્નો પણ તણાઈને કિનારે આવવા લાગ્યા. જાણે કે સમુદ્ર પણ તેની આંધીનેતો સ્વીકારીને, મોતી-રત્નોની ભેટ ધરીને એ ભાવિ-તીર્થકરનું સન્માન કરતો ઊંચા!

દિગ્વિજય કરીને તે રાજા શ્રીવર્મા પુનઃ નગરીમાં આવ્યા અને સુખવિલાસપૂર્વક રાજ્ય કરવા લાગ્યા. એક મોક્ષ-પુરુષાર્થ સિવાયના ધર્મ-અર્થ ને કામ એ ત્રણે પુરુષાર્થ તેને સિદ્ધ થયા હતાં ને ચોથા મોક્ષપુરુષાર્થ માટેનો તેનો ઉદ્યમ ચાલુ જ હતો.

એકવાર શરદઋતુના ક્ષણભંગુર વાદળા દેખીને, સંસારની ક્ષણભંગુરતા ચિંતવીને તે રાજા સંસારથી વિરક્ત થયા અને શ્રીપ્રભ મુનિરાજ પાસે જિનદીક્ષા અંગીકાર કરી; રત્નત્રયની આરોધનાપૂર્વક સંમાધિમરણ કરીને તે રાજા શ્રીવર્મા સૌધર્મસ્વર્ગમાં શ્રીધરનામમાં દેવ થયા.

મહા, ચૈતન્યની શાંતિ આત્મામાં સમાય છે,
જગતની બીજી કોઈ વસ્તુ સાથે સંબંધ રાખતી નથી.

શ્રી ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકરનો પૂર્વભવ : ચોથો ઘાતકીખંડમાં અજિતસેન-ચકવર્તી

શ્રી મુનિરાજ કહે છે : હે રાજા પદ્મનાભ ! પહેલાં જે શ્રીવર્મા રાજા હતા, અત્યારે જે પદ્મનાભ છે અને એક ભવ પછી જે ચંદ્રપ્રભ-તીર્થંકર થનાર છે એવો તારો આત્મા, પાંચમા-પૂર્વભવે સૌધર્મ સ્વર્ગમાં હતો; ત્યાંથી ચલીને ચોથા-પૂર્વ ભવે, ઘાતકીખંડની કૌશલનગરીમાં રાજકુમાર-અજિતસેન તરીકે અવતર્યો. તેમના પિતાનું નામ મહારાજા અજિતંજય અને માતા અજિતસેના. ગુણવાન તેજસ્વી પુત્રને દેખીને ખૂબ પ્રસન્ન થયા. અહા, ભાવિ-તીર્થંકરને પોતાના ઘરમાં દેખીને કોણ ખુશી ન થાય !!

આપણા ચરિત્રનાયક રાજકુમાર અજિતસેન એકવાર રાજસભામાં બેઠા હતા... આનંદમય ચર્ચા ચાલી રહી હતી; એવામાં તેનો પૂર્વભવનો વેરી કોઈ દુષ્ટ દેવ ત્યાં આવ્યો ને સભાજનોને મૂર્છિત કરીને તે રાજકુમારને ઉપાડી ગયો.

મૂર્છા દૂર થતાં રાજાએ ગભરાટપૂર્વક સભામાં નજર કરી, ત્યાં રાજકુમારને ન દેખતાં તેને ચિત્તભ્રમ થઈ ગયો કે અરે આ શું ! સભામાંથી રાજકુમાર ક્યાં ગૂમ થઈ ગયો ? મહારાણી પણ પુત્રના વિયોગથી હાથ-હાથ કરતી એકદમ રોવા લાગી. પુત્રના વિયોગથી બંનેનો સંસાર નીરસ થઈ ગયો. અરે, ફરીને નેત્રોથી પુત્રને ક્યારે દેખશું ! એવી ચિંતામાં ક્ષણભર તો બંને મૂર્છિત થઈ ગયા.

થોડીવારે મૂર્છા દૂર થતાં રાજાએ જ્યાં આંખ ખોલીને ઊંચે જોયું...ત્યાં તો...અહાહા! એના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો. તેણે જોયું કે આકાશમાંથી એક મહા તપસ્વી ઋદ્ધિધારી મુનિરાજ પોતાની તરફ પધારી રહ્યા છે... પૂનમના ચાંદ જેવા એ મુનિરાજને દેખતાં જ રાજાના બધા દુઃખ ભૂલાઈ ગયા. મુનિરાજ જેમ જેમ નજીક આવતા ગયા તેમતેમ રાજાના અંતરમાં હર્ષનો સાગર ઊછળવા લાગ્યો.... ખરું જ છે-મુમુક્ષુ આત્મા, ધર્મઆત્માનો સંગ થતાં દુનિયાના દુઃખોને ભૂલી જાય છે. તે રાજાને પોતાના પ્રાણપ્રિય પુત્રના વિયોગથી એટલો શોક ન થયો, -કે જેટલો મુનિરાજના પધારવાથી સન્તોષ થયો. ખરેખર, આવો સન્તોષ પોતાના જીવનમાં તેને પહેલી જ વાર થયો.

શ્રી મુનિરાજે રાજાને મંગલ આશીર્વાદ આપ્યા ને કહ્યું-‘હે ભવ્ય ! તું ચરમશરીરી છો.’ અહા, એમના વાત્સલ્યની શી વાત ! એ વાત્સલ્યઝરતા આશીર્વાદ ઝીલીને રાજાનું હૃદયકમળ આનંદથી ખીલી ઉઠ્યું. અહા ! મુનિના શ્રીમુખથી પોતાના મોક્ષની વાત સાંભળીને કોને આનંદ ન થાય !!

રાજાએ આનંદિત થઈને કહ્યું : પ્રભો ! મને કલ્પના પણ ન હતી કે અત્યારે કોઈ મુનિભગવંતના દર્શન થશે. જ્યારે હું પુત્રવિયોગરૂપ દુઃખસમુદ્રમાં ડૂબી રહ્યો હતો ને મારું મન મૂઢ બની, રહ્યું હતું તે વખતે ખરે ટાણે આપ પધારતાં, આપનાં દર્શન પામીને મને નવું જીવન મળ્યું છે, દુઃખના દરિયામાંથી આપે મને બહાર કાઢ્યો છે; આપ મારા પરમ હિતસ્વી બંધુ છો.

શ્રી મુનિરાજે કહ્યું-હે ભવ્ય ! હું અહીં આકાશમાર્ગે જતો હતો, ત્યાં પુત્રવિયોગથી તને દુઃખી જોઈને તારા ગુણોના અનુરાગથી હું અહીં આવ્યો છું. હે રાજન ! તમે તત્ત્વજ્ઞાની છો, સ્વ-પરના ભેદજ્ઞાની છો, અને સંસારનું સ્વરૂપ જાણનાર છો. તમને આ અસાર-સંસારની સ્થિતિ બતાવવી તે તો ઈન્દ્ર પાસે સ્વર્ગનું વર્ણન કરવા જેવું છે. વળી તમે આ ભવમાં મોક્ષગામી ચરમશરીરી છો; તેથી તમને અધિક શું કહેવું ? તમે ચિત્તમાંથી ઈષ્ટ-વિયોગનો વિષાદ છોડો. હે રાજન ! આ પ્રસંગે કાંઈરતા છોડીને ધૈર્યને ધારણ કરો... ને વીરપુરુષને શોભે તેમ ધર્મમાં સાવધાન થાવ.

વળી હે રાજનુ ! (મુનિ કહે છે—) અવધિજ્ઞાનથી જાણીને હું કહું છું કે તારો પુત્ર કુશળ છે. તેનું કાંઈ જ અમંગળ થવાનું નથી. તે ભાવિ-તીર્થકર છે ને થોડા જ દિવસોમાં અનેક સમૃદ્ધિ સહિત આવીને તે તમને મળશે.

—આમ કહી આશીર્વાદ આપીને મુનિરાજ તો આકાશમાર્ગે વિહાર કરી ગયા. મુનિરાજના વચનથી રાજાનુ ચિત્ત સંતુષ્ટ થયું અને ધર્મધ્યાનમાં તે વિશેષપણે ઉદમી થયો.

* * *

બીજી બાજુ, જે દુષ્ટ દેવ અજિતસેન—રાજકુમારને હરીને લઈ ગયો હતો, તેણે તે રાજકુમારને મગરમચ્છથી ભરેલા એક સરોવરમાં ફેંક્યો. પરંતુ પુણ્યપ્રતાપે રાજકુમાર કિનારે આવ્યો. ચારે તરફ ઘોર જંગલ હતું. સિંહ—વાઘ ને હાથીથી ભરેલા તે વનમાં ચાલતાં ચાલતાં તે એક સુંદર પહાડ ઉપર આવ્યો. ત્યાં હિરણ્ય નામનો એક દેવ રહેતો હતો, તે તેની શૂરવીરતા દેખીને પ્રસન્ન થયો ને કહ્યું—હે પુણ્યાત્મા ! હું તમારો સેવક છું એટલે તમને મારી પાસે કંઈ માંગવાનું તો કેમ કહું ? પણ તમે જ્યારે યાદ કરશો ત્યારે હું તમારી સેવામાં હાજર થઈશ... કેમકે પૂર્વજન્મમાં તમે મારા ઉપકારી છો.

‘કંઈ રીતે?’ એમ રાજકુમારે પૂછતાં તે દેવે કહ્યું : પૂર્વે હું સૂર્ય નામનો ખેડૂત હતો ત્યારે, ચંદ્ર નામના ખેડૂતે મારું ધન ચોરી લીધું હતું તમે મને તે ધન પાછું અપાવ્યું હતું ને ચંદ્રને ફાંસીની સજા કરી હતી. તે ચંદ્ર મેરીને ભવમાં ભમતો-ભમતો ચંડરુચિ નામનો અસુર દેવ થયો છે, ને તે જ પૂર્વભવના વેરથી તમારું અપહરણ કરીને તમને અહીં લાવ્યો છે. હું સૂર્ય નામનો ખેડૂત હતો તે અત્યારે હિરણ્યદેવ થયો છું ને મારા ઉપર તમારા ઉપકારનો બદલો વાળવા આવ્યો છું.—આમ કહી, રાજકુમારને જંગલની બહાર મૂકીને તે દેવ અદૃશ્ય થઈ ગયો.

રાજકુમારે આશ્ચર્યપૂર્વક એક નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો; એનું નામ વિપુલનગરી. ત્યાંના નગરજનો ધન-ધાન્યથી સુખી હતા, પરંતુ દુશ્મન રાજાના ભયથી બધાય અત્યંત ભયભીત હતા. અજિતસેન રાજકુમારે તે રાજાને હરાવીને તે ભય દૂર કર્યો, ને ત્યાંની રાજકુમારી સાથે લગ્ન કર્યા. ત્યારબાદ તે પોતાની કૌશલનગરીમાં આવ્યો. પ્રતાપી પુત્રના પુનરાગમનથી માતા-પિતાને અપાર હર્ષ થયો ને ભવ્ય સ્વાગત કરીને ભાવિ-તીર્થરાજ એવા તે રાજકુમારનો રાજ્યાભિષેક કર્યો. તેના મહા પુણ્યપ્રતાપે થોડા સમયમાં તેના રાજભંડારમાં સુદર્શન-ચક્ર તેમ જ તલવાર વગેરે સાત અજીવ-રત્નો ઉત્પન્ન થયાં; તેમજ સેનાપતિ વગેરે સાત જીવ-રત્નો તેને પ્રાપ્ત થયા;—આમ ૧૪ રત્નધારી ચક્રવર્તીપદ તેને પ્રાપ્ત થયું. અને ધર્મની આરાધનાના પ્રતાપે હવે ત્રણ ભવ પછી તેઓ ધર્મ-ચક્રવર્તી થશે.

૧૪ રત્નો ઉપરાંત તેને નવ નિધાન પણ પ્રાપ્ત થયાં હતાં—જે તેને ઈચ્છિત સામગ્રી આપતા હતા. આ પ્રમાણે નવ નિધાન ને ૧૪ રત્નો પામવા છતાં તે ધર્મત્મા પોતાના ચૈતન્યનિધાનમાંથી મળેલા સમ્યક્ત્વાદિ રત્નોની પાસે તે બાહ્યભવને તુચ્છ સમજતા હતા. તે ચક્રવર્તી અજિતસેન બંધુજનો સહિત દરરોજ ધામધૂમથી અરિહંતદેવની પૂજા કરતા હતા, અને ધાતકીદ્વીપના ભરતક્ષેત્રનું છ ખંડનું રાજ્ય પણ સંભાળતા હતા.—આશ્ચર્યકારી હતી એમની પરિણતિ !

એકવાર તે અજિતસેન-ચક્રવર્તીની રાજધાની કૌશલ (અયોધ્યા) નગરીમાં, ધર્મચક્રી સ્વયંપ્રભ-તીર્થકર પધાર્યા. પ્રભુજી પધાર્યા છે એ સાંભળતાં જ ચક્રવર્તીને મહાન હર્ષોલ્લાસ થયો... અને તરત જ ધામધૂમથી પ્રભુદર્શન માટે ચાલ્યા. સાક્ષાત્ તીર્થકરના દર્શનથી ભાવિ તીર્થકરને કેવો આનંદ થયો !—જેવો

આનંદ સ્વાનુભૂતિમાં પરમાત્માને દેખતાં ધર્માત્માને ધ્યાય તેવો. જો કે બે તીર્થકરોનું મિલન નથી થતું છતાં એક 'ભાવ-તીર્થકર'ને બીજા 'ભાવિતીર્થકર' (એક વર્તમાન ભાવનિક્ષેપરૂપ ને બીજા દ્રવ્યનિક્ષેપરૂપ) એમ બે તીર્થકરોનું મિલન થયું. દ્રવ્યતીર્થકરે ભાવતીર્થકરને વંદન કર્યાં.

અહીં, એ તીર્થસ્વરૂપ સર્વજ્ઞ પરમાત્માની, ગણધરો અને ઈન્દ્રો પણ આરાધનો કરતા હતા; અને મનુષ્યના ઈન્દ્ર એવા આ ચક્રવર્તી પણ પ્રભુની આરાધના કરતા હતા. તે દેખીને લોકો બરાબર સમજી જતા કે ઈન્દ્રપદ કે ચક્રવર્તીપદના વૈભવ કરતાં યજ્ઞ-આત્માના આ સર્વજ્ઞપદનો વૈભવ મહાન છે. એ આત્મવૈભવની પાસે સંસારના બધા વૈભવો તુચ્છ છે.

આપણા ચરિત્રનાયક ચક્રવર્તી અજિતસેન, તથા તેમના પિતા અજિતંજય-મહારાજા સ્વયંપ્રભ તીર્થકરના ધર્મદરબારમાં પ્રભુદર્શન કરીને જિનવાણી સાંભળવા બેઠા. ત્રણકાળ ત્રણલોકના સમસ્ત પદાર્થો જેમના જ્ઞાનમાં સ્પષ્ટ ઝળકી રહ્યા છે એવા તે પરમાત્માની વાણીમાં તત્ત્વોનું અદ્ભુત સ્વરૂપ આવ્યું; અને સર્વ તત્ત્વોમાં શ્રેષ્ઠ શુદ્ધાત્માની અનુભૂતિ જ જીવને મોક્ષનું કારણ છે-એમ પ્રભુએ ઉપદેશ્યું.

ત્યારબાદ રાજા અજિતંજયે હાથ જોડીને પૂછ્યું : હે દેવ ! આ સંસારમાં જીવ શુભ-અશુભ કર્મોથી કેમ બંધાય છે ? ને તેનાથી છૂટકારો કેમ થાય ?

ભગવાને આશ્ચર્યકારી દિવ્યધ્વનિ વડે તેનો ઉત્તર કહ્યો; પરંતુ ખૂબી એ હતી કે, ભગવાન બોલતા હોવા છતાં તેમનું મુખ ખૂલતું ન હતું કે હોઠ હાલતા ન હતા; આખા શરીરમાંથી કોઈ અદ્ભુત રણકાર ઊઠતો હતો. તેમાં ભગવાને કહ્યું-

હે ભવ્ય ! જીવનો સ્વભાવ ઉપયોગમય છે; તે ઉપયોગમાં ક્રોધ નથી, ક્રોધ કરવાનો તેનો સ્વભાવ નથી; છતાં જીવ જે ક્રોધાદિ કષાય ભાવો કરે છે તેને લીધે તે પુણ્ય-પાપરૂપ કર્મોથી બંધાય છે; પછી તે કષાય અશુભ હોય તો પણ કર્મો બંધાય છે ને શુભ હોય તો પણ કર્મો બંધાય છે. તે કર્મો વડે સંસારભ્રમણમાં જીવ દુઃખી થાય છે. અને જ્યારે જૈનધર્મ પામીને, તે ઉપયોગ અને ક્રોધનું ભેદજ્ઞાન કરે છે ત્યારે, ક્રોધથી જીવ એવા શુદ્ધ-ઉપયોગને જ તે કરે છે; તે શુદ્ધ ઉપયોગ વડે નવા કર્મો બંધાતા નથી ને જૂના બંધાયેલા કર્મો પણ છૂટી જાય છે, એટલે જીવ મોક્ષસુખ પામે છે. આ રીતે કષાયો વડે જીવ બંધાય છે ને, વીતરાગી-શુદ્ધોપયોગ વડે તે મોક્ષ પામે છે.-

જીવ રક્ત બાંધે કર્મ ને વૈરાગ્યપ્રાપ્ત મુકાય છે;

આ જિન તણો ઉપદેશ, તેથી ન રાય તું કર્મો વિષે.

કષાય અને ઉપયોગની ભિન્નતાના ભેદજ્ઞાન વડે જીવને આત્માના સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ધાર્ય છે. ભેદજ્ઞાન થયા પછી પણ જ્યાં સુધી 'જીવ' પુત્ર-પરિવારાદિના મોહમાં ફસાઈને અવ્રતીપણે રહે છે ત્યાં સુધી તે સર્વ કર્મોથી છૂટીને મોક્ષ નથી પામતો. માટે સંસાર-દુઃખથી ડરનારા મોક્ષાર્થી જીવે રત્નત્રય-ધર્મની પૂર્ણ આરાધના કર્તવ્ય છે. ચારિત્ર વગરનું સમ્યગ્દર્શન, કે સમ્યગ્દર્શન વગરનું ચારિત્ર, તે મોક્ષને સાધી શકતું નથી. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર-ત્રણેની સંપૂર્ણતા જ મોક્ષને સાધે છે; માટે તે મુમુક્ષુનું કર્તવ્ય છે.

આ રીતે શ્રી જિનેન્દ્રદેવની વાણીમાં બંધનું તથા મોક્ષનું સ્વરૂપ સાંભળીને, તે રાજા અજિતંજયનું

ચિત્ત સંસારથી વિરક્ત થયું; રાજપાટ છોડીને તેણે સીધાતં મોક્ષમાર્ગરૂપ શ્રામણ્યને અંગીકાર કર્યું ને શુદ્ધોપયોગમાં લીન થયા.

આપણા ચરિત્રનાયક ચક્રવર્તીને સમ્યગ્દર્શન તો પહેલેથી હતું. તેના પરિણામોમાં વિશુદ્ધિ થઈ, તેનો જ્ઞાનબગીચો ખીલી ઊઠ્યો; પરંતુ ચક્રવર્તીપદે છોડીને તે મુનિ ન થઈ શક્યો. મુનિપદની ભાવનાપૂર્વક, જિનદેવને વંદન કરીને, તેમજ હમણાં મુનિ થયેલા પોતાના પિતાજીના ચરણોની પૂજા કરીને તે ચક્રવર્તીએ પોતાની કૌશલનગરીમાં પુનઃ પ્રવેશ કર્યો; અને વારાજ્ય-સંભાળ્યું. દેશના બધા રાજા-મહારાજાઓ તેની ઓજા સ્વીકારતા હતા; માત્ર રાજાઓ જ નહિ પણ છ પ્રાંડમાં રહેનારા વ્યંતરદેવોને પણ તેણે વશ કરી લીધા હતા. જો કે હજારો દેવો તેની સેવા કરતા હતા તપણ તે પોતે તો અંતરમાં દાસ ભગવંત કે, ઉદાસ રહે જેગતસો એવું જીવન જીવતા હતા. ૧૪ રત્નો નહીં, એને તો ૧૪મું ગુણસ્થાન જોઈતું હતું; નવનિધાનમાં એનું ચિત્ત ન હતું, એને તો નવ ક્ષાયિકલબ્ધિ જોઈતી હતી.

[આપણે વાંચી રહ્યા છીએ—ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરની કથા; અને તેમાં તેમના પૂર્વના ચોથા ભવનું આ વર્ણન ચાલી રહ્યું છે, જેમાં તેઓ અજિતસેન નામના ચક્રવર્તી છે.]

ભાવિ ભગવાન એવા તે અજિતસેન—ચક્રવર્તી, છ પ્રાંડનો દિગ્વિજય કરવા છતાં અંતરમાં પોતાના અખંડ ચૈતન્યતત્ત્વને ભૂલ્યા ન હતા. છ પ્રાંડની પ્રજાના હૃદયમાં વસ્યા હોવા છતાં એના હૃદયમાં તો પંચપરમેષ્ઠીનો જ વાસ હતો... બહારમાં પંચેન્દ્રિય—વિષયોની પૂર્ણતા હોવા છતાં એમાં એનું ચિત્ત સંતુષ્ટ ન હતું, એનું ચિત્ત તો પંચ-પરમપદની પૂર્ણતાને સાધવામાં જ ચોટવું હતું. ગૃહસ્થ હોવા છતાં એમની ચેતના તો ચૈતન્યસ્થ હતી, એટલે ગૃહી છતાં તેઓ મોક્ષમાર્ગી હતા. હવે માત્ર ત્રણ ભવ પછી તો તેઓ તીર્થકર થઈને સિદ્ધાલયમાં પહોંચી જવાના છે.

તે આત્મસાધક ધર્માત્માને ચક્રવર્તીપદનું અભિમાન ન હતું; દેવ-ગુરુ પ્રત્યે પરમ વિનય—બહુમાન તેના ચિત્તમાં સદાય જોગૃહ હતો. ભોજન સમયે રસ્તા પર આવી રોજ મુનિવરોને યાદ કરતા. એકવાર અરિન્દમમુનિરોજ પધારતાં, તેણે ભક્તિપૂર્વક આહારદાન દીધું... અને દેવોએ ત્યાં રત્નવૃષ્ટિ વગેરે પંચ આશ્ચર્ય પ્રગટ કર્યા.

રાજસભામાં ચક્રવર્તીની વૈરાગ્ય ભાવના

એક દિવસ ચક્રવર્તી—અજિતસેન રાજસભામાં બેઠા છે; હજારો રાજાઓ મુગટ નમાવીને તેમનું અભિવાદન કરી રહ્યા છે; નગરજનો પણ તેમના દર્શનથી પ્રસન્ન થઈ રહ્યા છે. છતાં આ રાજ્યથી, પાર કોઈ અમૂલ્ય નિધાનમાં જ મહારાજાની દૃષ્ટિ લાગેલી છે... તેમના મનમાં ઊડે ઊડે વૈરાગ્યનું ચિંતન ચાલી રહ્યું છે, કે ક્યારે આ ઉપાધિથી છૂટીને નિરુપાધિ-ચૈતન્યધ્યાનમાં સ્થિર રહું! ક્યારે વનવાસી મુનિ થઈને વીતરાગ ભાવમાં વિચરું !!

રાજસભાભવન વ્યવસ્થિત ચાલી રહ્યું હતું; એવામાં રાજાની દૃષ્ટિ રાજસભાના આંગણમાં એક ભવ્ય હાથી ઉપર પડી. તે મોટા બહાદુર હાથીને શ્રીવૈર પુરુષો અનેક પ્રકારે ત્રાસ આપીને યુદ્ધની તાલીમ આપી રહ્યા હતા; ચારેકોરે શસ્ત્ર-પ્રહારની પ્રતિકૂળતા વચ્ચે કઈ રીતે બહાદુરીથી લડવું તે શીખવતા હતા. તે દેખીને રાજાને થયું કે—અરે, આ હું અમિય સંસારમાં ચારેક કોરની પ્રતિકૂળતા વચ્ચે પણ શૂરવીરપણે આત્મસાધનામાં કઈ રીતે વિજય મેળવવો—એની તાલીમ પરમ ગુરુઓ ભવ્ય

મુમુક્ષુને આપે છે...ને તેમાં મુમુક્ષુને આનંદ છે. આ યુદ્ધની તાલીમમાં તો હાથીને ત્રાસ છે. હાથીનો એ ત્રાસ દેખીને રાજાનું ચિત્ત સંસારથી ઉદાસ થયું. એવામાં તે હાથીએ એક માણસને સૂંઢમાં પકડ્યો ને પછાડી પછાડીને તેના ચૂરા કરી નાંખ્યા...બસ, જીવનની આવી ક્ષણભંગુરતા દેખીને, અને હાથીનો ત્રાસ દેખીને મહારાજા અજિતસેનનું ચિત્ત વિરક્ત થયું ને વૈરાગ્યથી તે ચિંતન કરવા લાગ્યા કે—

અરે, આ સંસાર ઘોર દુઃખોથી ભરેલા ઊંડા કૂવા જેવો છે; તેમાં આ મનુષ્યજીવન વીજળીના ઝબકારા જેવું અસ્થિર છે. આ શરીર—ધન—યૌવન—પરિવાર કે રાજ્ય કોઈ જીવની સાથે રહેવાનાં નથી. તે જીવનાં છે જ નહિ, છતાં તેમાં મોહ કરી-કરીને જીવ સંસારમાં ફસાઈ રહે છે. ‘આજે આ કામ કરીશ, કાલે આ કરીશ, પછી આ કરીશ...’ એમ પારકી ચિંતામાં ને ચિંતામાં એ પોતાના મૃત્યુને ભૂલી જાય છે કે હું આજ મરીશ કે કાલ મરીશ !—

કરિષ્યામિ કરિષ્યામિ કરિષ્યામિ ઈતિ ચિન્તયા!

મરિષ્યામિ મરિષ્યામિ મરિષ્યામિ ઈતિ વિસ્મૃતમ્!!

‘કરીશ...કરીશ...કરીશ...’ એવી ચિંતામાં લીન થયેલો મૂઢ જીવ ‘મરીશ...મરીશ... મરીશ...’ એ વાત તો ભૂલી જ ગયો !—જાણે મરણ તો કદી આવવાનું જ ન હોય—એમ નિશ્ચિંતપણે મૂર્ખ જીવ બાહ્ય વિષયોમાં રોકાઈ રહ્યો છે ને મનુષ્યજીવન ગુમાવી રહ્યો છે.

વૈરાગી—ચકવર્તી ચિંતવે છે : અરેરે, સત્યપુરુષોએ જેનો નિષેધ કર્યો છે એવા પાપોથી મૂઢ જીવ ડરતો નથી, નરકાદિ દુર્ગતિનાં ઘોર દુઃખોનો તેને ભય નથી ને ઈન્દ્રિય-વિષયોમાં તથા કોઠાદિ કષાયોમાં તે ફસાઈ રહ્યો છે. સંસારમાં બંધુ—બાંધવ સૌ ધનના સાથી છે, ધર્મમાં સાથ આપનારા ધર્માત્મા તો કોઈ વિરલ છે.

અરે, આ છ ખંડના પરિબ્રહ્માં સુખ ક્યાં છે? એ તો બધું કર્મનું ફળ છે. કોઠાદિ કષાયોથી સળગતા આ સંસાર—દાવાનળમાં જીવ બળી રહ્યો છે; તેને શાંત—વીતરાગી જ્ઞાનજળનું સીંચન કરવાથી જ શાંતિ થશે.

આમ નિજસ્વભાવના વીતરાગી ચિંતન વડે ચકવર્તી કહે છે : હે સભાજનો! મારું ચિત્ત હવે આ સંસારથી વિરક્ત થયું છે. સંસારમાં એવા કોઈ ઈન્દ્રિયવિષયો બાકી નથી રહ્યા કે જેને આ જીવ ભોગવી ચૂક્યો ન હોય! પણ એ વિષયોથી કદી જીવને તૃપ્તિ થતી નથી. વીતરાગ ભાવ વડે જ જીવને સાચું અતીન્દ્રિય સુખ-શાંતિ ને તૃપ્તિ થાય છે. એ સુખ માટે વીતરાગી સન્તો સાદ પાડીને મને મોક્ષમાં બોલાવી રહ્યા છે. જિનમાર્ગના પ્રતાપે મેં મારા ચૈતન્યસુખને જાણ્યું છે ને વિષયભોગોથી મારું ચિત્ત હવે પાછું વળ્યું છે. મારી વૃત્તિ હવે અંદર વળે છે. સંસાર-લતાને છેદવા માટે હવે હું શુદ્ધોપયોગ-તલવાર ધારણ કરું છું. ચકવર્તીની ચંદ્રહાસ-તલવાર બહારના દુશ્મનોને ભલે જીતી શકે પણ અંતરના કોધશત્રુને તે ક્યાં જીતી શકે છે? સમભાવરૂપ વીતરાગ-તલવાર વડે હવે હું કોધશત્રુને જીતીશ ને મારા મોક્ષસામ્રાજ્યને પ્રાપ્ત કરીશ. ઘણી જ કઠીનતાથી મળેલ આ મનુષ્યજન્મ, તેમાં જે આત્મહિત નથી સાધતા તે મૂર્ખજીવો ફરીને સંસાર દરિયામાં ડુબે છે. પુણ્યના ફળરૂપ આ સંસારના સુખોની પ્રશંસા મૂર્ખ લોકો જ કરે છે; ખરેખર તો તે ઝેર મળેલા મિષ્ટાન્ન જેવા છે. જેમ હું અહીં દુશ્મનોને જીતીને ચકવર્તી થયો તેમ હવે મુનિદશામાં હું સમસ્ત

પરભાવોરૂપી. દુશ્મનોને! પરાસ્ત કરીને ધર્મચક્રવર્તી થઈશ ને અખંડ મોક્ષસામ્રાજ્યને પ્રાપ્ત કરીને સદાય આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં જ રહીશ.

વાહ ! ચક્રવર્તીની આ ભાવના સભાજનો મુગ્ધપણે સાંભળી રહ્યા છે ને વૈરાગ્યરસમાં ઝૂલી રહ્યા છે... જાણે મહાન ધર્મસભા ચાલી રહી છે. વૈરાગ્યપરાયણ ભાવિતીર્થંકર મહાત્મા અજિતસેન કહે છે : આ પુત્રપરિવાર ને છ ખંડના વૈભવો કરતાંય વન-જંગલમાં ચારિત્રવૈભવથી મને વધુ સુખ થશે. હું હેયઉપાદેયનો જાણનાર, જન્મ-મરણથી ડરનાર, મુક્તજીવોની રત્નત્રયસંપત્તિને હૃદયથી ચાહનાર, તે પણ જો વિષયોમાં આસક્ત રહેશે ને ઈન્દ્રિયવિષયોની સેનાને જીતીને મોક્ષને નહીં સાધે, તો-તો પછી મુક્તિકન્યા કુંવારી જ રહી જશે ! (જો મુમુક્ષુ જીવો મુક્તિસુંદરીને નહીં વરે ને વિષયભોગોમાં જ આસક્ત રહેશે, તો પછી મુક્તિને વરશે કોણ ?) બસ, આજે જ હું આ રાજલક્ષ્મીનો મોહ છોડીને, મોક્ષસુંદરીને વરવા તપોવનમાં, જઈશ ને મારા આત્માને મોક્ષની સાધનામાં જોડીશ. બુદ્ધિમાન પુરુષો પોતાના હિતના અવસરમાં આળસ નથી કરતા.

હજી રાજસભામાં ચક્રવર્તી પોતાના વૈરાગ્ય-વિચારો પ્રસિદ્ધ કરે છે...ત્યાં તો...? શું બન્યું તે હવેના પ્રકરણમાં વાંચો.

* * *

શ્રી મુનિરાજનું આગમન અને ચક્રવર્તીની દીક્ષા

આપણા ચરિત્રનાયક ભગવાન ચંદ્રપ્રભુનો જીવ પૂર્વના ચોથા ભવમાં અજિતસેન-ચક્રવર્તી છે; તે વૈરાગ્ય પામીને તપોવનમાં જવાનો પોતાનો નિશ્ચય રાજસભામાં પ્રસિદ્ધ કરે છે, ત્યાં તો...! શું બન્યું? તે હવે વાંચો.

વનનો માળી હર્ષપૂર્વક રાજસભામાં આવીને કહેવા લાગ્યો : હે મહારાજ ! ગુણપ્રભ નામના મહા ગુણવાન આચાર્ય સંઘસહિત આપણી નગરીના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે; તેમના આગમનથી બાગબગીચા ફળફૂલ ખીલી ઊઠ્યા છે ને ચારેકોર અદ્ભુત ચમત્કાર ફેલાઈ રહ્યો છે.

વાહ ! રાજાને જે જોઈતું હતું તે જ સામે મળ્યું. આ ખુંશખબર સાંભળીને તેના હર્ષનો પાર ન રહ્યો... અહા, જાણે તે મુનિભગવંતો મને મોક્ષમાં તેડવા માટે જ પધાર્યા હોય !—આમ પ્રસન્નતા પામીને પોતાનો રત્નહાર માળીને ઈનામ આપ્યો, ને આચાર્ય મહારાજની સન્મુખ પરોક્ષ નમસ્કાર કર્યા : અહો પ્રભો ! આજે આપના મંગલ આગમનથી હું કૃતકૃત્ય થઈ ગયો; હું જેને ચિંતવતો હતો તે પરમેષીપદ સામેથી મારા આંજણે આવ્યું...મને ચિંતામણિ મળ્યો.—આમ અત્યંત પ્રમોદપૂર્વક તે ચક્રવર્તી રાજા, નગરજનો સહિત મુનિરાજના દર્શન માટે તપોવન તરફ ચાલ્યો.

વાહ, મહાત્માના સદ્ભાગ્ય તો જુઓ ! પહેલાં ચક્રવર્તીપદમાં ચિંતિત સામગ્રી મળતી, હવે મોક્ષના સાધન માટે ચિંતિત સામગ્રી સ્વયમેવ આવી મળે છે. ખરેખર, મોક્ષના સાધકને આખુંય વિશ્વ અનુકૂળ જ પરિણામી રહ્યું છે. મોક્ષના સાધકને જગતમાં કોઈ પ્રતિકૂળતા છે જ નહીં.

* મહારાજા અજિતસેન તપોવનમાં પહોંચ્યા..નજર કરી ને મુગ્ધ *
* બન્યા-અહાહા! જ્યાં જુઓ ત્યાં મુનિ...મુનિ....મુનિ....! કોઈ ધ્યાનમાં લીન *
* છે...કોઈ સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન છે...કોઈ ધર્મચર્યા કરીને ભવ્યજીવોને અપૂર્વ ચૈતન્યતત્ત્વ *
* બતાવી રહ્યા છે. ચારેકોર...બસ, રત્નત્રયમય મોક્ષમાર્ગનું વાતાવરણ છવાઈ ગયું *

* છે. કષાયોનું કે વિષયોનું તો નામનિશાન ત્યાં નથી. અહા, આ તો પંચપરમેષ્ટીની *
* વીતરાગી નગરી વસી ગઈ છે... ને હું હવે સંસારનગરીમાંથી છૂટીને આ *
* વીતરાગનગરીમાં પંચપરમેષ્ટી ભગવંતો સાથે રહેવા આવી ગયો છું. અહા, કેવી *
* અપૂર્વ શાંતિ છે આ નગરીમાં! આમ રાજાને અપૂર્વ આહ્લાદ થયો. *

એક બાજુ આચાર્ય શ્રી ગુણપ્રભસ્વામી ધ્યાનમાં સ્થિર હતા. અહા, કેવી શાંત મુદ્રા! મોક્ષમાર્ગમાં કેવી શાંતિ હોય, તે તેમની મુદ્રા દેખાડતી હતી; વચન વગર પણ તેમની મુદ્રા વચનાતીત શાંતિની પ્રતીત કરાવતી હતી. રાજા તો તેમની સન્મુખ બેસીને ચૈતન્યના અપાર મહિમા પૂર્વક મુનિજીવનની ભાવના કરવા લાગ્યો કે 'બસ! હું પણ હવે હમણાં જ આવો મુનિ થઈશ ને. મુનિવરોની સાથે રહીને આત્મસાધના કરીશ.'

મુનિવરોનો આશ્રમ પરમ શાંત છે. ચારેકોર વીતરાગતા છવાઈ રહી છે. આડ પણ પ્રસન્નતાથી ખીલી રહ્યા છે. પશુ-પંખી શાંત થઈને મુનિચરણોમાં બેસી ગયાં છે...ને ઉત્સુકતાથી મુનિ સામે જોઈ રહ્યા છે. જીવ-જંતુનો કોઈ ઉપદ્રવ નથી. ગાયનું બચ્ચું સિંહણને ધાવે છે ને સિંહણનું બચ્ચું ગાયને માતા સમજીને ધાવે છે; કોઈને કોઈનો ભય નથી; સર્પ ને નીળિયો, વાઘ ને સસલાં-સૌ વેરભાવ છોડીને સાથે જ બેઠા છે. શાંત-શીતળ વનમાં અદ્ભુત શોભા ખીલી ઉઠી છે. જાણે સમવસરણ જ હોય...એમ જીવોમાં સર્વત્ર રત્નત્રય ધર્મનો વિસ્તાર થઈ રહ્યો છે. સૌ જિનમાર્ગમાં તત્પર છે...મોક્ષને સાધવામાં મશગુલ છે. સંસાર તો કોણ જાણે ક્યાં દૂર દૂર ચાલ્યો ગયો છે!;

કેટલીક વારે નિર્મોહી આચાર્યમહારાજનું ધ્યાન સમાપ્ત થયું; તેમણે આંખ ખોલી...રાજાએ વંદના કરી. મુનિરાજે પ્રસન્નદષ્ટિથી ધર્મવૃદ્ધિના આશીર્વાદ આપ્યા. ત્યારબાદ, રાજાએ સ્તુતિ કરતાં કહ્યું—

હે પ્રભો જે બુદ્ધિમાન પુરુષ આપનાં સ્વરૂપનું ક્ષણભર ચિંતન કરે છે તેને પણ પરિણામ વિશુદ્ધ થઈ જાય છે, તો પછી આપના સાક્ષાત્ દર્શનની તો શી વાત ! જેમ ચૈતન્ય પરમતત્ત્વનું સ્મરણ પણ મોહને તોડીને શાંતિ આપે છે, તો તે ચૈતન્યના સાક્ષાત્ અનુભવના આનંદની તો શી વાત ! પ્રભો, આજ આપના દર્શનથી હું કૃત્યકૃત્ય થયો. હું મુનિદશાની ભાવના ભાવતો હતો ત્યાં જ મને આપની સાક્ષાત્ પ્રાપ્તિ થઈ. અહા, સાક્ષાત્ રત્નત્રય મને મળ્યા ! મિથ્યાત્વ અંધકારમાં ડૂબેલું આ જગત આપના જ્ઞાનકિરણો વડે જ સમ્યક્ માર્ગને પામે છે. અધોગતિમાં આથકતા જીવોને આપ જ શરણ છો ને મોક્ષમહેલમાં પહોંચવા માટે આપ જ સોપાન-માર્ગ છો. અરે, એવો કયો અભાગી જીવ હોય કે જે આપને પામીને પણ ધર્મને અંગીકાર ન કરે ?

આ રીતે હર્ષોલ્લાસથી મુનિરાજની સ્તુતિ કરતાં ચકવર્તી કહે છે—પ્રભો, આપના માર્ગને અંગીકાર કરતાં જ ભવભવનાં પાપો ક્ષણભરમાં દૂર થઈ જાય છે. બીજા કુમાર્ગોનું ઘણાકાળ સુધી સેવન કરીને પણ જીવો જે મુક્તિને દેખી નથી શકતા, તે મુક્તિ આપના દર્શનથી ક્ષણભરમાં નીકટ આવે છે ને જીવને આશ્ચર્ય પમાડે છે. મોક્ષલક્ષ્મીની પ્રાપ્તિમાં દુશ્મન એવા ક્રોધ-માન-માયા-લોભને આપે જીતી લીધા છે, તેથી આપ જિન છો.—આમ વિનયપૂર્વક સ્તુતિ કરીને તે વૈરાગી રાજા મુનિરાજ સમીપ ધર્મશ્રવણ કરવા બેઠા.

તપોવનમાં ગુણપ્રભ-મુનિરાજ અને ચકવર્તી-અજિતસેન એ બે ભવ્યાત્માઓના મિલનથી ધર્મનું ગંભીર વાતાવરણ છવાઈ રહ્યું હતું. હજારો સંભાજનો તે બંનેની ધર્મચર્યા સાંભળવા આતૂર બન્યા હતા. શ્રી મુનિરાજે કહ્યું : દેખો જગતમાં રાજપદ તે ઘણાને મદનું કારણ છે...પરંતુ આશ્ચર્ય છે કે, આ ભવ્યાત્મા પાસે ચકવર્તીનો રાજવૈભવ હોવા છતાં તેને રાજ્યનો મદ નથી ને ધર્મપ્રત્યેની તેની નમ્રતા પ્રશંસનીય છે. વળી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વાદિ ગુણોથી તે શોભે છે. તેને છ ખંડ સાધવાની એટલી ચિન્તા ન હતી કે જેટલી ચિન્તા મોક્ષને સાધવાની છે. એને સંસારસુખની ચાહ નથી, એને તો મોક્ષસુખની જ ચાહ છે.—એટલું જ નહિ, આ મહાત્મા એક ભાવિ-તીર્થકર છે ને ચોથા ભવે તે ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકર થશે.

મુનિરાજની અદ્ભુત વાત સાંભળીને સૌને અત્યંત પ્રસન્નતા થઈ; બધાય આશ્ચર્યથી તે ભાવિ-તીર્થકરના દર્શન કરવા લાગ્યા. ત્યારે અત્યંત નમ્રતાથી તે અજિતસેન ચકવર્તીએ કહ્યું : હે સ્વામી ! આપની મહાન કૃપા પામીને હું ધન્ય બન્યો. પ્રભો ! મુનિ થવાના મારા મનોરથ છે. આપ પ્રસન્ન થઈને મારા મનોરથ પૂરા કરો...ને મને જિનદીક્ષા આપો. આ ભરતખંડનું નાનું રાજ્ય છોડીને હવે ત્રણલોકના જ્ઞાનથી ભરેલું સર્વજ્ઞતાનું સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે રત્નત્રયથી શોભતા શુદ્ધોપયોગરૂપ ધર્મચક્રને હું ધારણ કરીશ.

અજિતસેન-ચકવર્તીના ઉત્તમ વૈરાગ્યભાવો જાણીને શ્રી આચાર્યમહારાજે તેને જિનદીક્ષા આપી. ચકવર્તીપદ છોડીને તેણે દિગંબરદશા ધારણ કરી ને આત્મધ્યાન વડે શુદ્ધોપયોગી થઈને આત્માને રત્નત્રયરૂપ પરિણમાવ્યો. ધન્ય તે મુનિરાજ ! લોકો આશ્ચર્યથી તેમને નીહાળી રહ્યા. છ ખંડના પરિગ્રહને ક્ષણમાં છોડીને અપરિગ્રહી થયેલા તે મુનિરાજના ચરણોમાં દેવો પણ નમસ્કાર કરવા લાગ્યા. જે હજારો દેવો પહેલાં ચકવર્તીરાજા તરીકે તેમની સેવા કરતા, તે દેવો હવે તેમને પરમેષ્ઠી તરીકે પૂજવા લાગ્યા.

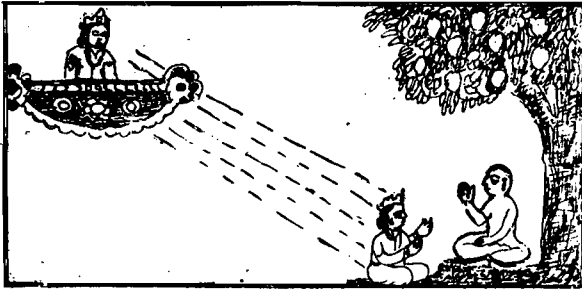
જિનમુનિ થઈને તે મહાત્માએ ઉગ્ર આત્મસાધના કરવા માંડી. ધ્યાનચક્રનો મોહ ઉપર પ્રહાર કરીને પહેલું જ ઘડાકે બાકી રહેલા ૧૨માંથી ૮ કષાયોને તો નષ્ટ કર્યા, ને છેલ્લા ચાર કષાયોને

પણ મરણતુલ્ય કરી નાંખ્યા. તેઓ સહજ તપ કરતા, સ્વાધ્યાયમાં રત રહેતા, ઉપસર્ગોને ઘેર્યથી સહન કરતા, પરીષદમાં પણ આત્મસાધનાથી ચ્યૂત થયા વગર મોક્ષમાર્ગમાં નિશ્ચલ રહેતા; તેમને મરણાદિ સંબંધી કોઈ ભય ન હતો. ઘોર ગરમી હો, ઠંડી હો કે વરસાદ હો, ક્ષુધા હો કે તૃષ્ણા,—તેમનો શુદ્ધોપયોગ એક સરખો જ રહેતો હતો. તેમનું ચિત્ત સ્વકાર્યમાં જ લાગ્યું રહેતું. અનિત્ય—અશરણાદિ બાર વૈરાગ્યભાવનાઓના ચિંતનમાં તેમનું ચિત્ત સદા તત્પર રહેતું. એ રીતે, છ ખંડ છોડીને અખંડ ચૈતન્યની સાધનાપૂર્વક સમાધિમરણ કરીને તે (ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરના આત્મા, અજિતસેન—ચક્રવર્તીની પર્યાય છોડીને) અચ્યુત સ્વર્ગમાં ઈન્દ્રપણે 'શાંતકાર' વિમાનમાં ઊપજ્યા. વાહ, એ શાંતમૂર્તિ—જીવ અપૂર્વ આત્મશાંતિ સહિત જે વિમાનમાં ઊપજ્યા તેનું નામ પણ શાંત—કાર હતું. કુદરતનો કેવો સુમેળ! દેવલોકના દિવ્ય-વૈભવોમાં મૂર્છા વગર તે મહાત્માએ પોતાની આત્મસાધનાને અસંખ્ય વર્ષો સુધી અખંડ રાખી. ત્યારપછી તેઓ આરાધના સહિત ક્યાં અવતર્યા? તે હવે સાંભળો.

* * *

[૫]

ચંદ્રપ્રભ—તીર્થકરનો પૂર્વભવ (બીજો) : પદ્મનાભ રાજા

શ્રીધર મુનિરાજ પદ્મનાભરાજાને તેમના પૂર્વભવોની આ કથા સંભળાવતાં કહે છે કે હે ભવ્ય! તે અચ્યુત સ્વર્ગમાંથી ચ્યુત થઈને પછી તમે અહીં રત્નસંચયપુરમાં આ પદ્મનાભ તરીકે ઊપજ્યા. છો; હવે આ ભવમાં તીર્થકર પ્રકૃતિ બાંધીને એક ભવ પછી તમે ભરત ક્ષેત્રમાં ચંદ્રપ્રભ તીર્થકર થશો.

વિશેષમાં મુનિરાજે કહ્યું—હે રાજન્! આજથી દશમા દિવસે તમારી નગરીમાં એક મોટો ઉન્મત્ત હાથી આવીને ઉપદ્રવ કરશે, તે ઉપદ્રવ તમારા નિમિત્તે શાંત થશે, ને તે પ્રસંગ ઉપરથી તમને આ બધી વાતોનો વિશ્વાસ દઢ થશે.

અહા, મુનિરાજના શ્રીમુખથી પોતાના પૂર્વભવોની આત્મસાધનાની આવી સરસ વાત સાંભળીને, તથા હવે એક જ ભવ પછી તીર્થકર થઈને મોક્ષ જવાની મધુરી વાત સાંભળીને, તે પદ્મનાભરાજાનું ચિત્ત હર્ષથી રોમાંચિત થયું. હજારો શ્રોતાજનોમાં આનંદ-ઉલ્લાસનું વાતાવરણ છવાઈ ગયું ને સર્વત્ર હર્ષમય ઉત્સવ થવા લાગ્યો. પદ્મનાભ રાજાએ મુનિરાજ સમીપે શ્રાવકના વ્રતો અંગીકાર કર્યા; ને ભક્તિપૂર્વક પુનઃપુનઃ પ્રણામ કરીને તે પોતાની રાજધાનીમાં આવ્યો. પોતાની આત્મસાધનામાં કઈ રીતે આગળ વધે છે તે આપણે જોઈશું.

તે ધર્મત્મા અને પુણ્યવંત રાજા પદ્મનાભ, કોઈના શીખવ્યા વગર જ પંચપરમેષ્ટી પ્રત્યે સ્વાભાવિક વિનયવાન હતો; તેનું જ્ઞાન ઈન્દ્રિયોને જીતીને માત્ર અતીન્દ્રિયઆત્મા સાથે જ પ્રેમ કરતું હતું; આત્મા

કરતાં બીજા કોઈ વિષયો તેને વહાલા ન હતા.. વ્રતપૂર્વક તે વિદ્યાભ્યાસ કરતા હતા ને અધ્યાત્મવિદ્યા સહિત સર્વવિદ્યામાં તે અત્યંત કુશળ હતા. જિનેન્દ્ર-ઉપાસનાની સાથે જ તે અનેકાન્તરૂપ જિન-વિદ્યાને પણ સમ્યક્પણે ઉપાસતા હતા; મુનિજનોને ભક્તિપૂર્વક આહારદાન દેતા હતા ને તેમનો સત્સંગ કરતા હતા; વિદ્વાનોનું સન્માન કરતા હતા; અવારનવાર તેઓ આત્મધ્યાન કરતા હતા ને નિરંતર પરમાત્મત્વની ભાવનામાં રહેતા હતા.

હમણાં જ શ્રીધર મુનિરાજના શ્રીમુખથી પોતાના સાત ભવોની ઉત્તમ કથા સાંભળીને રાજા પદ્મનાભને ઘણી જ પ્રસન્નતા હતી... અહા ! પોતાના મોક્ષની વાત સાંભળીને કોને ખુશી ન થાય ! રાજા પદ્મનાભ આનંદપૂર્વક ધર્મસાધનામય જીવન વીતાવે છે; મુનિરાજે કહેલી વાતો ફરીફરી યાદ કરે છે. ચક્રવર્તીપદ કે ઈન્દ્રપદની વિભૂતિપણ આ જીવ પૂર્વ ભવમાં પામી ચૂક્યો છે, ત્યાં આ રાજ્ય-ભાગોની શી વાત !—એમ વૈરાગ્યપરિણામ કરે છે.

એ વાતને નવ દિવસ વીત્યા; દશમા દિવસે નગરીમાં એકાએક ભયંકર કોલાહલ થવા લાગ્યો. નગરજનો ભયથી આમતેમ દોડાદોડી કરવા લાગ્યા ને 'બચાવો... બચાવો' એમ બૂમ પાડવા લાગ્યા; હાથી ને ઘોડા પણ ભયથી ચીસો પાડતા ભાગવા લાગ્યા. 'શું થયું... શું થયું !' એમ ચારેકોર પોકાર થવા લાગ્યો.

ત્યાં તો રાજાએ જોયું કે એક ઘણો મોટો ને અતિ સુંદર હાથી નગર તરફ આવી રહ્યો છે; તે ગાંડો થઈને જે હડફેટમાં આવે તેને સૂંઢમાં પકડીને ઊંચે ફેંકે છે ને પગ નીચે કચરી નાંખે છે. લોકો તેનાથી ભયભીત થઈને આ કોલાહલ કરી રહ્યા છે. તે હાથીને દેખીને રાજાને મુનિરાજની વાત યાદ આવી; તેમના કહેવા પ્રમાણે જ બન્યું. મનમાં મુનિરાજને વંદન કર્યા; ને ક્ષણભરમાં હાથીને તાબે કરવા તે કટિબદ્ધ થયા. તેણે યુક્તિપૂર્વક હાથીને વશ કર્યો. હાથી પણ જાણે પુણ્યવંત રાજાને પારખી ગયો હોય તેમ શાંત થઈને તેની આજ્ઞામાં રહ્યો. તેના ઉપર બેસીને રાજા પદ્મનાભ નગરીમાં આવ્યા, ત્યારે નગરજનોએ વિજયનો ઉત્સવ કરીને તેનું ભવ્ય સ્વાગત કર્યું. હાથી પણ જાણે નગરજનોની ક્ષમા માંગતો હોય તેમ સૂંઢ ઊંચી કરી કરીને સૌને વંદન કરતો હતો. તે હાથીનું નામ 'વનકેલિ' હતું. રાજાને પુણ્યયોગે આવા ભવ્ય હાથીની પ્રાપ્તિ થઈ, અને હવે તે હાથી જ તેને મહા વૈરાગ્યનું નિમિત્ત થશે.

મહારાજા પદ્મનાભ એકવાર રાજસભામાં બેઠા હતા; એવામાં પૃથ્વીપાલ રાજા તરફથી એક રાજદૂત આવ્યો ને નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો—હે મહારાજ ! અમારો પ્રિય ગજરાજ વનકેલિ—હાથી તમારા રાજ્યની હદમાં આવ્યો; તેને તમે પકડી લીધો ને તમારી સવારી માટે રાખી લીધો. અમને એમ હતું કે અમારો તે હાથી માનસહિત તમે અમને પાછો આપશો. તેને બદલે તમે તે હાથીને પોતાનો જ સમજીને રાખી લીધો છે. આ કાર્ય વડે તમે અમારા રાજાનું અપમાન કર્યું છે; માટે તમે તે હાથી પાછો આપી જાઓ.

—આ પ્રમાણે ગર્ભિત ધમકી સહિત તે દૂતે કહ્યું. ત્યારે રાજા પદ્મનાભ તે પૃથ્વીપાલ રાજાનો યુદ્ધ માટેનો લલકાર સમજી ગયો, પણ તે ધીર-ગંભીર રાજાનું ચિત્ત જરા પણ વ્યાકુળ ન થયું. દૂતને જવાબ દેવા માટે તેણે યુવરાજ તરફ આંખથી ઈશારો કર્યો.

કુશળ યુવરાજ સુવર્ણનાભ પિતાના ભાવને સમજી ગયો; તેણે દૂતને સંબોધીને કહ્યું—હે દૂત !

આવા વચન તું જ કહી શકે કેમકે તું દૂત છો,—બીજાએ તારા મોઢામાં મૂકેલા શબ્દો જ તું બોલી શકે છે. સાંભળ, તારા રાજા ગમે તેવા શક્તિશાળી હોય પણ તેનું અભિમાન તેનો જ નાશ કરશે. શું તારા રાજા પાસે બીજા હાથી નથી કે આ હાથીની ભીખ માંગવા તને મોકલ્યો છે? જ્યારે આ હાથી ગાંડો થઈને અમારા પ્રજાજનોનો કચ્ચરઘાણ કરી નાખતો હતો ત્યારે તારો રાજા ક્યાં ગયો હતો? એ વખતે અમારા મહારાજાએ મહાન પરાક્રમ વડે તેને જીતીને વશ કર્યો છે. અમારા પુણ્યયોગે જ તે હાથી અમારી નગરીમાં આવી ચડ્યો. તો પુણ્યયોગે અમને પ્રાપ્ત થયેલી ચીજ છીનવી લેવાનો તમને શું અધિકાર છે?—આ પ્રમાણે ધમકાવીને દૂતને પાછો કાઢ્યો. આ રીતે હાથી પાછો ન આપ્યો તેથી બંને રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધની તૈયારી થઈ. યુદ્ધ માટે પ્રસ્થાન વખતે પણ ધર્માત્મા પદ્મનાભ પોતાની આત્મસાધનાને ભૂલ્યા ન હતા. રોજ સવારમાં રાગ—દ્વેષ વગરના ચિદાનંદ તત્ત્વને સમભાવથી અંતરમાં ધ્યાવતા હતા. પંચપરમેષ્ટી ભગવંતોને પોતાના અંતરમાં બિરાજમાન કરીને તેમના વીતરાગી સ્વરૂપનું ચિંતન ને બહુમાન કરતા હતા. રસ્તામાં વન—પર્વતમાં કોઈ વાર મુનિરાજના દર્શન પ્રાપ્ત થતા ત્યારે તેને પરમ હર્ષ થતો ને ભક્તિપૂર્વક આહારદાન દેતા. કંઈક માનકષાયને લીધે યુદ્ધ માટે જતા હતા... છતાં કષાય વગરની આત્મશાંતિ પણ ભેગી હતી જ. ખરેખર, એ મહાત્માનું જીવન અટપટું હતું. રાત્રે સૈન્યના વીરપુરુષો સાથે માત્ર યુદ્ધની નહિ,—ધર્મની ચર્ચા પણ કરતા હતા. તેમની ચેષ્ટા સૈન્યને પણ મુગ્ધ કરતી. સંધ્યા સમયે જ્યારે સામાયિક—યોગમાં બેઠા હોય ત્યારે આશ્ચર્ય થતું કે અરે, આ તે રાજવી છે કે યોગી? ક્યારેક સૈન્યના પડાવમાં આંટો મારીને અને લોકો સાથે હળીમળીને તે રાજા સૈન્યને પણ ખુશ કરતો હતો; એટલું જ નહિ, તેને દેખીને સેનાના હાથી—ઘોડા વગેરે પણ આનંદિત થઈને હર્ષનાદ કરતા હતા.

એ રીતે વનની પ્રાકૃતિક શોભા જોતા જોતા સેનાનું ગમન થઈ રહ્યું હતું. એકવાર એક મનોહર પર્વત પાસે પડાવ નાંખ્યો. એ સુંદર પર્વત પરથી અનેક મુનિવરો નિર્વાણ પામ્યા હતા. આવું શાંત—નિર્વાણધામમાં દેખીને રાજાને પ્રસન્નતા થઈ અને થોડા દિવસ શાંતિપૂર્વક અહીં રહેવાનો વિચાર કર્યો. તે દરમિયાન પૃથ્વીપાલ રાજાના ગુપ્તચરોએ રાજાને બાતમી પહોંચાડી કે રાજા પદ્મનાભ યુદ્ધ માટે તૈયાર થઈને આવી રહ્યા છે, તેમની સાથે મોટી સેના છે.

એ સાંભળતાં જ રાજા પૃથ્વીપાલ ક્રોધિત થયો ને તરત સૈન્ય લઈને યુદ્ધ માટે પદ્મનાભની સામે આવ્યો. જેમ જિનેન્દ્રપ્રભુની દિવ્યધ્વનિના નાદથી મુમુક્ષુની વીરતા જાગી ઊઠે, તેમ રણભેરીના નાદથી યોદ્ધાની વીરતા જાગી ઊઠી; ઘોડા હણહણવા લાગ્યા ને હાથીઓ પૃથ્વી પર સૂંઢ પછાડીને ચીંઘાડવા લાગ્યા. આત્મસાધનાના અવસરે વીર મુમુક્ષુ હર્ષથી રોમાંચિત થાય તેમ યુદ્ધનો પ્રસંગ દેખીને વીર યોદ્ધાઓ શૌર્યથી રોમાંચિત થતાં હતા. યુદ્ધ તો માત્ર એક હાથી માટે હતું!—હાથી તો માત્ર નિમિત્ત હતો, ખરેખર તો બંને રાજાઓના માનકષાયનું યુદ્ધ હતું. એ જ વખતે રાજા પદ્મનાભની જ્ઞાનચેતના તે કષાયથી અલિપ્ત રહેતી હતી...ને મોક્ષને સાધી જ રહી હતી. એ જ ધર્માત્માની વિશેષતા છે કે, કોઈ પણ પ્રસંગમાં તેની જ્ઞાનચેતના મોક્ષને સાધવાનું કામ છોડતી નથી, ને સંસાર વધવા દેતી નથી. (પાઠક! તને યાદ હશે જ કે આ રાજા પદ્મનાભ તે જ આપણા ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરના આત્મા છે.)

બંને રાજાઓની સેના યુદ્ધ માટે સામસામી આવી ગઈ. જેમ મુમુક્ષુ મોક્ષને માટે શરીરનો ને

સંસારનો મોહ છોડી દે છે તેમ યુદ્ધતત્પર તે યોદ્ધાઓએ શરીરનો ને સ્ત્રીનો મોહ છોડી દીધો. કેટલાક યોદ્ધાઓએ બખ્તર—કવચ પહેર્યાં, તો કેટલાક યોદ્ધાઓએ એમ સમજીને તે ન પહેર્યાં કે પુણ્યરૂપી કવચ જ અમારી રક્ષા કરશે, પછી બીજા કવચની શી જરૂર !

રાજા પદ્મનાભના સેવકોએ 'વનકેલિ'ને રત્નાભૂષણોથી ખૂબ જ શણગાર્યો હતો. સૌની નજર ત્યાં જ મંડાણી હતી—કે જેના માટે આ યુદ્ધ થઈ રહ્યું હતું. ગજરાજ વનકેલિ પણ જાણે પોતાના સન્માનથી પ્રસન્ન થઈ રહ્યો હતો; ને તેમાં વળી રાજા પદ્મનાભ (—એક ભાવિ તીર્થકર) તેના પર આરૂઢ થયા હતા, પછી તેની શોભાનું શું કહેવું? તે હાથી, પહેલાં તો રણમેદાનમાં પોતાના પૂર્વપરિચિત રાજા પૃથ્વીપાલને તેમ જ બીજા હાથીઓને જોઈને, અર્જુનની જેમ ચમક્યો. પણ રાજા પદ્મનાભે પ્રેમપૂર્વક તેનું મસ્તક થાબડીને તેને શાંત કર્યો, એટલે તે તેની આજ્ઞામાં વર્તવા લાગ્યો.

બંને સેનાનો ભેટો થયો; યુદ્ધનો પ્રારંભ થયો. પૃથ્વીપાલ રાજા જો કે શૂરવીર હતો—બુદ્ધિમાન હતો, પણ અત્યારે કોધે તેની ચેતના પર કબજો કરી લીધો હતો, તેને યુદ્ધ સિવાય બીજું કંઈ સૂઝતું ન હતું. યુદ્ધમાં કોઈ મર્યા, કોઈ ઘાયલ થયા; ધોર સંગ્રામ ચાલ્યો.—પણ વિશેષતા એ હતી કે ઘાયલ થઈને પડેલા દુશ્મનયોદ્ધા પર કોઈ પુનઃ પ્રહાર કરતા ન હતા; એટલું જ નહિ, કોઈવાર તો મૃત્યુશય્યા પર પડેલા યોદ્ધાને, તેને મારનાર યોદ્ધો જ ધર્મ (નમસ્કાર મંત્ર) સંભળાવતો હતો કે પાણી પાતો હતો. આ રીતે બંને યોદ્ધાઓ વેરભાવના સંસ્કારને ભૂલી જતા હતા.

એકાએક પૃથ્વીપાલના સેનાપતિ ચંદ્રશેખરે, પદ્મનાભના સેનાપતિ ભીમરથને માથામાં બાણ મારીને મૂર્છિત કરી દીધો. જ્યાંસુધી તે મૂર્છિત રહ્યો ત્યાંસુધી સામા સેનાપતિએ યુદ્ધ બંધ રાખ્યું. થોડીવાર પછી તેની મૂર્છા દૂર થઈ અને, જેમ બેભાન મુમુક્ષુવીરની ચેતના સદ્ગુરુના વચનથી જાગી ઊઠે ને મોક્ષનું પરાક્રમ કરીને તે મોહને જીતી લ્યે, તેમ ભીમરથની ચેતના જાગી ઊઠી ને ધોર પરાક્રમ વડે તેણે સામા સેનાપતિ ચંદ્રશેખરને બાણથી વીંધી નાંખ્યો; તેનું મરણ થયું.

પૃથ્વીપાલના સેનાપતિનું મરણ થતાં તેની સેનામાં હાહાકાર થઈ ગયો; તરત તેનો યુવરાજ લડવા આવ્યો, પણ સામેથી વીર યુવરાજ સુવર્ણનાભે યુક્તિથી તેને જીવતો જ પકડી લીધો.

સેનાપતિ ચંદ્રશેખર મરાયો ને રાજકુમાર જીવતો પકડાઈ ગયો, તેથી અત્યંત ગુસ્સે થઈને રાજા પૃથ્વીપાલ પોતે યુદ્ધ કરવા તૈયાર થયો. તેણે પોતાનો હાથી સીધો પદ્મનાભ રાજા ઉપર ચલાવ્યો ને ભયાનક શસ્ત્રપ્રહાર કર્યો. રાજા પદ્મનાભ તો તૈયાર જ હતો, અત્યંત સાવધાનીથી તેણે પૃથ્વીપાલના શસ્ત્રનો ઘા ચૂકાવી દીધો, ને પોતાના વનકેલિને પૃથ્વીપાલના હાથી સાથે ભટકાવીને પૃથ્વીપાલ ઉપર એવો શસ્ત્રપ્રહાર કર્યો કે પૃથ્વીપાલનું મસ્તક પૃથ્વી પર રઝળવા લાગ્યું.

બસ, રાજા પૃથ્વીપાલ મરાયો તેથી તેની સેના હતાશ થઈને ભાગવા માંડી. રાજા પદ્મનાભે તરત યુદ્ધ બંધ કરવાની આજ્ઞા કરી ને સૌને અભયવચન આપ્યું. થોડીવાર સર્વત્ર શાંતિ ને સ્તબ્ધતા છવાઈ ગઈ. એવામાં રાજા પૃથ્વીપાલનું માથું ભાલામાં પડેલીને એક સૈનિક પદ્મનાભ પાસે લાવ્યો...એ કરૂણ દૃશ્ય જોતાં જ રાજા પદ્મનાભનું ચિત્ત એકદમ સંસારથી વિરક્ત થયું... તે વિચારવા લાગ્યો—

અરે, એક હાથીને માટે આટલી હિંસા ! થોડાક માન ખાતર આ રાજાએ પ્રાણ ગુમાવ્યા. આવા કષાયોવાળું ગૃહસ્થજીવન મને શોભતું નથી. પરમ શાંત—અકષાય મુનિજીવન જ શ્રેષ્ઠ છે.

રણભૂમિમાં
રાજા
પદ્મનાભનો
વૈરાગ્ય
અને
મુનિરાજનું
આગમન

અરે, પૂર્વભવે હું ચકવર્તી હતો ત્યારે મેં ૮૪ લાખ ઉત્તમ હાથીને ક્ષણમાં છોડીને દીક્ષા લીધી હતી, ને અત્યારે આ એક હાથીના મોહમાં હું કેમ ફસાયો? મોક્ષના સાધકને આ મોહબંધન શોભતું નથી. આવી ભાવનાથી પશ્ચાત્તાપપૂર્વક ક્ષમાભાવ ધારણ કરીને, તેણે પૃથ્વીપાલના પુત્ર ધર્મપાલને (—કે જે યુદ્ધમાં જીવતો પકડાયો હતો તેને) મુક્ત કર્યો અને પ્રેમથી તેના માથે હાથ ફેરવીને કહ્યું : બેટા, તારા પિતાનું રાજ્યપદ તું સંભાળ. તું મારા યુવરાજ—સુવર્ણનાભનો મિત્ર થઈને રહેજે ને ધર્મનું પાલન કરજે.—આમ વૈરભાવ છોડી પ્રેમપૂર્વક તેને તેનું રાજ્ય પાછું સોંપ્યું; યુવરાજ સુવર્ણનાભનો રાજ્યાભિષેક કર્યો; અને પોતે મુનિદીક્ષા માટે તત્પર થયા : અરે !—

જીવને પ્રેમ જેવું કોઈ બંધન નથી; વિષયો જેવું કોઈ વિષ નથી;
ક્રોધ જેવો કોઈ શત્રુ નથી; ને જન્મ જેવું કોઈ દુઃખ નથી.

—માટે એ ચારેયનો નાશ કરીને હું મોક્ષના પરમ સુખને સાધીશ. કેમકે—

વીતરાગતા જેવો કોઈ મોક્ષમાર્ગ નથી; જ્ઞાન જેવું કોઈ અમૃત નથી;
શાંતિ જેવો કોઈ મિત્ર નથી; ને મોક્ષ જેવું કોઈ સુખ નથી.

આકાશમાંથી મુનિરાજનું આગમન

હજી રાજા આવી વૈરાગ્યભાવનામાં તત્પર છે.. ત્યાં તો કુદરતના ઉત્તમ યોગે આકાશમાંથી શ્રીધરમુનિરાજ ઊતર્યા. અહા ! ઉપાદાન—નિમિત્તનો સુમેળ બન્યો. ગુરુ જાણે શિષ્યને તેડવા આવ્યા. આ તે જ શ્રીધર મુનિરાજ છે. કે, થોડા વખત પહેલાં જેમની પાસેથી પદ્મનાભરાજાએ પૂર્વભવોની તેમજ ભવિષ્યમાં તીર્થંકર થવાની કથા સાંભળી હતી. અત્યારે ખરે ટાણે એ જ ગુરુનાં પુનઃ દર્શન થતાં રાજા ધન્ય બન્યો. પરમભક્તિથી હર્ષપૂર્વક તેમના ચરણોમાં વંદન કર્યા, અને તેમની પાસે જિનદીક્ષા અંગીકાર કરીને મુનિ બન્યા. મુનિ થઈને ધ્યાનમાં બેસતાં જ શુદ્ધોપયોગ સહિત સાતમું ગુણસ્થાન

પ્રગટ્યું, રત્નત્રય પ્રગટ્યા. રાજપદમાં જેવું સુખ ન હતું તેવું સુખ મુનિપદમાં પ્રગટ્યું, એટલું જ નહિ...તેમને બાર અંગુળ જ્ઞાન પણ તે જ સમયે અંતરમાં ખીલી ઊઠ્યું... આ ભવમાં શ્રુતકેવળી બન્યા ને ત્રીજા ભવમાં કેવળી પરમાત્મા બનશે. હવે બીજા બાજુ વનકેલિ હાથીની વાત સાંભળો.

વનકેલિ-હાથીનો વૈરાગ્ય

પૂર્વના સ્વામી રાજા-પૃથ્વીપાલનું મૃત્યુ થયું અને હાલના સ્વામી રાજા-પદ્મનાભે જિનદીક્ષા લીધી,—એ બંને દશ્યો નજરે દેખીને બુદ્ધિમાન હાથી પણ એકદમ વૈરાગ્ય પામ્યો, તેનું ચિત્ત બધેથી એકદમ ઉદાસ થઈ ગયું. મુનિરાજના દર્શનથી ને ધર્મોપદેશથી તેની ચેતના પણ જાગી ઊઠી...હું પશુ નહિ, આ કોધાદિ પણ હું નહિ, હું તો આ મુનિભગવંત જેવો શાંત સ્વરૂપ આત્મા છું—એમ તેણે વેદન કર્યું ને તે પણ સમ્યગ્દર્શનથી અલંકૃત થઈને પોતાના સ્વામી (—ભાવી ચંદ્રપ્રભતીર્થકર)ના પગલે મુક્તિમાર્ગે ચાલવા લાગ્યો. અહા, ભાવિતીર્થકરની સેવાનો યોગ જેને બન્યો તેનું કલ્યાણ થાય જ ને !

શ્રી મુનિરાજ—પદ્મનાભ જ્યાં—જ્યાં વિહાર કરતાં, હાથી પણ આજ્ઞાકારી શિષ્યની જેમ ત્યાં જતો; મુનિરાજ ધ્યાન ધરતા ત્યારે હાથી પણ તેમની નજીકમાં ગુપચુપ બેસીને આત્મચિંતન કરતો. મુનિરાજની સમીપમાં જ રહીને અદ્ભુત વૈરાગ્યજીવન જીવતો. મુનિરાજના દર્શન કરવા આવનારા શ્રાવકો આ વૈરાગી હાથીને જોઈને આશ્ચર્યથી મુગ્ધ બનતા ને ધર્મનો અપાર મહિમા તેમના અંતરમાં જાગતો...કે અહા, આ હાથી પણ મુનિરાજના ઉપદેશથી જૈનધર્મ પામીને આવું સુંદર વૈરાગી જીવન જીવે છે, તે આપણે માટે પણ અનુકરણીય છે.—આમ અનેક જીવો હાથીને દેખીને વૈરાગ્ય પામતા. હાથી જ્યારે સૂંઢ નમાવીને મુનિરાજને નમસ્કાર કરતો ને મુનિરાજની દષ્ટિ તેના ઉપર પડતી, કે મુનિ હાથ ઊંચો કરીને તેને આશીર્વાદ આપતા... ત્યારે તે હાથી પોતાની ધન્યતા અનુભવતો હતો. (દશ્ય માટે જીઓ પાનું : ૩૬૮)

દર્શનવિશુદ્ધિ આદિ ૧૬ ભાવના અને તીર્થકરપ્રકૃતિ

મુનિરાજ શ્રી પદ્મનાભને સમ્યગ્દર્શન સહિત ૧૬ ઉત્તમ ભાવના હતી.—

- (૧) સમ્યગ્દર્શનસહિત આઠ મૂળગુણના નિરતિચાર પાલનરૂપ દર્શનવિશુદ્ધિ હતી;
- (૨) દેવ-ગુરુ-ધર્મ-જિનાગમ પ્રત્યે આદરરૂપ વિનયસમ્પન્નતા હતી;
- (૩) શીલ-વ્રતોનું નિરતિચાર પાલન કરતા હતા;
- (૪) નિરંતર નિયમપૂર્વક જ્ઞાનાભ્યાસમાં ઉપયોગ લગાવતા હતાં, તેમાં પ્રમાદ કરતા ન હતા;
- (૫) તેઓ સંસારદુઃખોથી ભયભીત રહેતા ને મોક્ષ સાધવા પ્રત્યે ઉત્સાહિત રહેતા;
- (૬-૭) ત્યાગ અને તપમાં પોતાની શક્તિ લગાવતા હતા;
- (૮-૯) સાધુજનોને આરાધનામાં વિઘ્ન ન થાય તે રીતે તેમની સેવા તથા વૈયાવૃત્ય કરતા હતા;
- (૧૦-૧૧-૧૨-૧૩) અરિહંત પ્રત્યે, આચાર્ય પ્રત્યે બહુશ્રુતધારી સાધુઓ પ્રત્યે તેમ જ રત્નત્રયવંત સાધર્મીજનો તથા જિનપ્રવચન પ્રત્યે પરમ આદરરૂપ ભક્તિ હતી;
- (૧૪) સામાયિક આદિ આવશ્યક-ક્રિયાઓ તેઓ બરાબર સાવધાનપણે

નિયમિત કરતા, તેમાં આળસ કરતા ન હતા;

(૧૫) વિશેષ જ્ઞાન-તપ વડે તેઓ રત્નત્રયમાર્ગની પ્રભાવના કરતા હતા,

ઉપદેશ વડે જિનધર્મનો વિસ્તાર કરતા હતા; અને

(૧૬) સાધર્મીજનો પ્રત્યે વાત્સલ્યભાવ રાખતા હતા.

—આ રીતે મોક્ષસુખની ભાવનાપૂર્વક આવી ૧૬ ભાવનાના વિશુદ્ધપરિણામ તેમને સહજપણે વર્તતા હતા, ને તેથી તે આસન્નભવ્ય મહાત્માની સેવા કરવા માટે તીર્થંકરપ્રકૃતિરૂપ શ્રેષ્ઠ નામકર્મ આવતું હતું. જો કે એમને તો આત્મવિકાસમાં તે તીર્થંકરપ્રકૃતિની કાંઈ જરૂર ન હતી....પણ તે શ્રેષ્ઠ પ્રકૃતિને બિચારીને રહેવા માટે આવા ભવ્ય-મહાત્માના શરણ સિવાય બીજાં કોઈ સ્થાન ક્યાં હતું? તે ભગવંત નિષ્પાપ હતા, ધીર હતા, ગંભીર હતા, રત્નત્રયના ધારક અને ચાર આરાધનામાં તત્પર હતા; ભવસમુદ્રનો હવે તેમને કિનારો આવી ગયો હતો; તેઓ વારંવાર નિર્વિકલ્પ ધ્યાનમાં લીન થતાં હતા. વર્ષો સુધી અખંડ આરાધના કરીને આયુનો અંત સમય નજીક આવતાં તેમણે સલ્લેખના ધારણ કરી ને આત્મચિંતનમાં ઉપયોગ જોડીને દેહત્યાગ કર્યો. ભાવિ ચંદ્રપ્રભ એવા તે પદ્મનાભ મુનિરાજ, ૧૬ સ્વર્ગ ૯ શ્રૈવેયક અને નવ અનુદિશ વિમાનોથી પણ ઉપર, અને મોક્ષનગરીની એકદમ નજીક એવા પાંચ અનુત્તર વિમાનમાંથી વૈજયન્ત-વિમાનમાં ઊપજ્યા.

(૬) ચંદ્રપ્રભ ભગવાન : વૈજયન્ત વિમાનમાં

આપણા ચરિત્રનાયક ચન્દ્રભુને વૈજયન્ત વિમાનમાં તેત્રીસ સાગરનું આયુ હતું; દેવલોકનો આ અંતિમ ભવ હતો; હવે માત્ર એક મનુષ્યભવ બાકી હતો. વૈજયંત વિમાનમાં અહમિન્દ્રપણે તેઓ નિર્દોષ જીવન જીવતા હતા ને આત્મસાધના કરતા હતા. તેમને ગમનશક્તિ તો ઘણી હતી પણ વ્યાકુળતા ન હતી તેથી સ્વસ્થાન છોડીને તેઓ જ્યાં ત્યાં ધૂમતા ન હતા. ચિત્તમાં અપાર જિનેન્દ્રભક્તિ હોવા છતાં તીર્થંકરોના પંચકલ્યાણકમાં પણ તેઓ મનુષ્યલોકમાં આવતા ન હતા. તેમના અવધિજ્ઞાનમાં જાણવાની શક્તિ તો ઘણી હતી પણ વારંવાર જ્યાં ત્યાં ઉપયોગ ભમાવતા ન હતા...કોઈવાર તીર્થંકરપ્રભુને દેખી લેતા હતા. અમૃત પોતાના કંઠમાં જ ભર્યું હોવા છતાં, હજારો વર્ષો સુધી તે અમૃતપાનની પણ ઈચ્છા તેમને થતી ન હતી. અહા, ચૈતન્યરસમય વીતરાગી અમૃતથી તેમનું જીવન એવું તૃપ્ત હતું કે દેવલોકનું દિવ્યઅમૃત પણ તેમને લલચાવી નહોતું શકતું. તેમના દેવવિમાનમાં કરોડો દેવો રહેતા, પણ તેમાં કોઈ મોટા-નાના ન હતા; બધા જ સરખા, પોતે જ પોતાના ઈન્દ્ર (અહમિન્દ્ર) હતા; બધાય સમ્યગ્દષ્ટિ, આત્મજ્ઞાની ને સ્વાનુભૂતિવંત હતા, અને ભેગા મળીને તેની જ ચર્ચા કરતા હતા. આ રીતે આપણા ચરિત્રનાયક આત્મિક શાંતિની પ્રધાનતા સહિત તે દેવલોકમાં, સિદ્ધ ભગવંતોની પાડોશમાં અસંખ્ય વર્ષો સુધી રહ્યા.

પછી, આ ભવચક્રના અંતિમ ભવમાં, તે મહાત્મા ક્યાં અવતર્યા ને કેવી રીતે સુંદર આત્મસાધના પૂર્ણ કરીને, સર્વજ્ઞ પરમાત્મા (ચંદ્રપ્રભતીર્થંકર) થયા-તે હવે આપણે જોઈશું.

[ઈતિ શ્રી ચંદ્રપ્રભ-ચરિત્રમાં, પૂર્વભવમાં પદ્મનાભ રાજા, વૈરાગ્યપૂર્વક મુનિદીક્ષા, સોળ ભાવના, તીર્થંકરપ્રકૃતિ અને દેવલોકગમન-તેનું વર્ણન પૂરું થયું.]

ચંદ્રપુરીમાં ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકરનો અવતાર

જેમ ચંદ્ર-કિરણોના સંસર્ગથી ચંદ્રકાન્તમણિમાંથી અમૃત ઝરે છે તેમ હે ચંદ્રસ્વામી! આપનાં વચન-કિરણોના સંસર્ગથી અમારા જેવા ભવ્યાત્માઓના અંતરમાં વીતરાગી ધર્મરૂપી અમૃત ઝરે છે...શાંત-રસનો સમુદ્ર આપના દર્શનથી ઉલ્લસે છે. અહા, દૂરથી પણ આપ અમને આવી શાંતિ આપો છો તો હે પ્રભો! આપ સ્વયં કેવા શાંતિમય છો!-ને અમારા અંતરમાં આવીને વસતાં અમને જે શાંતિ થાય છે-અહો! તે તો વચનથી અગોચર અને કલ્પનાથી પાર છે. આવા હે ચંદ્રપ્રભુ! આપની આ મંગલ જીવનકથાનું આલેખન કરતા અમારું ચિત્ત પરમ હર્ષિત થાય છે.

આ છે કાશીદેશની ચંદ્રપુરી નગરી

ઈક્ષ્વંશના મહાસેન નામના મહાપ્રતાપી રાજા ત્યાં રાજ્ય કરે છે. તેઓ ઉદાર અને ગંભીર છે, પરાક્રમી અને ક્ષમાવંત છે, વિદ્વતા સાથે વિનયવંત છે ને ધની સાથે દાની પણ છે. તેમના ગુણો કેટલા કહેવા? ટૂંકમાં એટલું જ બસ થશે કે તેઓ, ભવ્યજીવોને મોક્ષમાર્ગ દેખાડીને ભવથી પાર કરનારા એવા જગતગુરુ અષ્ટમ તીર્થકરના પિતા થવાના છે અને તેમની મહારાણી લક્ષ્મણાદેવી જગમાતા તરીકે પૂજાવાની છે; અહા, જેના ઉદરમાં મહાપવિત્ર તીર્થકરનો મંગલ આત્મા અવતરવાની છે તેના ગુણોનું શું કહેવું?

ચંદ્રપ્રભ-ગર્ભકલ્યાણક

આપણા ચરિત્રનાયક જે પહેલાં પદ્મનાભ રાજા હતા ને હવે ચંદ્રપ્રભ તીર્થકર થશે, તેને વૈજયન્ત-વિમાનમાં અસંખ્ય વર્ષો વીતી ગયા; પછી જ્યારે તેનું છ માસ આયુ બાકી રહ્યું ત્યારે, ચંદ્રપુરીનગરીમાં દરરોજ કરોડો રત્નોની વૃષ્ટિ થવા લાગી; તેમજ ઈન્દ્રે દિગ્કુમારી દેવીઓને લક્ષ્મણામાતાની સેવા માટે મોકલી. તેમણે માતાનો દેહ અશુચી વગરનો શુદ્ધ કરી દીધો.-અહા! જ્યાં તીર્થકર જેવા પવિત્રાત્મા સવા નવ માસ સુધી રહેવાના છે તે સ્થાન અપવિત્ર કેમ હોય!

દેવીઓનું આગમન, રત્નોની વૃષ્ટિ વગેરે આશ્ચર્યકારી બનાવો સાથે છ માસ વીતી ગયા, ત્યારે એકવાર (ફાગણ વદ પાંચમે) મહારાણી લક્ષ્મણાદેવી સુખનિદ્રામાં સૂતા હતા ત્યારે રાતના

પાછલા પહોરમાં તીર્થકરના આગમનસૂચક ૧૬ સ્વપ્નો તેમણે જોયા : (૧) ઐરાવત હાથી (૨) વૃષભ-બળદ (૩) સિંહ (૪) લક્ષ્મી (૫) બે મંગળમાળા (૬) ચંદ્ર (૭) સૂર્ય (૮) મીનયુગલ (૯) બે મંગળ કળશ (૧૦) સરોવર (૧૧) સમુદ્ર (૧૨) સિંહાસન (૧૩) દેવવિમાન (૧૪) નાગેન્દ્રભવન (૧૫) રત્નરાશિ અને (૧૬) નિર્ધૂમ અગ્નિ. અહા, તીર્થકરનો આત્મા પોતાના ઉદરમાં પ્રવેશ્યો તે વખતે જોયેલા આ ૧૬ દિવ્યસ્વપ્નોથી મહારાણીને મહાન હર્ષપૂર્વક રોમાંચ થયો.

સવારમાં મહારાજાને મંગલ સ્વપ્નોની વાત કરી, અને તેનું ફળ પૂછતાં મહારાજાએ કહ્યું : હે દેવી ! તારા ઉદરમાં અષ્ટમ્ તીર્થકરનું આગમન થયું છે તેની સૂચનારૂપ આ મંગલ સ્વપ્નો છે. દેવી ! તમે મહાકલ્યાણકારિણી છો... આપણા પરમ ભાગ્ય છે કે જગતપૂજ્ય આત્મા આપણે ત્યાં અવતરશે. અહા, મોક્ષગામી આત્મા આપણો પુત્ર થશે તો આપણે પણ અવશ્ય મોક્ષગામી જ છીએ. આમ તેઓ ખૂબ જ હર્ષાનંદ કરવા લાગ્યા.

આ પ્રસંગે ઈન્દ્રે આવીને તીર્થકરના માતા-પિતા તરીકે તેમનું સન્માન કર્યું, સ્તુતિ કરી. આપણી નગરીમાં તીર્થકરપ્રભુનો અવતાર થશે—એમ જાણીને આખી ચંદ્રપુરીના પ્રજાજનો ખૂબ જ આનંદોત્સવ કરવા લાગ્યા. સર્વત્ર તીર્થકરના મહિમાની ચર્ચા ચાલવા લાગી : ‘અરે, હજી તો જે ગર્ભમાં છે, જેનું મુખ પણ આપણે નથી જોયું, છતાં આપણને આવો આનંદ આપે છે, —તો પછી તેનું મુખ જોતાં આપણને જે આનંદ થશે—તેનું તો શું કહેવું!! ‘વાહ રે વાહ ! એક નાનકડા તીર્થકરને આપણી નગરીમાં હરતા-ફરતા બોલતા આપણે નજરે જોઈશું...ધન્ય થશે આપણું જીવન!’ આકાશમાંથી કરોડો રત્નોની વર્ષા રોજ ચાલુ જ હતી...પણ લોકો હવે તે રત્નોથી ધરાઈ ગયા હતા...હવે તો તીર્થકર પાસેથી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગનાં રત્નો લેવા તેઓ આતુર હતા, તેથી રત્નવૃષ્ટિનું તેમને આશ્ચર્ય થતું ન હતું.

વૈજ્યન્ત વિમાનમાંથી પ્રભુ અહીં પધારતાં તે વિમાનની શોભા ઘટી ગઈ ને આ ચંદ્રપુરીની શોભા વધી ગઈ. પુદ્ગલના પિંડમાં ક્યાં શોભા છે!—એ શોભા તો ચિદાનંદ પ્રભુના સાન્નિધ્યને લીધે જ છે. આ વિશ્વની શોભા ચૈતન્યતત્ત્વને લીધે જ છે. વિશ્વમાં જે કાંઈ શોભા કે સુંદરતા છે તે જિનધર્મની આરાધનાને લીધે જ છે. જિનધર્મ વગરનું શું સ્વર્ગનું દેવપદ પણ શોભે છે? ના રે ના, એ તો મડદા જેવું કે નરક જેવું છે.

સામાન્યપણે સ્ત્રીઅવતાર તો નિંદા ગણાય, છતાં લક્ષ્મણાદેવી, તીર્થકરના આત્માના સ્પર્શથી સ્ત્રીઅવતારમાં પણ શોભી ઊઠ્યા ને જગતમાં પૂજ્ય બન્યા, ઈન્દ્રે પણ તેમનું સન્માન કર્યું. વાહ, ‘દ્રવ્ય-તીર્થકર’નો આવો પ્રતાપ ! તો કેવળજ્ઞાન પામીને સાક્ષાત ભાવતીર્થકર થશે ત્યારના મહિમાની તો શી વાત!!—આવા મહિમાના ચિંતન વડે આત્માના અગાધ સ્વરૂપને લક્ષગત કરીને અનેક જીવો સમ્યક્ત્વ પામવા માંડ્યા. આ રીતે પ્રભુ ચંદ્રપ્રભુનો ગર્ભકલ્યાણક પ્રસંગ ઘણાય જીવોને કલ્યાણનું કારણ થયો, ને સર્વત્ર આનંદ-મંગલનું વાતાવરણ ફેલાઈ ગયું.

ચંદ્રપ્રભ-જન્મકલ્યાણક

ચંદ્રપુરીમાં આનંદપૂર્વક બીજા નવ માસ વીતી ગયા. માગશર વદ અગિયારશ આવી....બધાય ઉત્તમ ગ્રહોની સર્વોત્કૃષ્ટ સુયોગ હતો. હજી તો મધરાત વીતી હતી, અંધારી રાત હતી છતાં ચંદ્રપુરીનગરી એકાએક કોઈ દિવ્ય પ્રકાશથી ઝળહળી ઊઠી. સૌ આશ્ચર્ય પામ્યા : અરે, આ શું છે ! અંધારી રાતે આ દિવ્ય પ્રકાશ શેનો ! ત્યાં તો દેવોનું આગમન થવા માંડ્યું ને ખબર પડી કે અહા ! આ ભરતક્ષેત્રના આઠમા તીર્થકર અહીં ચંદ્રપુરીમાં લક્ષ્મણાદેવીની કૂખે અવતર્યા છે...પ્રભુનો જન્મ-કલ્યાણક થયો છે તેના આ અજવાળાં છે. પ્રભુના પ્રતાપે જગતનો મિથ્યાત્વઅંધકાર પણ દૂર થશે.—આ પ્રમાણે પ્રજાજનોમાં આનંદનો કોલાહલ ફેલાઈ ગયો.

બીજી બાજુ—સ્વર્ગમાં, દેવોના દરબારમાં રત્નમય મંગલઘંટા એની મેળે વાગવા માંડ્યા, શંખનાદ અને સિંહનાદ થવા માંડ્યા, તેમ જ દેવોના દુદુભી વાજાં વાગવા માંડ્યા; એ રીતે સમસ્ત દેવલોકમાં પ્રભુજન્મની આનંદ વધાઈ પહોંચી ગઈ. દેવોનાં આસન ધૂજી ઊઠ્યા. અરે, તીર્થકર—વિભૂતિ પાસે ઇન્દ્રવિભૂતિ કંપી ઊઠી. કેમ કે, તીર્થકર ભગવાન જગતને જે ચૈતન્ય-વિભૂતિ દેખાંડશે તેની પાસે હવે જગતના જીવો અમને (ઇન્દ્રપદની વિભૂતિનેય) તુચ્છ ગણાશે, એવી ચિંતાથી તે ઇન્દ્રાસન પણ ધૂજી ઊઠ્યું. ત્યારે ઇન્દ્રે અવધિજ્ઞાનથી જાણ્યું : અહા ! આ તો અમારાથી વિશેષ મહિમાવંત એવા ત્રિલોકપૂજ્ય તીર્થકરનો ભરતક્ષેત્રમાં અવતાર ! ચાલો....તેમનો જન્મોત્સવ કરવા મધ્યલોકમાં જઈએ.

એ રીતે ઇન્દ્રની આજ્ઞાથી સ્વર્ગપુરીના દેવો ચંદ્રપુરીમાં ઉત્સવ મનાવવા ધામધૂમથી દોડ્યા. એટલા બધા દેવોથી આકાશ છવાઈ ગયું કે સૂર્ય—ચંદ્ર પણ દેખાતા બંધ થઈ ગયા...કદાચ ચંદ્રપ્રભુના આત્મતેજથી ઝંખવાઈને તે સૂર્ય—ચંદ્ર છૂપાઈ ગયા હશે. દેવોના મુગટના ઝગઝગાટથી ત્યાં દિવસ—રાતનો કોઈ ભેદ ન રહ્યો. અસંખ્ય દ્વીપ—સમુદ્રરૂપ આ મધ્યલોક ઉપર બધે સૌધર્મ—ઈશાન સ્વર્ગ છે; સૌધર્મ સ્વર્ગમાં લાખલાખ વિમાનોની ઊર શ્રેણી છે, તેમાં દક્ષિણ દિશાની છેલ્લી શ્રેણીના ૧૮મા કલ્પવિમાનમાં સૌધર્મઇન્દ્રનું રહેઠાણ છે; તે જો કે અહીંથી અસંખ્ય યોજન દૂર છે પરંતુ ઉલ્લાસને લીધે ઇન્દ્ર એટલી બધી ઝડપથી આવ્યો કે એક ક્ષણમાં અસંખ્ય યોજનનું અંતર કાપીને ચંદ્રપુરીમાં આવી પહોંચ્યો.

ઇન્દ્રની દિવ્યસેનામાં એક દેવે, દેવને બદલે તિર્યચનું (ઐરાવત હાથીનું) રૂપ ધારણ કર્યું છતાં તેને ખેદ ન થયો પણ ઉલ્લાસ થયો કે : 'અહા, મારા ઉપર બાલ—તીર્થકર પ્રભુની સવારી થશે...એ મોક્ષગામી મહાત્માના નીકટ સ્પર્શથી હું ધન્ય બનીશ ને હું પણ જરૂર મોક્ષગામી થઈશ...અહા, તીર્થકરની સેવાનું આવું ભાગ્ય આ દેવપર્યાયમાં મને ક્યાંથી ?' પહેલાં તો મહાન ગૌરવથી તે દેવે એક લાખયોજન મોટા હાથીનું રૂપ બનાવ્યું...પણ પછી જેમ જેમ ચંદ્રપુરીની નજીક આવ્યો તેમ તેમ ભગવાનની ભવ્યતા

પાસે તેને પોતાની તુચ્છતા સમજાણી એટલે તે પોતાનું રૂપ નાનું—નાનું કરતો ગયો ને ચંદ્રપુરી ઉપરના આકાશમાં આવીને થંભી ગયો. તેના ઉપરથી ઈન્દ્ર નીચે ઊતર્યો ને ઈન્દ્રાણીને માતા પાસે જિન-બાલક (દ્રવ્ય-તીર્થંકર)ને તેડી લાવવા મોકલી.

તે ઈન્દ્રાણીએ અંદર જઈને જ્યાં પ્રભુનું ભવ્ય રૂપ દેખ્યું ત્યાં તો તે આશ્ચર્યચકિત થઈ ગઈ. જો કે દેવલોકમાં ઈન્દ્રના દિવ્યરૂપને તે રોજ જોતી હતી છતાં તીર્થંકરના રૂપ પાસે તો તેને તે પણ ઝાંખું લાગ્યું.—ખરું જ છે, ચૈતન્યના અતીન્દ્રિય સુખની પાસે તો ઈન્દ્રિયસુખો ઝાંખા જ લાગે ને! હવે તે ઈન્દ્રાણી વિચારમાં પડી ગઈ કે આ બાળકને હું અહીંથી લઈ જઈશ તો માતા—લક્ષ્મણા પુત્રને ન દેખવાથી વ્યાકુળ બની જશે, એટલે તે બુદ્ધિમતી ઈન્દ્રાણીએ પોતાની ઉત્તમ વિક્રિયાથી એવા જ બીજા બાળકનું રૂપ બનાવીને માતાજીની ગોદમાં મૂક્યો ને જિન-બાળકને તેડીને ઈન્દ્ર પાસે ચાલી.

અહા, એ નાનકડા તીર્થંકરને ગોદમાં લેતાં જ ઈન્દ્રાણીનો આત્મા તો જાણે મોક્ષસુખનો આહ્વાદ થયો તેમ આનંદથી ઝણઝણી ઊઠ્યો...ચૈતન્ય—સુખની તેને પ્રતીત થઈ ગઈ ને એક ભવમાં મોક્ષ પામવાનો તેને પરવાનો મળી ગયો. હજી તો તેની માતા તીર્થંકરને તેડશે ત્યાર પહેલાં તો પ્રભુને તેડવાનું મહા સૌભાગ્ય ઈન્દ્રાણીને મળ્યું.—ધન્ય !

અદ્ભુત આનંદથી પ્રભુને અવલોકતી ને ખેલાવતી તે ઈન્દ્રાણીએ, ઈન્દ્રના હાથમાં પ્રભુને સોંપ્યા...અને ઈન્દ્ર તો પ્રભુને તેડીને આનંદથી નાચી ઊઠ્યો...પ્રભુનું દિવ્ય—આશ્ચર્યકારી રૂપ જોવા માટે પોતાના એક હજાર નેત્રોની તાકાત તેણે એક સાથે કામે લગાડી...પ્રભુનું રૂપ જોઈને એ તૃપ્ત-તૃપ્ત થયો. તેણે વિચાર્યું—અંદર અતીન્દ્રિય જ્ઞાનચક્ષુથી દેખાતું ચૈતન્યરૂપ સૌથી મહાન છે, ને બહારમાં હજાર નેત્રોથી દેખાતું આ જિન-રૂપ સૌથી શ્રેષ્ઠ છે. ઈન્દ્ર પોતે તો તે બંને રૂપને નીહાળનારો છે. તેણે ભક્તિ-દ્વારા પ્રસિદ્ધ કર્યું કે જગતમાં જિનપદ શ્રેષ્ઠ છે ઈન્દ્રપદ નહિ.

- ઈન્દ્ર જિનપ્રભુને ખોળામાં લઈને ઐરાવત હાથી પર બેઠા. કરોડો દેવ-દેવીઓ આનંદથી નાચી ઊઠ્યા. આકાશમાર્ગે પ્રભુની સવારી મેરુ તરફ ચાલી. પ્રભુના જન્મોત્સવના આનંદની ધૂનમાં, પચાશ હજાર યોજન (ત્રીસ કરોડ કિલોમીટર) દૂર અને ૬૦ કરોડ કિ.મિ. ઊંચા મેરુ પર ક્યારે આવી પહોંચ્યા...તેની ખબરે ન પડી...ક્ષણમાં મેરુ પર પહોંચી ગયા. અનેક આકાશગામી મુનિવરો તેમ જ વિદ્યાધરો મેરુવંદના અર્થે આવેલા, તે સૌ પ્રભુના જન્મકલ્યાણકને જોવા ત્યાં રોકાઈ ગયા. અદ્ભુત જિનમહિમા દેખીને...ચૈતન્યમહિમાના ચિંતનથી અનેક દેવો તેમ જ વિદ્યાધરો સમ્યક્ત્વને પામ્યા.—‘ધન્ય અવતાર !’

હવે પ્રભુનો જન્માભિષેક કરવા દેવો ઉત્સુક બન્યા. તે માટે મેરુથી માંડીને કરોડો યોજન દૂર એવો ક્ષીરોદક નામના પંચમ-સમુદ્ર સુધી દેવોની હારમાળા ગોઠવાઈ ગઈ...ને ૧૦૦૮ સુવર્ણરત્નોના ઘડા ભરી-ભરીને એકબીજાને હાથોહાથ આપવા માંડ્યા. ઈન્દ્રે પોતાના ૧૦૦૮ હાથ બનાવીને તે ૧૦૦૮ કળશોથી એકસાથે બાલક-તીર્થંકરનો જન્માભિષેક કર્યો. ચારેકોર દેવી-વાજાં વાગવા માંડ્યા. અભિષેક પછી ઈન્દ્રાણીએ પ્રભુને દેવલોકના દિવ્ય વસ્ત્રાલંકારોથી શણગાર્યા, સાથેસાથે પોતાના આત્માને દિવ્ય પુણ્યથી અલંકૃત કર્યો.અહીં કટાક્ષયુક્ત અલંકારથી પુરાણકાર કવિ કહે છે કે અરે, ઈન્દ્રાણીની જડતા તો જીઓ—કે વસ્ત્રવગરના નિર્ગ્રંથ-દિગંબર બાલતીર્થંકરને તેણે સગ્રંથ કર્યા. અહા, તીર્થંકરનો મહિમા તો જીઓ ! દેવો જેના સ્નાન માટે પાણી ભરે છે, ઈન્દ્ર જેને નવડાવે છે ને તે માટે અઢી કરોડ યોજન ૧૫૦ અબજ (૧૫૦,૦૦૦૦૦૦૦૦ કિ. મીટર) દૂરથી ક્ષીરસમુદ્રનું જળ ભરી લાવે છે, ક્ષીરસમુદ્ર જેની તાંબાકુંડી છે,

પાંડુકશિલા જેનો પાટલો છે, સ્નાન માટેનો દૈવીરત્નકળશ તો આશ્ચર્ય ઉપજાવે એવડો મોટો (આઠ યોજનનો) છે. સ્નાન પછી સ્વર્ગનાં આભૂષણો વડે ઇન્દ્રાણી જેને શણગાર સજે છે; આવા અલૌકિક જેનાં પુણ્ય, તેની અંદરની આત્મસાધનાની શી વાત !!

આનંદમય જન્માભિષેક બાદ ઇન્દ્રે મેરુ ઉપર તાંડવનૃત્ય કર્યું અને તે બાલતીર્થંકરને 'ચંદ્રપ્રભ' એવું સંબોધન કરીને સ્તુતિ કરી :-

'ચંદ્રની પ્રભા જેવા શોભાયમાન હે દેવ ! આપ આ ભરતક્ષેત્રના આઠમા તીર્થંકર છો....ભવ્યજીવોના અંતરમાં સુખના સમુદ્રને ઉછાળવામાં આપ' ચંદ્રરૂપ છો...આપના રત્નત્રયધર્મનો આશ્રય કરીને અનેક જીવો ભવસમુદ્રને તરી જશે. ભવસાગરની વચ્ચે ડૂબતા જીવોને માટે આપ જહાજ સમાન છો. પ્રભો, આપનાં દર્શન અને આપના માર્ગનું સેવન જીવોને વિષય-કષાયના પાપોથી છોડાવે છે ને વૈરાગ્યમય સુખમાં જોડે છે. પ્રભો ! આપની સેવાથી, જીવોને ઈચ્છવા વગર પણ સુખ મળે છે. જેના હૃદયમાં આપ બિરાજો છો તે ભવ્યાત્માને મોક્ષસાધનામાં કોઈ વિઘ્ન આવતું નથી; જગતની સંપદા સામેથી ચાલી આવીને તેની સેવા કરે છે. અહા, દેવો અને મનુષ્યોની તો શી વાત ! પરંતુ પશુઓ પણ આપની સેવાથી પોતાનું કલ્યાણ કરશે. જેને આપના પ્રત્યે ભક્તિ નથી તેનું જીવન પશુ કરતાંય તુચ્છ છે.'

ઇન્દ્ર સ્તુતિ કરે છે : 'હે ચંદ્રપ્રભ દેવ ! આપને હવે ભવનો અભાવ થઈ ગયો...આપ જન્મરહિત થઈ ગયા; હવે આપ મોક્ષને જ ધારણ કરશો, ભવને ધારણ નહિ કરો. સ્વાનુભૂતિગમ્ય આપનો મહિમા ખરેખર અદ્ભુત ને અચિંત્ય છે.' આ પ્રમાણે સહસ્રજીભે સ્તુતિ કરતાં-કરતાં થાકીને છેવટે ઇન્દ્ર કહે છે-અરે, આપના સંપૂર્ણ ગુણોની સ્તુતિ કરનાર-હું કોણ ? આપના સંપૂર્ણ ગુણોની સ્તુતિ તો દૂર રહો, જે ભવ્ય આપના પ્રત્યે શ્રદ્ધાથી માત્ર 'નમઃ' એવા બે અક્ષર કહે છે તેનાં પણ બધા પાપો નષ્ટ થઈ જાય છે ને આપના જેવા ગુણો તેને પ્રાપ્ત થાય છે. (વન્દે તદ્ગુણા-લબ્ધયે....) આમ વિચારીને ઇન્દ્રે પ્રભુ ચરણોમાં અતિ ભક્તિપૂર્વક સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા...અને પછી પ્રભુની સવારી લઈને પુનઃ ચંદ્રપુરીમાં આવ્યા.

અહા, ચંદ્રપુરીના હર્ષોત્સવની શી વાત ! જ્યાં સામાન્ય દેવવિમાન આવતાં પણ લોકો આશ્ચર્ય પામી જાય, ત્યારે અહીં તો દેવલોકની વિભૂતિ લઈને ઇન્દ્ર પોતે ચંદ્રપુરીમાં આવ્યો અને તે ઉપરાંત બાલ-જિનેન્દ્રનું આગમન થયું...પછી તો આનંદ-આશ્ચર્યની શી વાત !! વળી બીજું એક આશ્ચર્ય એ બન્યું કે પંદર-પંદર મહિનાથી ચંદ્રપુરીમાં જે કરોડો રત્નોની દરરોજ વૃષ્ટિ થતી હતી તે રત્નવૃષ્ટિ આજથી બંધ થઈ ગઈ. 'ભગવાન નહોતા અવતર્યા ત્યાં સુધી તો રત્નવૃષ્ટિ થઈ ને ભગવાનનો અવતાર થતાં જ તે બંધ કેમ થઈ ગઈ ?'—હા...બરાબર છે !—કેમ કે ભગવાન તીર્થંકર જગતને જે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગનાં રત્નો આપશે તેની પાસે હવે આ જડ-રત્નોની શી ગણતરી ? મોક્ષનાં રત્નો છોડીને આ જડ-રત્નોને કોણ લેશે ? આ તીર્થંકર-રત્નના સાક્ષાત દર્શન પછી જડ રત્નોની સામે હવે કોણ જોશે ? બસ, એટલે જ તે રત્નોની વૃષ્ટિ શરમાઈને બંધ પડી ગઈ.

ઇન્દ્રે ભગવાનના માતા-પિતાનું સન્માન કર્યું તેમની સમક્ષ મહાન આનંદ સહિત નાટક કર્યું...તાંડવ નૃત્ય કર્યું. એ રીતે ચંદ્રપુરીમાં ચંદ્રપ્રભજિનનો જન્મોત્સવ ઉજવીને તે પાછો સ્વર્ગપુરીમાં ચાલ્યો ગયો. કહે છે કે ઇન્દ્રે જાતી વખતે બાલતીર્થંકરના અંગૂઠામાં અમૃત મૂક્યું, તે ભગવાન ચૂસતા-અરે ભાઈ ! તીર્થંકરના પોતાના સર્વ-આત્મપ્રદેશોમાં ચૈતન્યનું અમૃત ભર્યું હતું...તેને તેઓ ચૂસતા હતા....તે ચૈતન્ય અમૃતની

મીઠાસ પાસે દેવલોકના જડ-અમૃતની શી ગણતરી ? એટલે ઈન્દ્ર બિચારો શરમાઈને તે અમૃત પ્રભુચરણોમાં છોડી ગયો હશે !

બાલતીર્થકર—ચંદ્રપ્રભ, શુકલપક્ષના ચંદ્રની જેમ રોજરોજ વૃદ્ધિગત થવા લાગ્યા. સુપાર્શ્વનાથ તીર્થકરના મોક્ષગમન પછી ૮૦૦ કરોડ સાગરોપમ વીત્યા બાદ ભગવાન ચંદ્રપ્રભ—તીર્થકર થયા. દશલાખપૂર્વ તેમનું આયુષ્ય હતું. ૧૫૦ ધનુષ (=૧૫૦૦ ફૂટ, ૪૫૦ મીટર) ઊંચો તેમનો દેહ હતો. ચંદ્રલક્ષણથી ચિહ્નિત ચંદ્રપ્રભુનો તે દેહ ચંદ્ર કરતાંય વધારે કાંતિમાન તથા વધારે સૌમ્ય હતો, અને તેમની અંદરની ભાવલેશ્યા તો એનાથીયે વધુ ઉજ્જ્વળ હતી. એ અમૃતભોજી મહાત્માના શરીરમાંથી જાણે અમૃત ઝરતું હતું. દેવીઓ તેમને આનંદથી રમાડતી, ઝૂલાવતી, મંગલ ગીત ગાતી ને તેમની સાથે મધુર વાર્તાલાપ દ્વારા તેમના અમૃત જેવા વચનો સાંભળીને ધન્ય બનતી.

ઝૂલો રે ઝૂલો પ્રભુજી ઝૂલો રે ઝૂલો....

નાનકડા હે જિનરાજા, જ્ઞાનઝૂલે ઝૂલો....પ્રભુ ઝૂલો રે ઝૂલો.

માતા ઝૂલાવે, દેવી ઝૂલાવે, હાથી પણ ઝૂલાવે....કુંવર ઝૂલો રે ઝૂલો.

કેવળજ્ઞાને ફૂદકો મારી સમકિત ઝૂલે ઝૂલાવો....પ્રભુજી ઝૂલો રે ઝૂલો.

આકાશે જેમ ચંદ્ર ઝૂલે પ્રભુ ચૈતન્યઝૂલે ઝૂલો....પ્રભુ ઝૂલો રે ઝૂલો...

અહા, તીર્થકરની સાથે રહીને તેમની સેવા કરવાનું સૌભાગ્ય મળતાં પોતાની દેવીપર્યાયને પણ તેઓ ધન્ય માનતી. આ પ્રકારનું ભાગ્ય શું સ્વર્ગની બધી દેવીઓને મળે છે?—નહીં; મહા ભાગ્યવતી કુમારિકા મોક્ષગામિની દેવીઓને જ તે લાભ મળે છે. સ્ત્રીપર્યાયને નિંદા ગણવામાં આવી છે પણ તે વાત દેવીઓને, ઈન્દ્રાણીને કે લક્ષ્મણામાતાને લાગુ પડતી ન હતી. માતા—લક્ષ્મણાદેવી તો તીર્થકરની માતા બનીને જગતના સર્વશ્રેષ્ઠ નારી બન્યા હતા, ને તેમની પર્યાય ધન્ય છે—એમ ઈન્દ્રોએ પણ સ્વીકાર્યું હતું.

ચંદ્રકુમાર સૌને આનંદ પમાડતા ઉછરી રહ્યા હતા. જેમ કિંમતી રત્ન, ઝવેરીઓની વચ્ચે હાથોહાથ એક હાથમાંથી બીજા હાથમાં ફરતું રહે...ને ઝવેરીઓ તેને દેખીને આનંદિત થાય, તેમ આ તીર્થકર—રત્નને હાથોહાથ તેડીને રાજપરિવારના સભ્યો આનંદિત થતા હતા. એ બાલ-ચંદ્રની સાથે દેવ-બાળકો (—બાળકનું રૂપ ધારણ કરેલા દેવો) આનંદકારી રમત-ગમત કરતા; ક્યારેક નાનકડા હાથીનું રૂપ ધારણ કરીને સૂંઢની ઝૂલે બાલતીર્થકરને ઝુલાવતા; ક્યારેક ભગવાન પોતે, દેવોએ ભેટ આપેલા દિવ્ય વાજિંત્ર વગાડતા અને

મંગલ ચૈતન્યગીત ગાતા, ત્યારે, શ્રોતાઓ મંત્રમુગ્ધ બની જતા : 'અહો રૂપં! અહો ધ્વનિ!' શું તેમનું અદ્ભુત રૂપ ને શી તેમની મધુર વાણી!!—જાણે કે તીર્થંકર થયા પહેલાં જ લોકોને તેમની દિવ્યધ્વનિનો સ્વાદ મળવા લાગ્યો. અહા, તીર્થંકરની સાથે રહીને તેમને હસતાં—ખેલતાં—બોલતાં નજરે જોવા એ કાંઈ સાધારણ વાત છે! સાતમા તીર્થંકરના મોક્ષોગમન પછી અસંખ્યાત વર્ષો બાદ ભરતકેત્રના જીવોને આ આઠમા તીર્થંકરના દર્શનનું મહાભાગ્ય મળ્યું. માત્ર ચંદ્રપુરીના જ નહિ, દેશોદેશના પણ હજારો ભવ્ય જીવો રોજ રોજ તેમના દર્શન કરવા રાજમહેલના આંગણે ઊભરાતા. પ્રસન્નચિત્ત રાજકુમાર કોઈ વાર રાજમહેલના ઝરૂખામાં ઊભા રહીને તેમને દર્શન દેતા; તો કોઈ વાર મહેલની બહાર આવી લોકો સાથે પ્રસન્નતાથી વાત પણ કરતા. અહા, નાનકડા પરમાત્માના દર્શન પામીને ભારતના લોકો કૃતાર્થ બનતા. તે તીર્થંકર—રાજકુમાર કોઈવાર હાથી ઉપર બેસીને નગરીમાં ફરવા નીકળતા ત્યારે નગરજનો તેમને દેખીને અવર્ણનીય આનંદ પામતા. અહા, હાલતા-ચાલતા ભગવાન...તે ભગવાનના સાક્ષાત્ દર્શનથી જે આનંદ થાય તેની શી વાત!! બચપણમાં તેઓ ક્યારેક 'જલકીડા' તો કરતા પણ 'જડક્રિયા' કદી નહોતા કરતા. ગંગાનદી રાજમહેલને સ્પર્શીને જ વહેતી હતી, ક્યારેક નાનકડા ચંદ્રકુમાર એ ગંગાનદીમાં નૌકા વિહાર કરતા. પ્રભુચરણના સ્પર્શે ગંગાનદી પાવન બનતી; અને ઘણું કરીને ત્યારથી જ લોકો એ ગંગાજળનો મહિમા કરવા લાગ્યા. એ લાડીલા રાજકુમાર, કોઈક વાર મહેલમાં ગુપચૂપ સંતાઈ જતા, માતા-લક્ષ્મણ તેમને શોધવા ગોતાગોત કરતા, 'બેટા ચંદ્ર...ઓ ચંદ્ર!' એમ કહીને સાદ પાડતા; એમ તેમને પરેશાન કરીને પછી એકાએક 'મા...મા...' એમ બોલતા કુમાર બહાર આવી તેમને વળગી પડતા. એ રીતે બાળલીલાવડે માતાને આનંદ પમાડતા. મા તેને ઊઠાવીને અતિ વાત્સલ્યથી ચૂમી લેતી ને તેના માથે હાથ ફેરવીને અપાર વહાલ વરસાવતી.

ચંદ્રપ્રભુનું પંચમગુણસ્થાન—આરોહણ તથા રાજ્યાભિષેક

બાલયોગ્ય કિલ્લોલ કરતાં કરતાં ને સૌને આનંદ પમાડતા-પમાડતા, તે પ્રભુ જ્યારે આઠ વર્ષના થયા ત્યારે સહજવૃત્તિથી સ્વયંમેવ દેશવ્રત ધારણ કરીને પંચમગુણસ્થાને પહોંચ્યા. પહેલાં ચાર કષાયોનો તો અભાવ કર્યો જ હતો, હવે બીજા ચાર કષાયોનો નાશ કરીને આત્મસાધનામાં આગળ વધ્યા. હજી આઠ વર્ષના થયા ત્યાં તો આઠ કષાયોને તોડી નાંખ્યા. તેમનું જીવન પાપ વગરનું પવિત્ર તો હતું જ, તેમાંય દેશવ્રત ધારણ કરતાં તેમની વિશુદ્ધિ ઘણી વધી ગઈ.

ગુણોમાં વૃદ્ધિગત થતા થતા તે બાલપ્રભુ હવે યુવાન થયા, અને રાજસભાના કાર્યમાં પણ ભાગ લેવા લાગ્યા. મહારાજાએ તેમના વિવાહ પણ કર્યા; જો કે તેમને ઈન્દ્રિયવિષયોની આશા કોઈ ન હતી, તેમ જ પ્રજા યાસેથી કર લેવાની પણ જરૂર ન હતી; તેમનું ચિત્ત તો મોક્ષલક્ષ્મીમાં જ લાગેલું હતું.

રાજકુમાર ચંદ્રપ્રભુના આયુનો ચોથો ભાગ એટલે અઢી લાખ પૂર્વ જ્યારે વીત્યા ત્યારે મહારાજાએ ધામધૂમપૂર્વક તેમનો રાજ્યાભિષેક કર્યો. પ્રજાજનો ખુશ થયા; ખરેખર પ્રજાના હૃદય-સિંહાસને તેઓ બિરાજતા હતા. અરે, જન્મથી જ ઈન્દ્ર જેના સેવકપણે વર્તે છે એવા તે ભગવાન માત્ર ચંદ્રપુરી કે કાશીદેશના જ નહિ, ત્રણ લોકના અધિપતિ હતા. તેઓ રાજ્યશાસનની સાથે સાથે ધર્મશાસન પણ કરતા હતા.

હવે ચાલો....ચંદ્રપ્રભ-મહારાજાના રાજદરબારમાં

અહા, મહારાજા ચંદ્રપ્રભનો રાજદરબાર કેવો ભવ્ય છે! તેની શોભા અદ્ભુત છે; પણ તે રાજસભામાં રાજકાર્યની ચર્ચા બહુ ઓછી થાય છે, કેમકે પ્રજાજનો સર્વ વાતે સુખી છે. ક્યાંય યુદ્ધ-દુષ્કાળ-રોગચાળો કે લૂંટફાટ વગેરે કોઈ દુઃખ કે ભય નથી, તેથી પ્રજાને કાંઈ ફરિયાદ કરવાનું રહ્યું નથી. રાજ્ય સુવ્યવસ્થિત ચાલે છે; તેથી તે સંબંધી વિશેષ ચર્ચાની રાજસભામાં જરૂર જ પડતી નથી. એટલે રાજસભામાં પણ વિશેષ સમય ધર્મની ચર્ચા થાય છે; સૌ જિનધર્મનો મહિમા ગાય છે, અને તેમાંય ક્યારેક-ક્યારેક મહારાજા ચંદ્રપ્રભ પોતે ચૈતન્યતત્ત્વની સુંદરતાનું અદ્ભુત વર્ણન કરે છે ત્યારે તો, એ તીર્થકરના શ્રીમુખથી ચૈતન્યમહિમા સાંભળીને સભાજનો મુગ્ધ બની જાય છે. ચાલો, આપણે પણ તેમના એક મધુર ગીતનો નમૂનો ચાખીએ.—

આતમા આતમા આતમા રે....અહો અદ્ભુત ચિદાનંદ આતમા....
જેને દેખતાં તું થઈશ પરમાતમા રે....અહો અદ્ભુત ચિદાનંદ આતમા....
તારામાં શાંત થા, ધર્માત્મા જીવ થા; સ્વરૂપ બહાર તું ભમ મા રે....અહો
સમ્યક્ દૃષ્ટિ થા, ભ્રમ મટાડી, આનંદસ્વરૂપે તું લીન થા રે....અહો
આનંદનો દરિયો જ્ઞાન સ્વરૂપી, ઊછળે....એમાં તું મગ્ન થા રે....અહો
આવી ગયો છે....અવસર રૂડો, શાંત સ્વરૂપે તું સ્થિર થા રે....અહો
આતમરામ આ સુંદર મજાનો, દેખો...દેખો....નિજ અંતરે રે....અહો

જાણે મધુર ચૈતન્યબંસરી વાગતી હોય તેમ પ્રભુ આત્મગીત ગાતા. પ્રભુના શ્રીમુખે ચૈતન્યમહિમા સાંભળતાં-સાંભળતાં કેટલાક જીવો ઊંડા ઊતરીને આત્મઅનુભવ પણ કરી લેતા...જાણે કે અત્યારથી જ પ્રભુએ ધર્મતીર્થનું પ્રવર્તન શરૂ કરી દીધું હોય! આ રીતે તેમના પ્રતાપે રાજસભા પણ ધર્મસભા જેવી શોભી ઊઠતી. ચંદ્રપુરીમાં સાચે સાચું ધર્મરાજ્ય હતું. ખરેખર ભાગ્યશાળી હતા ત્યાંના નગરજનો, કે જેમને તીર્થકરના દર્શન થતાં ને તેમની સાથે વાત કરવાનું તથા ધર્મશ્રવણનું મહાભાગ્ય પણ મળતું.

મહારાજા ચંદ્રપ્રભ-વૈરાગ્ય

એ રીતે સુખપૂર્વક રાજ્ય કરતાં-કરતાં બીજા પાંચ-લાખ પૂર્વ વીતી ગયા. ૧૦ લાખમાંથી કુલ સાડાસાત લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય વીત્યું. ત્યારે એક દિવસ ચંદ્રપ્રભ મહારાજાનો રાજદરબાર ભરાયો હતો; આજે પ્રભુની જન્મતિથિ (માગશર વદ ૧૧) હતી, તેથી આનંદોત્સવ થઈ રહ્યો હતો...એવામાં અચાનક એક આશ્ચર્યકારી બનાવ બન્યો. શું બન્યું? તે સાંભળો—

એક અત્યંત વૃદ્ધ ભયભીત પુરુષ લાકડીનો ટેકો લઈ, રાજસભામાં આવ્યો, ને મહારાજ ચંદ્રપ્રભને નમસ્કાર કરી ધૂજતો-ધૂજતો દુઃખપૂર્વક કહેવા લાગ્યો : હે મહારાજ! આપ દેવોથી પણ પૂજ્ય છો, આપનું હૃદય દયાળુ છે, આપ શરણાગત-વત્સલ છો; પ્રજાનાં દુઃખ દૂર કરનારા છો. હે દેવ! હું બહુ દીન-ભયભીત છું; આપ મારી રક્ષા કરો. મને બચાવો!

મહારાજાએ દયાભરી નજરે પૂછ્યું—ભાઈ ! તને શું દુઃખ છે? શેનો ભય છે ?

વૃદ્ધ બ્રાહ્મણે કહ્યું : હે સ્વામી ! એક નિમિત્તજ્ઞાનીએ મને કહ્યું છે કે આજ રાત્રે જ તારું મૃત્યુ થઈ જશે. તેથી મૃત્યુથી હું ભયભીત છું, કોઈ વિષયોમાં મને ચેન નથી; માટે આપ મને મૃત્યુથી બચાવો. અરેરે, શું આપના દેખતાં યમરાજ મને મારી નાંખશે? હે સ્વામી ! જો તમે મને મૃત્યુથી ન બચાવી શકો તો પછી આપ 'મૃત્યુંજય' કેમ કહેવાશો ?

બ્રાહ્મણની આ વાતનો એક મંત્રીએ જવાબ દેવા માંડ્યો : હે ભાઈ ! તું ધીરજ રાખ. આયુષ્ય પૂરું થતાં મૃત્યુ બધાય પ્રાણીઓને આવે જ છે. તે મૃત્યુથી કોઈ ઈન્દ્ર-નરેન્દ્ર કે જિનેન્દ્ર પણ બચાવી શકતા નથી. ભગવાન ચંદ્રપ્રભ—મહારાજાએ આત્મસાધના વડે મોક્ષને સાધીને મૃત્યુને જીત્યું છે તેથી તેઓ 'મૃત્યુંજય' છે,—નેહીં કે બીજા જીવોને મૃત્યુથી બચાવી લેવા માટે. હા, એટલું ખરું કે ભગવાને બતાવેલા મોક્ષમાર્ગને જે ઉપાસે તે મૃત્યુને જીતી શકે ને અમર પદને પામી શકે. ભગવાન જગતને માર્ગ દેખાડનારા છે પણ જગતના કર્તા-હર્તા નથી.

હજી તો મંત્રી જવાબ આપે છે, ત્યાં તો એકાએક બ્રાહ્મણ રૂપધારી તે પુરુષ ત્યાંથી અંતર્ધાન થઈ ગયો....સભાજનો એકદમ આશ્ચર્ય પામી ગયા. પણ મહારાજ ચંદ્રપ્રભ તો અત્યંત ગંભીર થઈને કોઈ ઊંડા વિચારમાં ઊતરી ગયા હતા.

સભાજનોએ પૂછ્યું—મહારાજ ! આ બધું શું છે ? એકાએક આ શી આશ્ચર્યકારી ઘટના બની રહી છે ? આપ આવા ગંભીર વિચારમાં કેમ ઊતરી ગયા છો ?

ત્યારે અવધિજ્ઞાનથી બધી વિગત જાણનારા મહારાજા ચંદ્રપ્રભ ધીર—ગંભીર સ્વરે બોલ્યા—સાંભળો, હે સભાજનો ! સભામાં જે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ આવ્યો હતો તે કોઈ મનુષ્ય ન હતો, પણ સ્વર્ગમાંથી એક દેવ, મને વૈરાગ્ય જગાડવા માટે તેવું રૂપ ધારણ કરીને આવ્યો હતો ને જીવનની ક્ષણભંગુરતા બતાવવા તેણે આ યુક્તિ કરી હતી. તેનું કામ પુરું થતાં તે ચાલ્યો ગયો. ખરું જ છે—સંસારી પ્રાણીઓનું જીવન અનિત્ય છે. અરે, દેવલોકના દેવો ભલે અસંખ્ય વર્ષનું આયુ ધરાવે છતાં તે પણ અંતે તો વિનશ્ચર છે; આયુ પૂરું થતાં તે દેવને કે ઈન્દ્રને પણ કોઈ બચાવી નથી શકતું. માટે આ જીવનમાં આત્માની સાધના પૂર્ણ કરીને, આ ભવચક્રના જન્મ-મરણનો અંત કરી લેવાનો છે. તેના ઊંડાં વિચારમાં હું હતો; કેમ કે મારો આ અવતાર પૂર્ણ પરમાત્મપદને સાધવા માટે છે; આ સંસારમાં રહેવા માટે મારો અવતાર નથી. ઘણાં વર્ષો મેં રાજપદમાં વીતાવ્યા; ઈન્દ્રની આજ્ઞાથી ધર્મરુચિ નામનો તે દેવ, બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરીને મને રાજ્ય-ભોગોથી વિરક્ત કરવા માટે આવ્યો હતો; મને વૈરાગ્ય જગાડીને તે ચાલ્યો ગયો. અત્યાર સુધી મને જે શુભાશુભ કર્મોએ સંસારભ્રમણ કરાવ્યું તે બધા કર્મોને છોટીને હવે હું મોક્ષરૂપ પરમ પદને સાધીશ....તે માટે હું આજે જ જિનદીક્ષા અંગીકાર કરીશ.

સભાજનો તો પ્રભુની આ વાત સાંભળતાં એકદમ ચકિત થઈ ગયા. અરે, આ શી વાત !! બસ, પ્રભુનું ચિત્ત ક્ષણમાં સંસારથી વિરક્ત થઈ ગયું; હવે તેમને કોઈ રોકી શકે નહિ. એ વન-કેશરીને હવે ગૃહવાસના પીંજરે પૂરી શકાય નહિ. ઘણા પ્રજાજનો તો પ્રભુની પરમ શાંત વૈરાગ્યમુદ્રા દેખીને પ્રસન્ન થયા ને પોતે પણ વૈરાગ્ય પામીને પ્રભુ સાથે જ જિનદીક્ષા લેવાની ભાવના કરવા લાગ્યા. આખી રાજસભા ક્ષણમાત્રમાં વૈરાગ્યસભામાં ફેરવાઈ ગઈ. પ્રભુના જન્મોત્સવનો દિવસ એ જ વૈરાગ્યમય જિનદીક્ષાનો દિવસ બની ગયો.

શ્રી ચંદ્રપ્રભુના વૈરાગ્યનો પ્રસંગ ઉત્તરપુરાણમાં બીજી રીતે આવે છે; તે આ પ્રમાણે—

મહારાજા ચંદ્રપ્રભુ એક દિવસે દર્પણમાં પોતાનું મુખ જોતા હતા...બરાબર એ દિવસે પ્રભુનો જન્મ દિવસ હતો. પ્રભુને દર્પણના પ્રતિબિંબમાં વિશેષતા દેખાણી....જાણે કે એક સાથે બે પ્રતિબિંબ દેખાતા હોય ! આશ્ચર્યથી વિચારતાં તેમને જાતિસ્મરણ થયું. પોતાના પૂર્વભવો દેખાયા. ચક્રવર્તીનો ભવ, મુનિદશા તેમજ દેવલોકનો દિવ્ય ભવ પણ તેમણે દેખ્યો. તેઓ ચિંતવવા લાગ્યા : અરે, ચક્રવર્તીના કે દેવલોકના દિવ્ય ભોગો પણ ક્ષણભંગુર નશ્વર છે, ત્યાં બીજા ભોગોની શી વાત ! અરે, એવા સુખને તે સુખ કેમ કહેવાય કે જે આત્મામાંથી ઉત્પન્ન ન થયું હોય ને પરાધીન હોય ? એવી લક્ષ્મીને તે લક્ષ્મી કોણ કહે કે જેનો મોહ કેવળજ્ઞાન-લક્ષ્મીને રોકે ? એવા બંધુજનો શું કામના કે જેમનો વિયોગ થઈ જાય ! આત્મામાંથી ઉત્પન્ન થયેલું સહજ સુખ તે જ સાચું સુખ છે; કેવળજ્ઞાન-સંપદા તે જ આત્માની સાચી લક્ષ્મી છે; અને સમ્યક્ત્વાદિ અનંત ગુણ પરિવાર તે જ આત્મનો સાચો પરિવાર છે. અરેરે !

એવું સંસારજીવન શું કામનું કે આયુનો અંત થતાં જેનો અંત થઈ જાય ! જે આયુને આધીન નથી એવું અનંત સિદ્ધજીવન એ જ આત્માનું સાચું જીવન છે. ભવ-ભવમાં દેહાદિ સંયોગો કેવા બદલતા રહે છે!—છતાં હું તો તે જ છું; ચૈતન્યસ્વરૂપ મારો આત્મા જ મારે માટે ધ્રુવરૂપ છે, બાકી બધા સંયોગો મારે માટે અધ્રુવ છે.—

મારો સુશાશ્વત એક દર્શન-જ્ઞાન લક્ષણ જીવ છે;
બાકી બધા સંયોગ-લક્ષણ ભાવ મુજથી બાહ્ય છે.

અને, પુણ્યફળનો ઉપભોગ પણ અધ્રુવ છે, તે જીવને ખિન્ન અને વ્યાકુળ કરે છે; વીતરાગી-કેવળજ્ઞાનમાં જ ખેદ અને થાક વગરના ધ્રુવ-સુખનો ભોગવટો છે. તેને પ્રાપ્ત કરવા હું આજે જ ચારિત્ર અંગીકાર કરીને મોક્ષને સાધીશ.—ભગવાન ચંદ્રપ્રભ આમ વિચારે છે ત્યાં તો મોક્ષની દૂતી એવી દીક્ષા, પ્રભુને મોક્ષમાં તેડવા માટે આવી પહોંચી. પ્રભુ મોક્ષસુંદરીને વરવા માટે દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા. તે જ વખતે અવધિજ્ઞાનથી તે વાત જાણીને લૌકાંતિક દેવો ત્યાં આવ્યા. બ્રહ્મલોક નામના પાંચમા સ્વર્ગમાં ૮ પ્રકારના લાખો લૌકાંતિક દેવો રહે છે; તે દેવર્ષિઓ ઉપશાંતપરિણામી, બાર અંગધારી, વૈરાગી, બ્રહ્મચારી ને એકાવતારી છે. તેઓ માત્ર તીર્થકરદેવના દીક્ષાકલ્યાણક સિવાય બીજા કોઈ પ્રસંગે મધ્યલોકમાં આવતા નથી. ચંદ્રપ્રભુની દીક્ષાના પ્રસંગે તે લૌકાંતિક દેવો ચંદ્રપુરીમાં આવ્યા ને પ્રભુને વંદન કરી, સ્તુતિ દ્વારા વૈરાગ્યની અનુમોદના કરવા લાગ્યા :-

સુખ-દુખમાં જીવ એકલો, જન્મે-મરે જીવ એકલો;
છે ભવભ્રમણમાં એકલો ને મોક્ષમાં પણ એકલો.

અહો જિનેન્દ્ર પ્રભો ! આત્માના એકત્વને જાણીને આપ જે વૈરાગ્યભાવના ભાવી રહ્યા છો તે

પ્રશંસનીય છે. ચારિત્રદશા માટેની આપનો નિશ્ચય અતિ સુંદર અને મંગળકારી છે; આપનું ચારિત્ર જગતના જીવોને પણ કલ્યાણકારી છે. અમે પણ એ જ ચારિત્રદશાની ભાવના ભાવીએ છીએ. પ્રભો ! આપ મુનિ થઈ શુદ્ધોપયોગ વડે અલ્પકાળમાં જ કેવળજ્ઞાન પામશો ને દિવ્યધ્વનિ વડે ભરતક્ષેત્રના ભવ્યજીવોને માટે મોક્ષમાર્ગનું પ્રવર્તન કરશો.—ધન્ય આપનો અવતાર !

—આ પ્રમાણે વૈરાગ્યની અનુમોદના કરીને તે લૌકાંતિક દેવો ચાલ્યા ગયા. એજ વખતે દીક્ષા માટેની દૈવી પાલખી લઈને ઈન્દ્રાદિ દેવો ત્યાં આવી પહોંચ્યા. જન્મોત્સવ કરતાં આ વખતના ઉત્સવની ધામધૂમ જીદી જાતની હતી. શાંતરસમય આ ઉત્સવ દેખીને અનેક રાજાઓ તેમ જ પ્રજાજનો વૈરાગ્ય પામ્યા ને પ્રભુના પગલે પગલે વનમાં જવા તૈયાર થયા.

પ્રભુ વનગમન માટે જ્યારે પાલખીમાં આરૂઢ થયા તે વખતે ઈન્દ્રે પ્રભુને સ્વહસ્તનું અવલંબન આપ્યું... અરે નહિ, પ્રભુના હાથમાં પોતાનો હાથ આપીને ઈન્દ્રે પોતે ભવથી તરવા માટે પ્રભુનું અવલંબન લીધું. 'અહા, પ્રભો ! તમારી સેવાનું આવું ભાગ્ય અમને ક્યાંથી ? ભવચક્રમાંથી મોક્ષપુરીમાં જવા માટેની આ તમારી છેલ્લી વાહન—સવારી છે; આ વાહન દ્વારા આપને અમારા શિરે લેતાં અમારું જીવન 'ધન્ય બન્યું.'—આવી ભાવના ભાવતાં ભાવતાં પહેલાં રાજાઓ પાલખી ઉપાડીને ચાલ્યા ને પછી દેવોએ

તે પાલખી લઈને આકાશમાર્ગે ગમન કર્યું, પ્રભુ ચૈતન્યસાધનાના વિમલ કાર્ય માટે વનમાં જવા જે પાલખીમાં આરૂઢ થયા તે પાલખી 'વિમલા' કહેવાણી. પ્રભુ તે પાલખીમાં બેઠાંબેઠા વૈરાગ્યભાવના ભાવતા હતા.

ચંદ્રપ્રભુએ ભાવેલી ૧૨ વૈરાગ્ય ભાવના

(રાગ-હરિગીત જેવો)

જે જ્ઞાન-દર્શન માહરા તે ધ્રુવ મારું રૂપ છે;
એકત્વ છું ને શુદ્ધ છું બસ, એ જ મારું રૂપ છે.

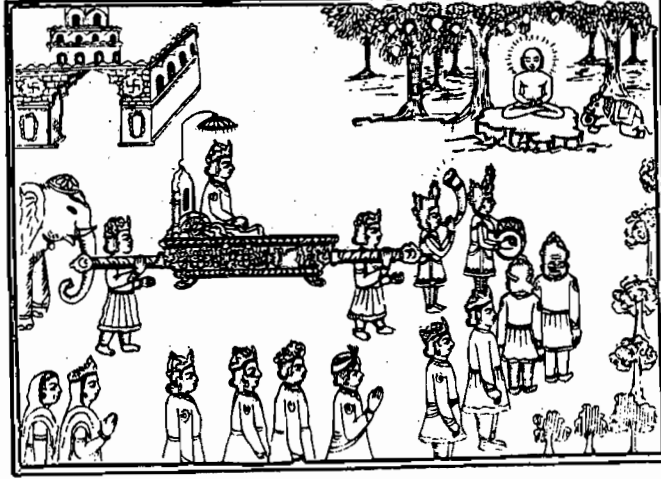
ચૈતનમયી મુજ આત્મમાં રક્ષિત થઈ રહેનાર હું;
નથી શરણ જોતું કોઈનું બસ, શરણ આતમરામનું.

એકત્વ જાણી આત્મનું બસ! લીન હું મુજ આત્મમાં;
અન્યત્વ સૌ પરભાવથી, સંયોગનું તો નામ ક્યાં?

આ દેહ ને વળી રાગ તે સૌ ચેતનાથી અન્ય છે;
એમાં નથી કંઈ સુખ મારું, ચિન્તવું મુજ આત્મને.

ભવચક્રમાં ભમવો છતાં પરમાતમા મુજ પાસમાં;
હું ધ્યાવતો નિજ આત્મને બસ, જઈ રહ્યો છું મોક્ષમાં.

શુચિરૂપ મારો આતમા, હું મલિનને સ્પર્શું નહીં;
ભાવો અશુચિ રાગના તે આત્મમાં લાવું નહીં.

[હરખ હવે તું હિન્દુસ્તાન-એ રાગ]

જ્ઞાનતણી નૌકામાં- બેઠો, આજ્ઞવ સર્વે દૂર થયા;
ભવથી છૂટી મોક્ષે ચાલ્યો, દુઃખડા મારા દૂર થયા.
સંવર છે મુજ પરમમિત્ર ને હું જ સ્વયં બસ સંવર છું;
સમ્યક્રૂપી ઢાલ ધરીને, આજ્ઞવને અટકાવું છું.
રત્નત્રયમાં વૃદ્ધિ કરતાં, કર્મો ઝર-ઝર તૂટી પડે;
પરીખડોને સહતો આતમ મુક્તિપુરીમાં આવી રહે.
લોકભ્રમણ હવે નથી-નથી, બસ! લોકશિખરમાં જાવું છે;
સાદિ-અનંત બસ સુખ જ વેદી, સિદ્ધપુરીમાં વસવું છે.
મુજ આતમનો ધર્મ જ ચેતન, દર્શન-ચારિત-જ્ઞાન છે;
ક્ષમા ધરમ છે મુજ આતમનો, રાગ રહિત વીતરાગ છે.
ભલે બોધિ છે દુર્લભ પણ તે પ્રાપ્ત થતી જિનમારગમાં,
ધન્ય બન્યો હું બોધિ પામી આનંદ જાગ્યો આતમમાં.
નથી સુંદર કંઈ જગમાં બીજું, બોધિ મારી સુંદર છે,
જે બોધિના પરમ બોધથી મુક્તિ મારી અંદર છે.

[ઇતિ તીર્થંકર વૈરાગ્યચિંતન]

[મુમુક્ષુઓ આ ભાવના મોઢે કરો, જીવનમાં સદાય કામ આવશે.]

—આવી વૈરાગ્યભાવના ભાવતાં-ભાવતાં પ્રભુ 'સકલઋતુ' નામના વનમાં પધાર્યા. સકલઋતુ-વન જેમ સર્વઋતુમાં સર્વપ્રકારનાં ફૂલ-ફળ સહિત ખીલેલું પ્રસન્ન હતું તેમ ભગવાનના અંતરના વનમાં પણ સર્વઋતુમાં સુંદરપણે ખીલેલાં રત્નત્રય-પુષ્પોથી ચૈતન્યબાગ શોભી રહ્યો હતો...અહા, ચૈતન્યની અદ્ભુત શોભાને લીધે આખું જગત શોભી ઊઠે છે !

દીક્ષાવનમાં હજારો-લાખો દેવો ને મનુષ્યો, અરે વનનાં પશુઓ પણ, પ્રભુની વૈરાગ્ય પ્રવૃત્તિને અત્યંત આશ્ચર્યપૂર્વક નીહાળી રહ્યા હતા....આટલા બધા ઈન્દ્રિયવિષયોને તેમજ ઉત્તમ રાજ-ભોગોને પણ છોડીને આ મહાત્મા કોઈ દિવ્ય સાધના કરી રહ્યા છે, તો તે સાધનામાં, ઈન્દ્રિયવિષયોથી પાર કોઈ અચિંત્ય-અતીન્દ્રિય પરમ સુખ પ્રાપ્ત થતું હશે !—એમ અનેક જીવોને આત્માના અતીન્દ્રિય સુખની પ્રતીત થઈ જતી હતી ને તેમનું ચિત્ત વિષયોથી વિરક્ત થતું હતું. પ્રભુએ સમસ્ત રાજવૈભવ સહિત વસ્ત્રાદિ સર્વ પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો અને 'ૐ નમઃ સિદ્ધેભ્યઃ' એમ સિદ્ધ ભગવંતોને નમસ્કાર કરી, સ્વયં મુનિદીક્ષા અંગીકાર કરી. તેમની સાથે બીજા એક હજાર મુમુક્ષુજીવો પણ જિનદીક્ષા લઈને મુનિ થયા. મુનિરાજ ચંદ્રપ્રભુને ધ્યાનરૂપ શુદ્ધોપયોગમાં તરત જ સાતમું ગુણસ્થાન, મનઃપર્યયજ્ઞાન તેમજ અનેક લબ્ધિઓ—એ બધું એક સાથે પ્રગટ્યું. મુનિપણું તો પૂર્વભવોમાં પણ તેમણે અભ્યાસેલું હતું જ, તે ઉપરાંત વિશેષ શુદ્ધિપૂર્વક પ્રભુ કેવળજ્ઞાન સાધવા તત્પર બન્યા.

ધન્ય ચંદ્રપ્રભુ—મુનિભગવંત....તેમને નમસ્કાર હો !

મુનિદશામાં બે ઉપવાસ બાદ પ્રભુને પહેલું પારણું કરાવવાનો (—આહારદાનનો) મહાન લાભ નલિનપુરના સીમદત્ત રાજાને પ્રાપ્ત થયો; ત્યારે રત્નવૃષ્ટિ વગેરે પંચ-આશ્ચર્ય વડે દેવોએ પણ તે દાનનો મહિમા કર્યો. ધ્યાનના બળે પ્રભુએ ઉત્તમ ક્ષમાદિ ધર્મોની આરાધના પ્રાપ્ત કરી અને ક્રોધાદિ કષાયોને મરણતુલ્ય કરી નાંખ્યા. પછી શુક્લ ધ્યાન વડે સાદ પાડીને પ્રભુએ કેવળજ્ઞાનને બોલાવ્યું; એટલે તે કેવળજ્ઞાન, નવલબ્ધિને તથા તીર્થકરપદને સાથે લઈને, એકદમ ઝડપથી નજીક આવી રહ્યું હતું. એમનું વૈરાગ્ય-કવચ એવું મજબૂત હતું કે કોઈ ઉપસર્ગ કે પરીષદ એમની આત્મસાધનાને અસર કરી શકતા ન હતા.

મુનિદશામાંય પ્રભુની પ્રભાવ અચિંત્ય હતો. અનેક મુનિઓ તેમના શરણે આવતા, અને બોલ્યા વગર પ્રભુના દર્શનમાત્રથી પણ તેઓને સૂક્ષ્મ તત્ત્વોનું સમાધાન થઈ જતું. પ્રભુને પોતામાં તો કોઈ શંકા ન હતી ને તેમની નીકટ આવનાર જીવના અંતરમાં પણ તત્ત્વની કોઈ શંકા રહેતી ન હતી. અરે, એમના શરીરને સ્પર્શને જે હવા આવતી...તેના વડે પણ રોગીના સર્વ રોગો મટી જતા હતા;—એવી અનેક લબ્ધિઓ હોવા છતાં પ્રભુને તેનું લક્ષ ન હતું. તેમનું ચિત્ત તો કેવલ્ય-લબ્ધિને સાધવામાં જ લાગ્યું હતું.

સાધક—મુનિદશામાં ચંદ્રપ્રભુ લગભગ ત્રણ માસ રહ્યા....પછી ફાગણ વદ સાતમે તેઓ કેવળજ્ઞાન માટે કટિબદ્ધ થયા....ક્ષપકશ્રેણી ચડવા તૈયાર થયા. ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ તો તેઓ પહેલેથી જ પામી ચૂક્યા હતા; હવે ચૈતન્યના પરમાનંદને તન્મયપણે ધ્યાવતાં-ધ્યાવતાં, મુનિરાજ શ્રી ચંદ્રપ્રભુ મોક્ષની શ્રેણી ચઢવા માંડ્યા. ચારિત્ર-મોહનો ક્ષય કરવા માટે શુક્લધ્યાનચક્રને ધારણ કર્યું ને શુદ્ધતાના 'અપૂર્વ પરિણામ' વડે આઠમે ગુણસ્થાને આવ્યા. કર્મોનું બંધન ઝડપથી તૂટવા માંડ્યું; તરત તેઓ નવમા ગુણસ્થાને પહોંચ્યા.

અહા, હવે એમની વૈરાગ્યપરિણતિ એટલી બધી વધી ગઈ કે, અત્યાર સુધી (અસંખ્ય વર્ષોથી સતતપણે) તીર્થંકરપ્રકૃતિનું જે કર્મ બંધાતું હતું તે પણ હવે બંધ થઈ ગયું. જેની પરિણતિ અતિ ઝડપથી મુક્તિ તરફ જઈ રહી હોય તે મુમુક્ષુને તો તીર્થંકરપ્રકૃતિનું પણ બંધન કેમ પાલવે? અહીં ક્રોધ—માન ને માયારૂપ કષાયોનો તો તેમણે સર્વથા અભાવ કર્યો ને પછી દશમા ગુણસ્થાને સૂક્ષ્મ લોભને છોડીને સર્વ કષાયરહિત અકષાય—વીતરાગ થયા. તે જ ક્ષણે, વચ્ચે ૧૧મા ગુણસ્થાનને સ્પર્શ્યા વગર, સીધા ક્ષીણમોહરૂપ ૧૨મા ગુણસ્થાને આવ્યા અને અતિ ઝડપથી (આંખના પલકાર માત્રમાં) બાકીનાં ઘાતી કર્મોને તોડી ૧૩મા ગુણસ્થાને પહોંચીને સર્વજ્ઞ—પરમાત્મા થયા. અહાહા! ધન્ય હતી એ ક્ષણ! કૃતકૃત્ય હતું એ પરમાત્મપદ! જ્યાં—સર્વે ભાવો અત્યંત શુદ્ધ અને પૂર્ણ જ્ઞાતા—દેષારૂપ વર્તતા હતા, અને સાથે અતીન્દ્રિય સુખ પણ પૂર્ણતારૂપ પરાકાષ્ટાને પામ્યું હતું; તેઓ 'સ્વયંભૂ' ભગવાન હતા કેમકે સર્વજ્ઞતા માટે તેમણે પોતાના આત્મસ્વભાવ સિવાય કોઈ બીજાનું આલંબન લીધું ન હતું. મહાન સંતો પણ એ દશાની અનુમોદના કરે છે કે—

અત્યંત આત્મોત્પન્ન વિષયાતીત અનુપ અનંત ને
વિચ્છેદહીન છે સુખ અહો! શુદ્ધોપયોગ—પ્રસિદ્ધને.

સર્વજ્ઞલબ્ધસ્વભાવ ને ત્રિજગેન્દ્ર પૂજિત એ રીતે,
સ્વયમેવ જીવ થયો થકો તેને 'સ્વયંભૂ' જિન કહે.

પ્રક્ષીણ ઘાતીકર્મ અનહદ વીર્ય અધિક પ્રકાશ ને
ઈન્દ્રિય—અતીત થયેલ આત્મા જ્ઞાન—સૌખ્યે પરિણમે.

અહો, એ જ્ઞાન અને એ સુખના મહિમાની શી વાત!—જેની ઓળખાણ અને પ્રતીત કરતાં મુમુક્ષુજીવને પોતામાં પણ અતીન્દ્રિય જ્ઞાન ને અતીન્દ્રિય સુખનો સ્વાદ આવી જાય છે એટલે સમ્યગ્દર્શન થઈ જાય છે.

ચંદ્રપ્રભ ભગવાન સર્વજ્ઞ થયા. સર્વજ્ઞ થતાં જ તેમનો મહાન આનંદસમુદ્ર જાણે કે આખા લોકમાં ઉલ્લસ્યો હોય, તેમ ક્ષણભરને માટે ત્રણે લોકના સમસ્ત જીવોમાં બેઘડી સાતાનું વાતાવરણ છવાઈ ગયું.....નરકના જીવો એ સાતાના વેદનથી આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા ને જિનેન્દ્રમહિમાનુ ચિંતન કરતાં કરતાં, સુખસ્વભાવી આત્માની પ્રતીત કરીને કેટલાય જીવો સમ્યગ્દર્શન પામી ગયા....એ જ રીતે દેવોમાં, મનુષ્યોમાં ને તિર્યંચોમાં પણ અનેક જીવો ધર્મ પામ્યા....આઠમા તીર્થંકરના ધર્મચક્રનું પ્રવર્તન થવા માંડ્યું.

કેવળજ્ઞાની—તીર્થંકર પ્રભુના મહિમા પાસે જાણે નમ્રીભૂત થઈ જતું હોય તેમ ઈન્દ્રનું આસન ડોલી ઊઠ્યું....તે વખતે—ઈન્દ્રે તીર્થંકરપ્રભુના કેવળજ્ઞાન—કલ્યાણકનો પ્રસંગ જાણીને, તરત ઈન્દ્રાસન ઉપરથી નીચે ઊતરીને, અદ્ભુત મહિમાથી આનંદપૂર્વક તે સર્વજ્ઞદેવને નમસ્કાર કર્યા....અને દેવોના સમૂહસહિત ચંદ્રપ્રભુના કેવળજ્ઞાનની પૂજા કરવા આવ્યો.

પ્રભુએ ચંદ્રપુરીના જે વનમાં મુનિદીક્ષા લીધેલી તે જ વનમાં (ફાગણ વદ સાતમના દિવસે) કેવળજ્ઞાન પામ્યા. ઈન્દ્રની આજ્ઞાથી કુબેરે અદ્ભુત શોભાવાળા સમવસરણની રચના કરી; જાણે દેવલોકની બધી શોભાને અહીં પ્રભુની સેવામાં ઉતારી. અને તીર્થંકર પ્રભુના સુયોગથી તો તે સમવસરણ—ધર્મદરબારની શોભા એવી વધી ગઈ કે તે જોઈને ઈન્દ્રનેય આશ્ચર્ય થયું—કે આવી અદ્ભુત સુંદરતા રચવાની અમારી

શક્તિ નથી; આ અદ્ભુત રચના તો તીર્થકરપ્રભુના પુણ્યપ્રતાપે જ થઈ છે. અહા, ઈન્દ્ર પણ જેને દેખીને આશ્ચર્ય પામે તે સમવસરણની ને તે ભગવાનની શોભા કેવી હશે!!—જેનો મહિમા વિચારતાં મુમુક્ષુને ચૈતન્યનો મહિમા લક્ષમાં આવે ને સમ્યગ્દર્શન થઈ જાય—એવી !

વાહ રે વાહ.....સમવસરણ એટલે તો રત્નત્રય—ધર્મની પેઢી, જ્યાં 'આત્મગવેષી મુમુક્ષુને' મનગમતાં ચૈતન્ય—રત્નો મળે છે. ચંદ્રપ્રભુની એ ધર્મનગરી સાડાઆઠ યોજન વિસ્તારમાં ફેલાયેલી હતી. વચ્ચે સમવસરણને સ્પર્શ્યા વિના જ વીતરાગપ્રભુ ચૈતન્યના સુંદર પિંડલારૂપે બિરાજતા હતાં. ઉપર રત્નત્રય જેવા સુશોભિત 'ત્રણ છત્ર' એમ પ્રસિદ્ધ કરતાં હતા કે ભગવાને રત્નત્રય વડે આ પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે....માટે હે ભવ્ય જીવો ! તમે પણ તે રત્નત્રયનું સેવન કરો.

'અશોકવૃક્ષ' પ્રસન્નતાપૂર્વક એમ બોલી રહ્યું હતું કે—ભગવાન સર્વજ્ઞની સમીપતાં પામીને હું 'અશોક' બની ગયું. હે ભવ્ય જીવો ! તમે પણ ભગવાનના સાન્નિધ્યમાં આવો, પ્રભુનું સાન્નિધ્ય પામીને તમે પણ અ-શોક (શોક વગરના, આનંદરૂપ) બની જશો.

અને 'દુદુંભીવાજાં' દિવ્યનાંદ વડે એવી ઘોષણા કરતા હતા કે—આ જિન ભગવાને મોહ શત્રુને જીતીને કેવલ્ય—સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત કર્યું છે...તમે પણ મોહવિજેતા થવા માટે આ પ્રભુના માર્ગે આવો.

દેવ—મનુષ્ય—તિર્યચોનાં ટોળેટોળાં ચંદ્રપ્રભુના દર્શન માટે ઉમટ્યાં જો કે સમવસરણની શોભા કોઈ અદ્ભુત હતી—છતાં મુમુક્ષુજીવોનું ચિત્ત તેમાં ન લાગ્યું, કેમકે તેમનું ચિત્ત તો ભગવાન ચંદ્રપ્રભુના દર્શનમાં જ ચોટેલું હતું ને તેમની દિવ્ય વાણી સાંભળવા આતુર હતું.

પ્રથમ ઈન્દ્રે હાથ જોડીને સર્વજ્ઞ પરમાત્માની સ્તુતિ કરી : અહો દેવ ! આજે આપ પરમાત્મપદને પામ્યા, ચાર ઘાતીકર્મોને હણીને આપ 'અરિહંતા' બન્યા. ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન—દર્શન—સુખ—વીર્યરૂપ અનંત ચતુષ્ટયને આત્મામાંથી પ્રગટ કર્યા. તે ચૈતન્ય—ચતુષ્ટય વડે આપ નિરંતર પ્રકાશમાન છો. હે દેવ ! મેં આપનું 'ચંદ્રપ્રભ' નામ વગર વિચાર્યે રાખી દીધું છે, કેમકે ચંદ્ર તો માત્ર રાત્રે જ પ્રકાશે છે, ત્યારે આપ તો ચૈતન્ય—પ્રકાશવડે દિન—રાત નિરંતર પ્રકાશમાન છો, તેથી આપનું નામ 'સૂર્ય—ચંદ્રપ્રભ' રાખવું જોઈએ, એકલું 'ચંદ્રપ્રભ' નહીં. પ્રભો ! આપ આ ભરતક્ષેત્રના અષ્ટમ તીર્થકર છો. આપના દિવ્યધ્વનિ વડે ધર્મનું અમૃત પીવા અમે સૌ સભાજનો આતુર છીએ. માટે હે જિનેશ્વર પ્રભો ! આપના દિવ્ય ઉપદેશ વડે અમને કૃતાર્થ કરો.

તીર્થકર પ્રભુની ધર્મદેશના

ઈન્દ્રે પ્રાર્થના કરી...ત્યાં તો, ચંદ્રમાંથી શીતળ—અમૃત ઝરે તેમ ચંદ્રતીર્થકરના સર્વાંગેથી અત્યંત મધુર દિવ્યવાણી છૂટી....વીતરાગી અમૃત ઝરવા લાગ્યું...આખી સભા આનંદમય વાતાવરણમાં સ્તબ્ધ હતી ને પ્રભુની સામે જ જોઈને દિવ્યધ્વનિ સાંભળવામાં મુગ્ધ બની હતી. ચારે દિશામાંથી પ્રભુના સાક્ષાત દર્શન થઈ શકતા હતા; ચારે બાજુ બેઠેલા સભાજનોને એમ લાગતું હતું કે ભગવાન અમારી જ સન્મુખ બિરાજમાન છે...અમારી ભાષામાં અમને જ ઉપદેશ આપી રહ્યા છે. ભગવાને ઉપદેશમાં જીવાદિતત્ત્વોનું સ્વરૂપ બતાવ્યું તેમાં શુદ્ધ ચૈતન્યનો અપાર નિજવૈભવ દેખાડીને તેનો અનુભવ કરવાનું કહ્યું.

૧. 'સત્' જગતમાં જીવ ને અજીવ એમ બે પ્રકારનાં તત્ત્વો છે.

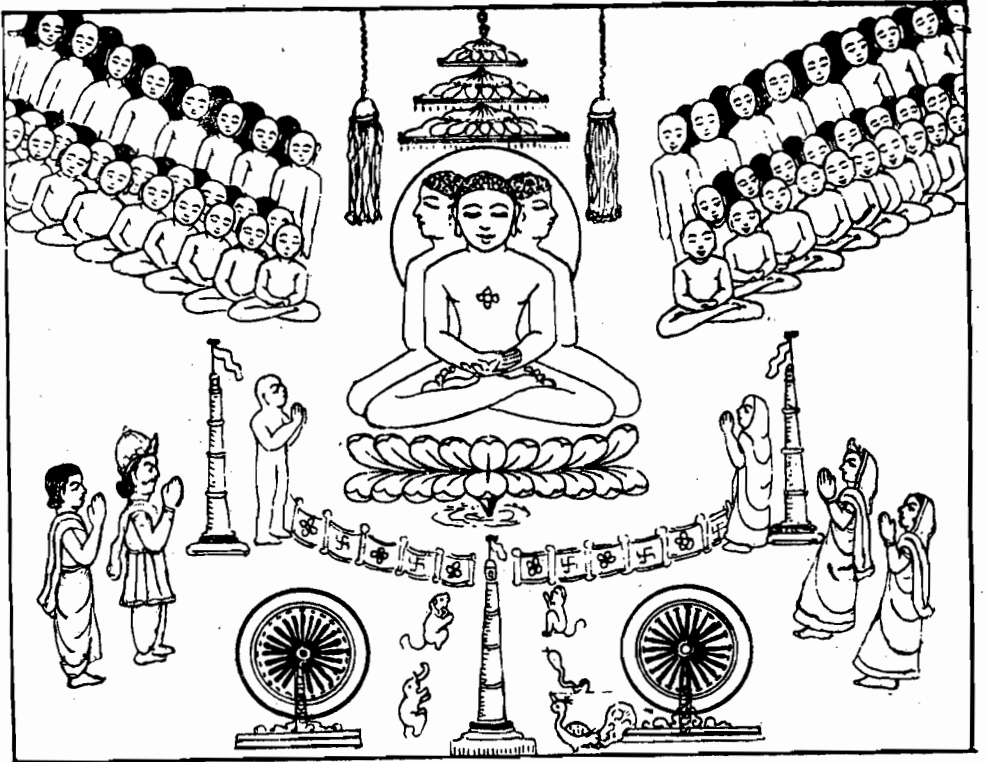
૨. તે દરેક પોતપોતાના ઉત્પાદ—વ્યય—ધ્રુવત્વ સહિત છે.

૩. તેમાં જ ચેતનસ્વરૂપ છે તે જીવ છે.

૪. જીવો અનંતાનંત છે; તેમાં અનંત જીવો મુક્ત છે, ને તેનાથી અનંતાગુણા જીવો સંસારી છે.
૫. દરેક જીવ પોતાના શુદ્ધ કે અશુદ્ધ ભાવનો કર્તા-ભોક્તા છે.
૬. સંસારી જીવ મિથ્યાત્વ અને કષાયભાવોને લીધે દુઃખી છે ને નરક-તિર્યચ-મનુષ્ય તથા દેવ એવી ચારગતિમાં જન્મમરણ કરે છે.
૭. તેમાંથી જે જીવ જૈનમાર્ગ પામીને, શરીર અને કષાયથી ભિન્ન પોતાના આત્મસ્વરૂપને ઓળખે છે તે સમ્યકત્વાદિ ભાવો વડે મોક્ષની સાધક થાય છે....ભેદજ્ઞાન વડે અંતરાત્મા થઈને તે જીવ સંસારથી છૂટવા માંડ્યો ને મોક્ષને સાધવા લાગ્યો.
૮. મોક્ષની સાધના સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ વીતરાગભાવ વડે થાય છે. રાગ ભાવ મોક્ષનો સાધક નથી પણ બાધક છે.
૯. બંધ અને મોક્ષનાં કારણો સંક્ષેપમાં આ પ્રમાણે છે—

જીવ રક્ત બાંધે કર્મને, વૈરાગ્ય-પ્રાપ્ત મુકાય છે;
 એ જિનતણો ઉપદેશ, તેથી ન રાય તું કર્મો વિષે.
 તેથી ન કરવો રાગ જરીયે, ક્યાંય પણ મોક્ષેચ્છુએ;
 વીતરાગ થઈને એ રીતે તે ભવ્ય ભવસાગર તરે.

૧૦. હે ભવ્ય જીવો ! તમે ચૈતન્ય-ગણિમાને જાણો ને વીતરાગભાવને સેવો. વીતરાગતા તે જ

સુખ છે, વીતરાગતા તે જ જૈનમાર્ગનો સાર છે, ને વીતરાગતા તે જ મોક્ષમાર્ગ છે.

શ્રી ચંદ્રપ્રભુ તીર્થકરના ધર્મદરબારમાં સુંદર વીતરાગમાર્ગનો ઉપદેશ સાંભળીને, તત્કાલ ત્યાં જ અનેક જીવો સંસાર છોડીને મુનિ થયા; અનેક જીવો ધ્યાનમાં સમ્યગ્દર્શન પામ્યા; અનેક જીવો ભેદજ્ઞાન ઉપરાંત અવધિ-મન:પર્યયજ્ઞાન તથા બાર અંગનું જ્ઞાન ખીલી ઊઠ્યું. અદ્ભુત હતો એ ધર્મનો મેળો ! અહા, જે મેળામાં મોક્ષને સાધનારા લાખો-કરોડો ધર્મી જીવો ઉપરાંત દશ હજાર તો કેવળજ્ઞાની-અરિહંત પરમાત્માઓ આકાશમાં બિરાજતા હતા તેની શોભાની શી વાત !! શ્રી ચંદ્રપ્રભુદેવ આઠમા તીર્થકર હતા; તેમના સમવસરણમાં શ્રીદત્તાદિ ૯૩ ગણધરો હતા; ૨૦૦૦ પૂર્વધારી-શ્રુતકેવળી હતા; ૮૦૦૦ અવધિજ્ઞાની હતા, ૮૦૦૦ મન:પર્યયજ્ઞાની હતા; વિક્રિયાલબ્ધિ વગેરે અનેક ઋદ્ધિધારક હજારો-લાખો મુનિવરો હતા. ત્રણ લાખ એંસી હજાર આર્થિકાઓ હતા; ત્રણ લાખ ધર્માત્મા શ્રાવકો ને પાંચ લાખ શ્રાવિકાઓ હતાં.—આ ઉપરાંત સમ્યગ્દષ્ટિ દેવો અને તિર્યચો તો જુદા...આવા મહાન ચતુર્વિધ સંઘની વચ્ચે શાસનનાયક તીર્થકરપ્રભુ બિરાજમાન હતા. ચંદ્રપ્રભુના શાસનમાં આવી મહાન ચતુર્વિધસંઘ મોક્ષમાર્ગમાં આનંદપૂર્વક સિદ્ધયાત્રા કરી રહ્યો હતો. એક સાથે આટલો મહાન ધર્મવૈભવ દેખતાં જીવોનું ચિત્ત સહેજે ધર્મમાં લાગી જતું હતું. સભામાં સર્વત્ર ઊર્ષ-આનંદ હતો, વેરવિરોધ કે ખેદનું ક્યાંય નામ-નિશાન ન હતું.

આવી ગૌરવપૂર્ણ ધર્મસભાની વચ્ચે તીર્થકર ચંદ્રપ્રભુ દરરોજ ચાર વખત છ-છ ઘડી સુધી (એટલે દરરોજ લગભગ દશ કલાક) પરમ હિતકારી ધર્મોપદેશ દેતા હતા. તીર્થકરપ્રકૃતિની નિર્જરા માટે અને દેશોદેશના ભવ્યજીવોના ભાગ્યોદયે કરોડો-અબજો વર્ષો સુધી ભરતક્ષેત્રમાં ભગવાનનો શ્રીવિહાર થયો. અને, ઉત્પાદ-વ્યય-ક્રૌંચરૂપ સત્તત્ત્વ તેમજ અનંત ધર્મસ્વરૂપ અનેકાન્ત-તત્ત્વ પ્રભુએ ઉપદેશ્યું. જે નિત્ય ટકીને પરિણમતો હોય એવો જીવ જ કર્મોને છેદીને (—સંસારભાવોથી છૂટીને) મોક્ષને સાધી શકે છે. જીવ જો પર્યાયરૂપ પરિણમે નહિ તો તે મોક્ષને સાધી શકે નહિ; (સંસારી-દુ:ખી જ રહ્યા કરે) અને જો જીવ નિત્ય ન રહે તોપણ તે મોક્ષ-સુખને પામી શકે નહિ; (—તેનો અભાવ થઈ જાય.) માટે 'નિત્ય-પરિણામી' એવા અનેકાન્તરૂપ સ્વભાવ માનવાથી જ મોક્ષની સિદ્ધિ છે. આવા અનેકાન્તરૂપ જિનશાસન પામીને અનેક જીવોએ એકાંતરૂપ મિથ્યામત છોડ્યો, તેઓ અનેકાન્તી-સમ્યગ્દષ્ટિ-જૈન બન્યા, ને નિજધર્મના વૈભવને જાણીને, જ્ઞાયકભાવના સુખના વેદન વડે મોક્ષસુખનો સ્વાદ લેવા લાગ્યા. પ્રભુના ઉપદેશથી ભરતક્ષેત્રમાં સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગ-આનંદમાર્ગ, વિદેહક્ષેત્રની જેમ જ ધમધોકાર ચાલવા લાગ્યો. જ્ઞાન અને રાગાદિ કષાયોની ભિન્નતા ભવ્યજીવો બરાબર સમજવા લાગ્યા.

'જ્ઞાન'ને આત્મા સાથે એકતા છે; તે જ્ઞાન, કષાયોથી તેમજ કર્મોથી વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળું છે, તેથી જ્ઞાનરસના વેદન વડે કષાયોનો ને કર્મોનો ક્ષય થઈ જાય છે.

જીવના સમ્યગ્જ્ઞાનાદિ ભાવો જેમજેમ વધે છે તેમતેમ કષાયો શાંત થતા જાય છે ને સર્વથા કષાય વગર પણ જ્ઞાનમય જીવન વિદ્યમાન રહે છે; પરંતુ જ્ઞાન વગર જીવ કદી વિદ્યમાન રહેતો નથી.—આ રીતે જ્ઞાન તે જીવનું સ્વરૂપ છે ને કષાય તે જીવનું સ્વરૂપ નથી.

કષાયમાં શાંતિ નથી, જ્ઞાનમાં શાંતિ છે; કષાયમાં તો થાક છે, જ્ઞાનમાં થાક નથી. સિદ્ધભગવંતો કેવળજ્ઞાનરૂપે અનંતકાળ સુધી પરિણમવા છતાં અને લોકાલોકને જાણતા હોવા છતાં તેમને કદી થાક લાગતો નથી, ઊલટું પરમ અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ થાય છે;—જ્યારે કોઈક કષાયમાં તો જીવ ક્ષણભરમાં થાકી જાય છે ને તેમાં દુ:ખનો અનુભવ થાય છે.

—આવા સ્પષ્ટ ભેદજ્ઞાન વડે કષાયથી ભિન્ન ઉપયોગસ્વરૂપ આત્માનો અનુભવ કરવો તે મુક્તિનો ઉપાય છે, તે જિનશાસનનું ફરમાન છે. જે અનંતા જીવો સિદ્ધથયા છે તેઓ બધા આવા ભેદજ્ઞાન વડે જ સિદ્ધ થયા છે. ભેદજ્ઞાન વગર બીજું ગમે તેટલું કરે તોપણ કોઈ જીવ સિદ્ધિને પામી શકે નહિ,—સમ્યક્ત્વ પણ પામી શકે નહિ. —આ પ્રકારે ભેદજ્ઞાનનો ઉપદેશ પ્રભુના શ્રીમુખેથી સાંભળીને અનેક જીવો મોક્ષમાર્ગમાં લાગ્યા....ગામેગામ ને ઘરેઘર ભેદજ્ઞાનની ચર્ચા ચાલવા લાગી.

ભગવાન ચંદ્રપ્રભ—તીર્થકરનો વિહાર અદ્ભુત હતો...આકાશમાં જ તેમનું ગમન હતું; તેમનાં ચરણોની નીચે દૈવી કમળો રચાતા; પગલાં ભર્યા વગર જ તેમનું ગમન હતું ને હોઠ હાલ્યા વગર જ તેમની દિવ્ય વાણી સર્વાંગેથી છૂટતી હતી. પ્રભુની દિવ્ય વાણીનો મધુર રણકાર ૩૨-૩૨ ગાઉ (એક સો જેટલા કિલોમીટર)ના ઘેરાવામાં સ્પષ્ટ સંભળાતો હતો. ધર્મચક્ર અને દેવદુંદુભીના નાદ ચારેકોરથી ભવ્યજીવોને મોક્ષસુખ લેવા માટે બોલાવતા હતા કે હે જીવો ! આવો....રે....આવો ! તમારે સંસાર—દુઃખોથી છૂટીને મોક્ષસુખ પામવું હોય તો અહીં આવો....આ પ્રભુનાં દર્શન કરો ને તેમની વાણી સાંભળીને આત્માના આનંદમય નિજવૈભવને પોતામાં નીહાળો. બીજા કાર્યોને એકકોર મૂકી, પ્રમાદ છોડીને શીઘ્ર અહીં આવો ને આ પ્રભુચરણને સેવો. દેખો, આ પ્રભુએ રત્નત્રય વડે આત્મતત્ત્વની અદ્ભુત સંપદાને સિદ્ધ કરી છે....અને જગતને પણ તે આત્મસંપદા દેખાડી રહ્યા છે. જે ભવ્યજીવ પ્રભુને ઓળખીને ભક્તિપૂર્વક પોતાના ચિત્તમાં ધારણ કરે છે તે પણ આત્મસિદ્ધિને પામીને પ્રભુના જેવો જ થઈ જાય છે. ભવદુઃખોથી ભરેલું આ ભવવન પણ પ્રભુના માર્ગમાં ચાલનારને તો નંદનવન બની જાય છે. પ્રભુ તો સર્વેને જાણનારા છે પણ સર્વે જીવો પ્રભુને નથી જાણતા, કોઈક વીરલા જ સ્વાનુભવવડે પ્રભુના અતીન્દ્રિય સ્વરૂપને ઓળખે છે. પ્રભુ અરિહંતપદે કરોડો—અબજો વર્ષો સુધી દેહના સંયોગમાં રહ્યા છતાં તેમને કદી ખોરાક ખાવો પડતો નથી કે પાણી પીવું પડતું નથી. રોગ થતો નથી, ઝાડો—પેશાબ તો પ્રભુને જન્મથી જ કદી ન હતો. જગતના ઉત્તમ પરમાણુઓ સ્વયમેવ પ્રભુશરીરમાં પ્રવેશીને તેનું પોષણ કરતા હતા....એ રીતે પૂર્વનાં પુણ્યકર્મો આવી—આવીને પ્રભુની સેવા કરતા હતા. પ્રભુને શુભકર્મો છૂટવા માટે એટલા બધા ઉદયમાં આવતા હતા કે તેમના સંગે, કોઈ અશુભ કર્મ હોય તે પણ શુભરૂપ થઈ જતું હતું, અને બધાય કર્મો તેમને નિર્જરી જ જતા હતા....તેમની બધી ક્રિયાઓ કર્મના ક્ષયનું જ કારણ હતી.

શ્રી પ્રભુના વિહારકાળે સર્વત્ર સુકાળ હતો; ક્યાંય દુષ્કાળ કે રોગાદિ ન હતા; બધાય જીવોમાં વેર—વિરોધ શાંત થઈ જતા. હિંસક પશુઓ પણ શાંત અને અહિંસક થઈને એકબીજાના ભિન્નપણે વર્તતા હતા. ગાયનું બચ્ચું સિંહણને પોતાની માતાની જેમ ધાવતું હતું, અને ગાય સિંહના બચ્ચાને વાહરડાની જેમ ચાટતી હતી; કોઈને ભય ન હતો, ક્યાંય ફૂરતા ન હતી. અહા ! તીર્થકરનો પરમ શાંત આત્મા જ્યાં વિચરતો હોય ત્યાં અશાંતિ કેવી ? પ્રભુની સમીપ આવતાં ઘણા કોધી જીવોને પોતાને આશ્ચર્ય થતું કે અરે, આવી શાંતિ અમારામાં ક્યાંથી આવી ! પછી તેઓ ઊંડા વિચારથી અંતર્મુખ થઈને કોધથી ભિન્ન પોતાના શાંતસ્વભાવને દેખી લેતાં....ને તે શાંતિના અનુભવથી સમ્યગ્દર્શન—જ્ઞાન—ચારિત્રને સાધી લેતાં. અહા ! 'ચંદ્ર'નો ઉદય થતાં મોક્ષમાર્ગનો સમુદ્ર ઉલ્લસ્યો ને સમ્યક્ત્વાદિ રત્નો બહાર આવ્યા.

ઘણા ઘણા કરોડો—અબજો વર્ષો સુધી (—અઢી લાખ પૂર્વ એટલે ૧૭૬૪૦૦૦૦, ૦૦૦૦૦૦, ૦૦૦૦૦ આટલા વર્ષોસુધી) ધર્મચક્રપ્રવર્તન વડે દેશોદેશના કરોડો—અબજો જીવોનું કલ્યાણ કરીને, ભગવાન ચંદ્રપ્રભ તીર્થકર સમ્મેદાયલ પહાડ પર પધાર્યા. ત્યાં એક માસ પ્રતિમાયોગમાં સ્થિર રહ્યા, વિહાર બંધ

થઈ ગયો, વાણી પણ બંધ થઈ ગઈ.....પછી 'ફાગણ સુદ સાતમ'ના દિવસે તે અરિહંતપ્રભુ યોગનો નિરોધ કરીને અયોગી દશાને પામ્યા, તેરમાથી ચૌદમા ગુણસ્થાને (મોક્ષમહેલના અંતિમ પગથિયે) આવ્યા....ને પછી તરત જ સિદ્ધપદ પામીને મુક્તિમહેલમાં પ્રવેશ કર્યો. ઈન્દ્રાદિક દેવોએ તેમના મોક્ષકલ્યાણકનો મહોત્સવ કર્યો. આ રીતે, આત્મસાધનાવડે આઠ કર્મોનો અભાવ કરીને, આઠમા તીર્થકર આઠ ગુણો સહિત અષ્ટમી પૃથ્વીપર સિદ્ધાલયમાં બિરાજી રહ્યા છે. [બરાબર ચંદ્રપ્રભુના મોક્ષદિવસે, તેમની આ મોક્ષટૂંકની યાત્રા, સં. ૨૦૧૩માં પૂ. શ્રી કહાનગુરુએ હજારો યાત્રિકોના સંઘસહિત અતિ ઉલ્લાસ-ભક્તિપૂર્વક કરી હતી. તેનું આનંદકારી વર્ણન 'મંગલ તીર્થયાત્રા' પુસ્તકમાં વાંચો; તેમજ સોનગઢમાં તેની ફિલ્મમાં પણ જુઓ.]

ચંદ્રપ્રભુ જિનરાજકી લલિત ટૂંક હૈ જેહ,
મન-વચ-તન કર પૂજહું શિખરસમ્મેદ યજેહ.

આપણે જ્યારે સમ્મેદશિખર-તીર્થની યાત્રા કરીએ છીએ ત્યારે, દૂર-દૂરની લલિત ટૂંક પર જઈને ચંદ્ર-ચરણને સ્પર્શતાં સંસારનો થાક ઊતરી જાય છે. બરાબર એ ટૂંકની ઉપર સિદ્ધાલયમાં અત્યારે પણ બિરાજી રહેલા એ સિદ્ધપ્રભુ, ધ્યાન વડે આપણા અંતરમાં પધારીને કોઈ અપૂર્વ શાંતિનું વેદન આપે છે ને આપણનેય તે સિદ્ધલોકમાં તેડી જાય છે.

સિદ્ધપદની સાધનાસહિત તે સિદ્ધભગવંતોને નમસ્કાર હો.

[શ્રીગુણનંદી આચાર્યની શિષ્યપરંપરામાં વીરનંદી સ્વામીએ ચંદ્રપ્રભચરિત્ર રચ્યું છે, તેમ જ વીરસેન તથા જિનસેન સ્વામીના શિષ્ય ગુણભદ્રસ્વામીએ ઉત્તર-પુરાણમાં ચંદ્રપ્રભચરિત્ર રચ્યું છે; તે પુરાણોને અનુસરીને આ ચંદ્રપ્રભ ચરિત્ર લખ્યું છે. તેમાં શારીરિક અલંકારો વગેરે શૃંગારરસનું વર્ણન છોડીને, શાંતરસમય આધ્યાત્મિક અલંકારોસહિત આત્માર્થ-પોષક રચના કરી છે. તે ભવ્યજીવોને તીર્થકર પરમાત્મા પ્રત્યે ભક્તિ જગાડો, ને તેમણે દેખાડેલા આત્મમહિમા વડે સમ્યગ્દર્શનાદિ મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ કરાવો. શ્રી વીર નિર્વાણ સં. ૨૫૦૮ ભાદ્ર વદ ચોથે સોનગઢ પરમાગમ-મંદિરમાં આત્મસાધક બ્ર. હરિલાલ જૈને, પરમોપકારી ગુરુ-કહાનની મંગલસ્મૃતિપૂર્વક આ રચના લખીને પૂર્ણ કરી. 'જૈન જયતુ શાસનં.']

૧. પ્રથમ જેઓ શ્રીવર્મા રાજા હતા ને સમ્યક્ત્વ પામ્યા;
૨. પછી પ્રથમ સ્વર્ગમાં દેવ થયા;
૩. પછી અજિતસેન ચક્રવર્તી થયા, ને છ ખંડનું રાજ્ય છોડીને મુનિ થયા;
૪. પછી અચ્યુત સ્વર્ગમાં ઈન્દ્ર થયા;
૫. પછી રાજા-પદનાભ થયા ને મુનિ થઈને દર્શન-વિશુદ્ધિ આદિ ૧૬ ભાવનાપૂર્વક તીર્થકર નામકર્મ બાંધ્યું;
૬. પછી વૈજ્યન્ત વિમાનમાં અહમિન્દ્ર થયા; અને
૭. અંતિમ ભવમાં ચંદ્રપુરીમાં ચંદ્રપ્રભ-તીર્થકર થઈને ભવ્યજીવોને મોક્ષમાર્ગ બતાવ્યોને અંતે ભવનો અંત કરીને, સમ્મેદશિખરથી સિદ્ધાલયમાં સીધાવીને ત્યાં સિદ્ધપણે બિરાજી રહ્યા છે, તે ભગવંત ચંદ્રપ્રભદેવને મારા નમસ્કાર હો.

[ઈતિ શ્રી ચંદ્રપ્રભ-ચરિત્ર સમાપ્ત.]
